

Kárpátaljai Hírmondó

XVIII. évfolyam 1. (71.) szám, 2023. Tavasz

Juhász Gyula

Tutajok a Tiszán...

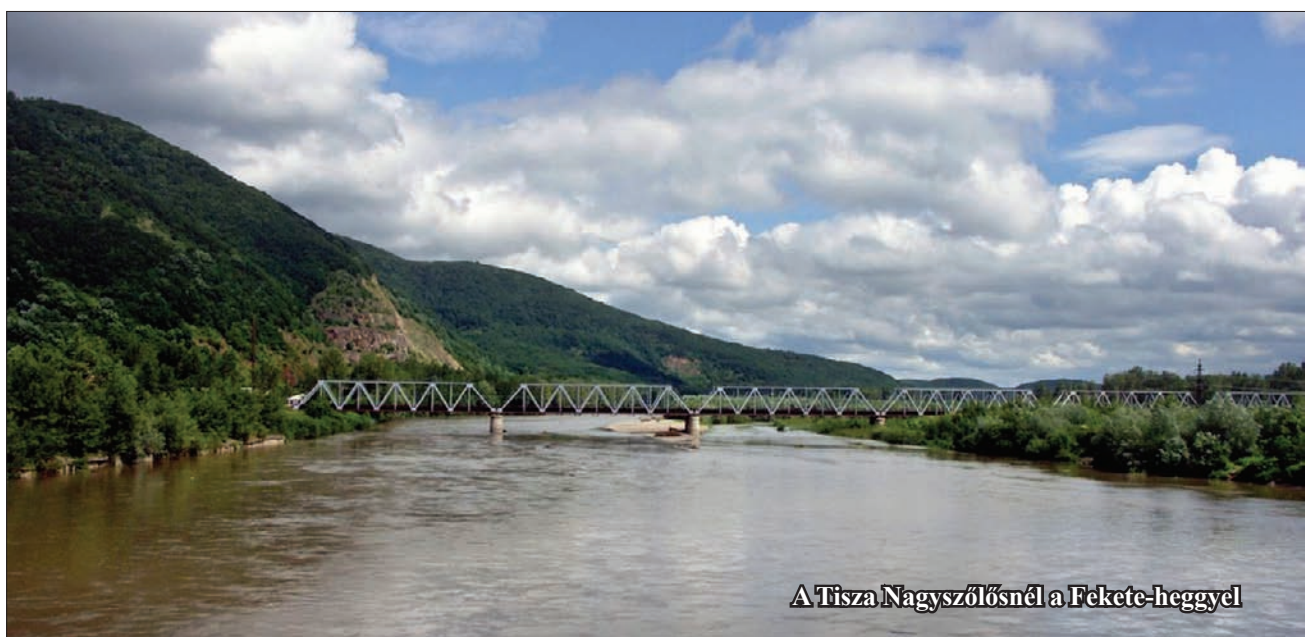
A némán ballagó vizen
Tutajok úsznak szeliden.
Nekem mindegyik izenet,
Mely megállítja szívemet.

Máramaros, a régi, szép,
Melynek vitorán zöld vizét
Bámultam bús fiatalon,
Izen nekem a tutajon.

A messze zengő vén hegyek
S a vén sasok a bérc felett,
A fiatal Tisza s Sziget
S egy fehér kendő integet.

Egy fehér kendő: szerelem,
Maholnap szemfedőm nekem,
Alatta álmodom folytatom
Az alvilági tutajon...

Petőfi Sándor
szobra
Beregszászon

A Tisza Nagyszőlősnél a Fekete-heggyel

KÁRPÁTALJAI Hírmondó

XVIII. évfolyam, 1. (71.) szám
2023. Tavasz

Kiadja a Kárpátaljai Szövetség

1068 Budapest,

Városligeti fasor 44.

Telefon: 06-1-351-7770

E-mail: karpataljaiszovetseg@gmail.com

Felelős kiadó:

Greza István,

a Kárpátaljai Szövetség elnöke

Alapító főszerkesztő: Füzesi Magda

E-mail: magda.bereg@gmail.com

Főszerkesztő: Szemere Judit

E-mail: nagykica12@gmail.com

Szerkesztőbizottság:

Dr. Pomogáts Béla, dr. Botlik József,
dr. Dupka György, dr. Szöllősy Tibor,
dr. Zubánics László,
Kovácsné Marton Erzsébet

Tördelés, nyomdai előkészítés:

GABOR
P R I N T

Lapengedély száma: 2.9/1414-1/2006
HU ISSN: 1787-0445

OTP számlaszámunk:
11711034-20834951

Megjelenik negyedévente
1000 példányban.

E lapszám megjelenését támogatta
a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.,

valamint a Kárpátaljai Szövetség
tagsága.

A folyóiraton nyereség
nem képződik.

A címünkre beérkező kéziratok közlésének és szerkesztésének jogát fenntartjuk, azok recenzálását, visszaadását, levélben történő megválaszolását, valamint más szervezetekhez, intézményekhez való továbbítását nem vállaljuk. A publikációkban közölt tényekért és véleményekért minden esetben a szerző viseli a felelősséget. A szerkesztőség nem feltétlenül ért egyet a lapban közölt publikációkkal.

A tartalomról:

<i>Olvassuk együtt!</i> Benedek Elek: A gyermek	
<i>Vers mindenkinek.</i> Wass Albert: Szent a falu	3
<i>Szervezeti élet.</i> Könyvbemutatók az adventi várakozás jegyében	
Évzáró kávéházi est	
Méltó tisztelgés Petőfi előtt. Interjú Hajduk Márta filmrendezővel	4
Köszönjük a támogatást!	5
Kárpátaljai farsangi bál Budapesten	
A kommunizmus áldozatainak emléknapja	6
Kárpátaljai írók a pulpituson. Kétszer ad, aki gyorsan ad	7
<i>Aktuális.</i> Milyen helyzetben van a Kárpátaljai Református Egyház?	8
<i>Lélektől lélekeig.</i> Szent Mihály Gyermekotthon – a sikertörténet folytatódik	9
<i>Hitélet.</i> Átadták a Hit pajzsa díjat a határon túli kitüntetettnek	11
Kárpátaljaiaknak szerveztek találkozót Tatabányán	12
<i>Közös dolgaink.</i> Hit és megmaradás Karácsonfalván	13
<i>Évforduló.</i> Szülővárosában emlékeztek a 179 éve született festőóriásra	14
Ijjász Gyula-tárlat nyílt Ungváron	15
<i>Határok nélkül.</i> Összetartozó tájegységek: zárókonferencia a Perényi Kultúrkúriában	16
<i>Kárpátaljai sikertörténet.</i> Tízéves a nagyszőlősi Szelid Lovasközpont	17
<i>Anno.</i> Négy nemzetiség Ugocsában, avagy egymás mellett élés a dualizmusban. Orbán László tanulmánya	18
<i>Irodalom.</i> Híres magyar költők versei. Dobó Kocsis Zoltán: Háromkatonák	20
<i>Fiatalokról fiataloknak.</i> Beszélgetés Markó Veronikával, egy igazi művészlélekkel	22
<i>Kultúrtáj.</i> A BorzsaVári népi zenekar lemezbemutatóján	23
Minden jó, ha a vége jó. Kurmai-Ráti Szilvia a mese szerepéről	24
Déryné Beregszászon	
Petőfi Sándor születésének bicentenáriuma	26
<i>Közelkép.</i> Szili Katalin: „... amit mondok, az a szívemből jön, és nagyon remélem, hogy ez érezhető is”	27
<i>Kopogtató.</i> Beszélgetés Pál Eszterrel, a Magyar Állami Népi Együttes énekes-szólistájával	28
<i>Arasznyi történelem.</i> Zubánics László: A Homonnai Drugeth család kiemelkedő nőtagjai a 16–17. században	30
<i>Jelen időben.</i> Asszonyom, kérem... Weinrauch Katalin írása	32
<i>Múltidéző.</i> Elvesztett Ungvár. Speck Sándor borozója	33
<i>Szerkesztőségünk postájából</i>	34
<i>Gratulálunk!</i> Elismerések	35
<i>Személyek kárpátaljai eseményekből</i>	36
<i>Művészet.</i> Jubileumi kiállítás a Révész Imre Galériában	39
<i>A Kárpátaljai Hírmondó galériája.</i> Tisztelet a kárpátaljai festőknek	40

Címlapfotók: Szemere Judit, Kovács Sándor

*A Kárpátaljai Szövetség elnöksége
és a Kárpátaljai Hírmondó szerkesztősége
áldott húsvéti ünnepeket kíván a lap minden
kedves olvasójának!*

BenedekE lek

A gyermek

(Részletek)

Az 1823-adik esztendőre virradó éjszákán, néhány perccel az őszendő halála után, egy alacsony, nádfödeles házikót világraszóló esemény színhelyévé avatott az isteni Gondviselés: itt szakadt le a „legszeretőbb” édesanya szívéből Petőfi Sándor. Áll ma is e ház Kiskőrösön, a mai Pestmelye egyik mezővárosában: fenntartja, őrzi a hálás kegyelet. Ebben a kétszobás, konyhás házban a költő születését megelőző esztendőben vert szállást egy alacsony, köpcös termetű, magas homlokú és nyílt tekintetű fiatal ember, név szerint Petrovics István, az élete párjával, a kicsiny, törekeny testű, szelid, nyájas tekintetű Hruz Máriaival.

A Petrovics és a Hruz név hitelesen bizonyítják a magyar nemzet legnagyobb költőjének szláv eredetét. Semmi okunk arra, hogy titkoljuk ezt az eredetet. Ellenkezőleg: hangosan kell hirdetnünk a magyar földnek, a magyar levegőnek, a magyar léleknek, a magyar Géniusznak csodálatos erejét, mely idegen eredetű nagy embereknek hosszú sorát varázsolta színmagyarrá, köztük a legnagyobbat: Petőfit is. Egyébként a Petrovics-nemzetség már a 17-ik században címeres nemes levelet nyert, s a költő apja nemcsak vallotta magát törzsökös magyarnak, de mindig magyarosan, kurta, zsinóros dolmányban járt s zamatos alföldi magyarsággal beszélt. Az anya beszédén megérzett az idegenesség: tótosan beszélt. Nem az anyatejjel szívta hát magába Petőfi azt a szép, tiszta magyar nyelvet, mely költeményeinek minden sorából arany csengettyű hangjával cseng felénk, ám örökölt tőle egy nagy kincset, minden földi kincsnél nagyobb: a mélységes mély szeretetet. Az apa foglalkozása éppenséggel nem eszményi foglalkozás: már az apja mészáros, ő maga is folytatja e mesterséget. Az anya szegény csizmadiamester leánya, egyik rokonánál félig családtag, félig cseléd; majd egészen cseléd idegen házban – ugyan, ki gondol arra, hogy ebből a frigyből költő, a világ egyik legnagyobb költője születik?

Apjának és anyjának jellemző tulajdonságaiból jóformán minden tulajdonságot örökölt a költő. Az apa társaságban szívesen elbeszélgetett, s szívesen is hallgatták zamatos előadását, de otthon hallgatag volt, ritkán látták mosolyogni. Dacos, hajthatatlan természetű, könnyen felfellobbanó, indulatos. Nem tűr ellentmondást. Mérsékletes életű, sokat dolgozó, s mert sokat fáradozik, családjától feltétlen engedelmisséget követel. Amint később látni fogjuk, amikor fia vándorszínésznek csap fel meg verseket farag, minden olyan pályát megvetett, amely

nem biztosítá a mindennapi kenyeret. Emellett vándormadár természete volt: nincs maradása egy helyben sokáig. Hogy székálló legény korában ide-oda vándorolt, ez még nem vall vándor természetre, mert abban az időben az inasságból felszabadult mesterlegények, az állandó megtelepedés előtt, országotvilágot bejártak. De a költő apja mint családos ember is folyton vándorol, hol ebben, hol abban a városban mészáros, majd korcsmáros, néha mindkettő egy személyben. Kiskőrösre mint fiatal házas költözött át Szabadszállásról, főként amiatt, mert a szabadszállási kiskúnok sokat emlegették tót eredetét. És találkoztunk e vándormadár természetű emberrel Félégyházán, Sárszentlőrinczen, Dunavecscén, jóideig mint igen jómódú, majd teljesen leszegényedett emberrel, akinek „háza, kertje, földje, pénze, mindene volt, alig tudta számát ökrének, lovának”, de „pénzét a hitetlen emberek családja, házat a Dunának hajjai vitték el”.

Az anya csaknem merő ellentéte az apának. „Kedveskedő beszédű, engedékeny, szelid természetű asszony volt.” Melegszívű, érzelmes, aki csak szeretni tudta gyermekeit (Sándort és Istvánt), szigorúságra képtelen volt. Amint az egyszerű lelkű apa nem érthette a fiát, aki a mindennapi sovány kenyeret is szűkmarkúan adogató színészetért meg a költészetért lelkesül, az anya sem értette, nem is érthette meg őt, de az anyai szív diadalmaskodott a pallérozatlan elmén, s szerencsétlennek vélt fiát, a szívéből szakadt gyermeket, az anyák megmérhetetlen szerelmével zárta a szívébe.

Mindezeket a vonásokat, amiket az akkori ismerősök feljegyzései nyomán apáról és anyáról felsoroltam, megtaláljuk majd Petőfi-ben, az emberben is, a költőben is, de annak az isteni szikrának az eredetét, amelyet egy láthatatlan szellem az 1823-ik esztendő első perceiben a csecsemőbe lehelt, nem lehet keresnünk másutt, egyedül a jó Istennél, aki a legdrágább újévi ajándékot két egyszerű lélek nádfödeles házába küldte le. A nagyszívű s nagyvezű emberekről szokták mondani: jókedvében teremtetten az Isten. Ritka nagy jókedvében adta nekünk s az egész világnak Petőfit.

Benedek Elek: Petőfi. Az Erdélyi Irodalmi Társaság kiadása. Dicsőszentmárton, Erzsébet Könyvnyomda R.-T., 1922.

Wass Albert

Szent a falu

Két emberfajta él, az egyik önmaga elől elmenekszik, a másikhoz nem ér a lárma, mert elrejtőzik önmagába.

Az egyik élete malom: Mindent felőrlő izgalom. Rohan, s az élet fut vele, pénzcsörgető kacér zene kíséri éjjelét, nappalát, s agyába örli vad dalát. Izzítja egyre a kohót, és épít felhőkarcolót, és épít büszke tornyokat, és szédít messze ormokat (telefon, autó, lift, vonat). S az élet mégis elrohant: mit ér a szikratávíró, mit ér a tőzsde, rádió, a gép-órjások mind mit érnek? Az ércravezerek égig érnek, a reklámfények égig érnek, a villanydrótok égig érnek, az Istenig föl mégsem érnek s a gyertyák mégis tövig égnek.

A másik élete: falu. Nádfedelű. Meszelt falú. A két szeme két tiszta ablak: reggeltől-estig nyitva vannak. Vagy felnéznek a fényes égre, vagy mindkettő a rétre néz le, s körös-körül oly halk a béke mint messzi csermelyek zenéje. S bárhogy forogjon a világ: a réten mindig lesz virág. És harsoghat a dárídó, s épülhet sok száz emelet: itt él tovább a szeretet és Isten jár a kert alatt.

A falu mindig megmarad, a falu mindig egy marad: a falu mindig szent marad!

(1930)

Könyvbemutatók az adventi várakozás jegyében

A Kárpátaljai Szövetség budapesti székházában évváró könyvbemutató és beszélgetés zajlott le kárpátaljai szerzőkkel az adventi várakozás jegyében. A rendezvényt Dupka György, a Kárpátaljai Szövetség elnökségi tagja, a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai

áldozópappal, egyháztörténéssel a nemrég megjelent *A harmadik fiú lelkületével. Ortutay Elemér (1916-1997) kárpátaljai hitvalló görögkatolikus pap, teológiai tanár* című albumról. A második körben Kovács Sándor honismereti szakiró faggatta Zubánics

Bartha Gusztáv, akinek személyében a helyi irodalmi élet egyik östetehetségét veszítette el. A harmadik körben Dupka György bemutatta az egybegyűlteknek a 20 évvel ezelőtt indult *Együtt* című folyóiratot, illetve beszélt a lap legújabb számának tartalmáról. Vári Fábán László Kossuth-díjas költő, akadémikus, az irodalmi folyóirat főszerkesztője egyéb elfoglaltsága miatt nem tudott részt venni a rendezvényen.

László történészt a *Homonnai Drugeth Bálint emlékezete. Egy méltatlanul elfeledett életút fontosabb állomásai* című legújabb monográfiája kapcsán. A szakiró ezután Dupka György történészt, kiadóigazgatót kérdezte a 30 évvel ezelőtt

Közösségének (MÉKK) elnöke nyitotta meg. Köszöntő beszédet mondott Seremet Sándor, a Kárpátaljai Szövetség főtítkára. Ezt követően a jelenlévő kárpátaljai görögkatolikus áldozópapok adventre hangoló imát mondtak.

Ungváron elindított Kárpátaljai Magyar Könyvek sorozatról. Megtudtuk, hogy 1992–2022 között 303 könyv jelent meg az Intermix Kiadó gondozásában, több mint 100 kárpátaljai szerzőnek biztosítva publikációs lehetőséget. A kiadóigazgató szomorú hírként jelentette be, hogy a közelmúltban tragikus hirtelenséggel elhunyt

Ezt követően Lengyel János kárpátaljai származású író az ötéves *Magyar Múzsza* című irodalmi folyóiratról, a szülőföldünkről kirajzott, illetve otthon élő alkotóknak is fórumot biztosító kiadványról közölt fontos információkat. A könyvbemutatót az egykori ungvári alpolgármester, kisebbségpolitikus Kóvér György *Szibérián át az alpolgármesteri székig* című köteté zárta.

Az irodalmi rendezvény első körében Seremet Sándor történész, a KSZ főtítkára beszélgetett Marosi István görögkatolikus

Végezetül Varga Katica Magyar Örökség díjas énekmondó adventi és karácsonyi dalokkal tette még emlékezetesebbé az irodalmi estet.

Az eseményről videófelvétel készült, amely a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet Facebook-oldalán tekinthető meg.

Tudósítónk

Évváró kávéházi est

A Kárpátaljai Szövetség 2022-es évváró kulturális rendezvényét a budapesti Arch and Beans Kávéművekben tartotta. A vendégeket Grezsa István, a Kárpátaljai Szövetség elnöke üdvözölte, majd Seremet Sándor főtítkár bemutatta a ház vezetőjét. Az ungvári születési Horváth Attila pörkölmester beavatta az érdeklődőket az etióp kávékultúra rejtelmibe, miután meg is kóstolhatták a frissen pörkölt szemekből készült fekete nedűt. A 2020-ban nyílt kávéház-műhelyben rendszerint

beavatta az érdeklődőket az etióp kávékultúra rejtelmibe, miután meg is kóstolhatták a frissen pörkölt szemekből készült fekete nedűt. A 2020-ban nyílt kávéház-műhelyben rendszerint

a világ különböző tájáról származó 6–7 féle italkülönlegességet készítenek.

Ezután Rajkovich Ágoston, a Palota Borház vezetője ismertette a Benza György elnökségi tag tulajdonában lévő borászat történetét. A Tállya község környékén 21 hektáros területen termelt szőlőből hatezer hektoliter bor készül évente. Ez alkalommal a résztvevők a Sárga muskotály két változatát – felszáraztat és desszertet – kóstolták meg a Kerektölgyes-dűlőből. Ezenkívül a balatoni Ikon Borászat Merlo és Rozé borait izlelhetették.

A társalgáshoz a munkácsi származású Farkas Sándor bázongorista játéka teremtett jó hangulatot.

Kép és szöveg: Balogh József

Méltó tisztelgés Petőfi előtt – Szabadság és szerelem Partiumban

Idén ünnepeljük Petőfi Sándor, az egyik legnagyobb magyar költőnk születésének 200. évfordulóját és nem is lehetne méltóbb tisztelgés öröksége előtt, mint a 19. századba visszánéző kosztümös dokumentumfilm, amely hitelesen mutatja be a költő gondolatvilágát, azt, hogy miért is ragaszkodott a „Szabadság, szerelem” kettőséhez, és hogyan kapcsolódna ehhez Partiumba tett utazásainak élményei. A 2022-ben készült film (rendezői Hajduk Márta, Novák Lajos és Novák Péter Sámuel) a Székely Szeretetszolgálat Alapítvány megbízásából a KárpátPress Stúdió égisze alatt készült. A filmnek nem csupán az irodalomtörténeti, de a vizuális és esztétikai értékeit is érdemes kiemelni. A film szereplői a Nagyváradi Szigligeti Színház művészei, a krónikás szerepében Csadi Zoltánt láthatjuk, a zenei háttérért pedig Kőnczei Árpád zeneszerzőt illeti a dicséret.

A Kárpátaljai Szövetség 2023. január 26-ai rendezvényén mutatta be az egyszerre informatív és lírai hatású játékfilmet a budapesti székházában, ahol közönségtalálkozóra is sor került.

A filmről Hajduk Mártát, a film forgatókönyvíróját és társrendezőjét kérdeztük.

– *Honnan jött a filmötlet? Melyek voltak az első lépések?*

– „Hagyj jeleket a világban!” Ezt az intelmet id. Hankiss János professzor – Petőfi-rokon – hagyta örökül gyermekeinek. Mi is megfogadtuk ezt. Valami olyat szerettünk volna alkotni a bicentenárium tiszteletére, amely kicsit más, ami érzelmi terepet ad Petőfi általunk kiválasztott, ma is érvényes üzeneteinek, amely bemutatja a főszereplők kevésbé ismert alakját. Ami segít abban, hogy az iskolákban is közel kerüljön a Költő a fiatalokhoz. Az első fontos lépés a felkészülés, megtalálni azt a fő üzenetet, érzékeltetni annak társadalmi háttérét, amiből a 21. századi emberek gondolkodásába is átkerülhetnek a költő értékei.

– *Alkotótársaival hogyan osztották el a feladatokat?*

– Egy kis alkotóközösségnél mindenki azt csinálja, amihez ért, egymást segítve még többet is. Különösen akkor fontos ez, ha közvetlenül a forgatási időpont előtt kiderül: nem kapott a film-

ötletünk, szinopszisunk pénzügyi támogatást. Talán dacból, önkéntes munkával még többet vállaltunk, de közösen úgy döntöttünk, hogy elkészítjük a mi Petőfi-trilógiánkat, amire saját erőnkől futotta. Petőfi felvidéki és kárpátaljai barangolásait már támogatás nélkül nem tudjuk elkészíteni. Nem mondtunk le róla, csak reméljük, hogy az elkészült két film közönség- és televíziós sikere alapján megérdemli a harmadik rész a trilógiához való csatlakozását.

– *A film kritikusai szerint egy életszerű, nem közhelyes Petőfit sikerült a filmvászonra vinni. Mi alapján történt a szereplőválogatás?*

– Több közönségtalálkózón és írásban küldött kritikák kiváló összefoglalója, hogy „nem közhelyes” filmekről van szó. Egy színház szigorúan tervezett életéből nehéz kivenni egy két-

napos forgatásra színészeket. A szerencse ismét mellénk szegődött. A nagyváradi Szigligeti Színház fotótárából választottunk szereplőket, akik a cél érdekében önkéntes munkával csatlakoztak hozzánk. Hogy mennyire sikeresen, azt a film igazolja.

– *Mi volt a legnagyobb kihívás a film megvalósítása kapcsán?*

– A pénzügyi források teljes hiánya. Megfelelő anyagi háttérrel könnyű forgatókönyvet írni, egészen másképp röpködnek a fordulatok, mint amikor állandóan azzal szembesülünk, hogy ez vagy az nem valósítható meg. Sajnos, a filmes életünk bebizonyította, hogy a szegényes háttérmegoldásokat úgy kell vezényelni, hogy a néző ezeket ne lássa. A pénz hiányát próbáltuk más művészeti megoldásokkal pótolni, hogy se az alkotó, se a néző ne tegye fel azt a prózai kérdést: miért van Júlia és Petőfi mindig ugyanabban a ruhában? A humor, az indulatok, a gyönyörű vágóképek, Könczei Árpád zenéje, a színészek alakításai mind-mind részei annak, hogy ismert történetrészeket hogyan lehet koszorúba fenni és emléklül a jövőre hagyni.

– *Mi a legkedvesebb emléke a film készítése kapcsán?*

– Nagyon sok emlékünk van. Nekem az önkéntesség vállalása alkotók és szereplők részéről egyaránt. Olyan hangulatot teremtettek a forgatás alatt, amiből érződött, hogy ők is élvezik a szituációkat. Ide sorolom még a székelyhídi gyermekotthon kis színészeivel való forgatást, a nagykárolyiak óriási szeretetét. Ahova mentünk, mindenhol szinte kérés nélkül segítettek, hogy hiteles legyen a film az általunk elképzelt 19. századi Partium hangulatához.

– *Milyennek látja a film utóéletét? Milyen a közönség visszajelzése?*

– Nyitott ajtók várták a filmet, az MTVA és a Helyi Televíziók Országos Szövetségének hálózatán keresztül, a közönségtalálkozók is jelzik a sikert. Ami fájó, hogy szeptember óta nem sikerült eljutnunk a magyar irodalomórákra, pedig diáknak-tanárnak egyaránt segít Petőfi értékeinek felmutatásában a film.

– *2019–2022 között Borzák Tibor Roko-*

nom, Petőfi című könyve alapján is készült az Önök rendezésében egy dokumentumfilm. Az az alkotás hogyan kapcsolódik a Szabadság és szerelem Partiumban c. filmhez? Miben hasonlít és miben tér el?

– A filmet 2018 óta terveztük Novák Lajos producer rendezővel. Itt is a koncepció megtalálása vett el sok időt. Borzák Tibor 2016-ban megjelent könyve döbbenetes: 12 Petőfi-rokon családjáról szól, közel 30 éves kutatása alapján családfák is segítik az olvasó eligazodását. Nehéz egy ilyen könyvnek a filmes feldolgozása.

Végül hat ismert és kevésbé ismert családot választottunk ki. Különlegességét az is adja, hogy a 21. századba visszatérő költő mutatja be egykori és mai rokonait. A költő szerepében Felföldi Szilárd színész tár fel érdekes életutakat. A filmet a Kárpátaljai Szövetség tagjainak is szívesen

bemutatjuk. A hasonlóság a partiumi filmmel annyi, hogy az ott megjelent értékek a rokonok filmjében is felfedezhetőek. Pedig ők nem Petőfi leszármazottai, hanem szüleinek oldalági rokonai. Izgalmas örökényi fűzér lett a film, amelyben csodálatos zenék választják el az egyes kisfilmeket. Ezek a szerzők és előadók is önként csatlakoztak a filmhez.

– *A sikerek alapján terveznek még hasonló filmet rendezni?*

– Azt gondolom, hogy a harmadik film egy csoda eljövételére vár. A szerény költségvetésű film egy megnyert támogatási pályázattal megszülethet. A szinopszis elkészült. Az első rész Petőfi Sándor Felvidékhez köthető gyerek- és ifjúkori élményeinek (iskolák, természet, várturák) dramaturgiai feldolgozása visszaemlékezések, versek, levelek, az *Úti jegyzetek* segítségével. A második rész Petőfi kárpátaljai utazásáról szól. A cím is mutatja, középpontjában a *Verspárbaj* lesz. Anno Petőfi és barátai ezt a Felvidéken, a hegyek között rendezték meg. Az egykori verspárbaj előkészületei és annak kimenetele kiválóan bemutatja Petőfi barátaival való kapcsolatát, amelynek határát sokszor önkényesen átlépte. Kárpátalján majd olyan helyszínt keresünk a verspárbajnak, amely nem bújik el a fák közé, hanem a táj szépségével és tisztaságával hirdeti a szabadság iránti vágyat. Itt a szereplők színészek és a Kovács Vilmos Irodalmi Társaság tagjai. Marcsák Gergely anno vállalta a forgatókönyv e részének megírásában való segítséget. A Társaság tagjaival való beszélgetésben a reformkor és a mai környezet hasonlósága kerül előtérbe a fiatal költők és írók alkotói munkájában. Természetesen a *Munkácsi várban* című Petőfi-versnek is fontos szerepet szánunk, és elhangzik Petőfi híres verse, a *XIX. század költői* című alkotás is. Mint a Petőfi-trilógia többi része, ez a film is titkokat boncolgat, megmutatja, hogy egy megszűrölött kisgyerek kitartása hogyan is röpitette őt a fellegekbe.

Fazekas Andrea

A képen: Fodor Réka és Hunyadi István színészek Szendrey Júlia és Petőfi Sándor szerepében Nagykárolyban.

Köszönjük a támogatást!

A Kárpátaljai Szövetség elnöksége hálás köszönetét fejezi ki a tagtársaknak a Szövetség célkitűzéseinek anyagi támogatásáért.

Ezúton mondunk köszönetet mindazoknak, akik megrendelték folyóiratunkat, illetve a *Kárpátaljai Hírmondó* megjelenetésének költségeihez felülfizetéssel járultak hozzá.

Külön köszönjük

Szabó Zoltán (Budapest), **Voloscuk Katalin Edit** (Jászberény), **Kissné dr. Lászlóffy Marianna** (Pécel), **dr. Károly Lajos** (Kisvárd), **Horváth Sándor** (Jászberény), **dr. Duzsej Miklós** (Miskolc) tagtársainknak a kiemelt támogatást.

Név szerint is megköszönjük azon olvasóink anyagi segítségét, akik az előfizetési és a tagsági díjon felül ötezer forintnál nagyobb összeggel támogatták tevékenységünket. Lapzártánkig az alábbi tagtársainktól érkeztek kiemelt összegű befizetések:

Aggteleky Éva (Székesfehérvár), **Arnóczky István** (Gyöngyös), **Árokháti Zsuzsanna** (Budapest), **dr. Badik Adrianna** (Budapest), **Balázs Attiláné** (Miskolc), **Behun Lajos** (Békéscsaba), **Bence Gyula** (Budapest), **Beregszászi Benjámin** (Eger), **Boniszlavszkyné Répay Katalin** (Budapest.), **Borbély Edit** (Eger), **dr. Borkó László** (Gyömrő), **Dalmay Árpád** (Nyíregyháza-Sóstóhegy), **Dénes Béla** (Budapest), **dr. Duliskovits István** (Dunakeszi), **Fábián Edit** (Mátészalka), **Fekete Amália** (Budapest), **Gönczy Zsuzsanna** (Pilisborosjenő), **Gyüre Józsefné** (Fényeslitke), **dr. Harajda András** (Budapest), **Hegedűs Zsuzsanna** (Mogyoród), **dr. Kiss Márta** (Budapest), **Kiszváth Katalin** (Szentendre), **Kovács Attila** (Gyöngyössolymos), **Kovács Gyöngyi Zsuzsanna** (Csertő), **dr. Kristofori György** (Sirok), **Lakatos Gézané** (Salgótarján), **Medgyessy István** (Debrecen), **Onizskó László** (Budapest), **Pappné Popovics Judit** (Telki), **Pásztor Erzsébet** (Vác), **Sághi Ferencné** (Budapest), **dr. Sváb Erzsébet** (Budapest), **Szamosi Elemér** (Budapest), **dr. Szepesi Erzsébet** (Székesfehérvár), **Szimjon Magdolna** (Nyíregyháza), **Szirmay Aladár** (Budapest), **Szlivka Edit** (Eger), **Tóth Antal József** (Miskolc), **dr. Tóth Zoltán** (Szombathely), **Tóth Zoltán** (Budapest), **Tyentés László** (Budapest), **dr. Ujj Emília** (Gödöllő).

Kárpátaljai farsangi bál Budapesten

„Ha jöttök, lesztek, ha hoztok, esztek!”

Ez volt a mottója az első kárpátaljai farsangi balyus bálnak. Idén először került megrendezésre ilyen jellegű rendezvény a Kárpátaljai Szövetség berkeiben. Első ízben 2019-ben rendezték meg a Kárpátaljai Bált, az azonban hivatalos, valódi bál formájában valósult meg. Idén ha-

István, a Kárpátaljai Szövetség elnöke köszöntötte. A rendezvény ceremóniamestere, Kricsfalusi Miklós nagypaládi vőfély valódi farsangi hangulatot teremtett. Az est folyamán vidékünk népzenei és néptánc kultúrájából is ízelítőt kaphattak a jelenlévők. Először tiszaháti, beregi és ungi

gyományörző balyus bálba és táncházba várta tagjait és vendégeit a Kárpátaljai Szövetség a Városligeti fasori színház dísztermébe.

A mintegy kétszáz résztvevőt Grezsa

népdalok hangzottak el, majd Kricsfalusi Miklós és lánya Amina néptáncokat mutatott be. Ezután hagyományos táncház következett Kricsfalusi Miklós vezetésével.

A talpalávalót a Cifra Banda szolgáltatta, amely kárpátaljai és magyarországi muzsikusból állt össze: prímás Szilágyi Csaba (Tiszapéterfalva), nagybögös Herdon Péter (Mátészalka), harmonikás Szoroka Dániel (Szürte), szólóénekes Komáromi Bakk Zsanett (Feketepatak). A jó hangulatot teremtő muzsikuskok közé

beállt a viski származású Pál Lajos és a Hagyományok Háza több zenésze is.

A táncmulatság közben átadásra került az Együtt Nívódíj is, ezúttal a beregszászi származású Gerzsényi Gabriella tehetséges író kapta. A kárpátaljaiak vidám találkozója éjjel körül fejeződött be. A bál során a Kárpátaljai Magyar Nagycsaládok számára szerveztek adománygyűjtést.

Dupka György
Fotó: Cifra banda

A kommunizmus áldozatainak emléknapja

A Kárpátaljai esték programsorozat keretében a kommunista diktatúrák áldozataira emlékeztek a Kárpátaljai Szövetség tagjai a szervezet színházában. A gyertyagyújtás után a történelmi egyházak nevében Pásztor Bazil görögkatolikus atya mondott imát, majd a jelenlévők megtekinthették Havasi János Északi utakon. Hadifoglyok nyomában a Baltikumban című kisfilmjét.

Ezután Seremet Sándor történész, a Kárpátaljai Szövetség főtítkára beszélgetett Havasi Jánossal és Dupka György történésszel, akik a pécsi Német Kör szervezésében egy kutató csoporttal keresték fel a GULÁG-GUPVI táborokat, sírkerteket Lettország, Észtország fehér földnek számító régióiban. Elmondták, hogy az expedíciót segítette Giber Tamás Gábor, a Lettországban Élő Magyarok „Balaton” Társaság elnökségi tagja és Dr. Bán István, az Észtországi

Magyarok „Munkácsy Mihály” Egyesületének elnöke, tiszteletbeli konzul, valamint Magyarország Rigai és Tallinni Nagykövetségének munkatársai. Nekik köszönhetően tartalmas tényfeltáró programot bonyolítottak le Rigában, Jelgavában, Valgában, Tartuban, Tallinnban, Parnuban

töttek a hadifoglyok szenvedéstörténetével kapcsolatosan, a különböző helyszíneken emlékeztek, koszorúztak.

Eddig ismertté vált, hogy Észtország, Lettország, Litvánia területén 22 GUPVI hadifogolytáborot működtetett a szovjet hatóság. A Magyar Nemzeti Levéltár kar-

tonjai szerint 5179 magyar hadifoglyot, malenkij robotos civilt (köztük kárpátaljai, erdélyi rabokat is) tartottak fogva 1945–1947 között, minden harmadik, illetve negyedik rab a balti államok területén alussza örök álmát.

A kutatócsoport továbbra is fontosnak tartja az ottani magyar vonatkozású emlékhelyek dokumentálását és a magyar közvélemény elé tárását, ezért a feldolgozott adatok az év folyamán könyv alakban is kiadásra kerülnek.

Tudósítónk
Fotó: Fuchs Andrea

Kárpátaljai írók a pulpituson

A magyar széppróza napja alkalmából irodalmi estet szerveztek a Kárpátaljai Szövetség dísztermében az aktuális ukrainai helyzet miatt az anyaországban oltalmat talált kárpátaljai írók, költők részvételével. A megjelenteket Grezsa István, a Kárpátaljai Szövetség elnöke köszöntötte. Ezután Seremet Sándor főtítkárs beszélgetőtársa volt a beregszászi Lőrinc P. Gabriella költő, író, a Magyar Írószövetség (MI) elnökségi tagja, az ugyancsak beregszászi Csornij Dávid történész doktorandusz, költő, a tiszabökényi Dupka György író, történész, a MI választmányának tagja, a csapi Kertész Dávid író, újságíró, a munkácsi Kopriva Nikolett költő, grafikus, a MI választmányának tagja.

Elhangzott többek között, hogy 2022. február 24-én Oroszország megtámadta Ukrajnát, de ez a háború nem most kezdődött, hanem még 2014-ben. A nehéz, kiszámíthatatlan gazdasági helyzet elindította Ukrajnából, így Kárpátaljáról is a gazdasági menekültek áradatát. A magyarok lakta területekről teljes családok, munkát kereső

férfiak, nők – zömében fiatalok –, diákok, egyetemi és főiskolai hallgatók, katonaköteles férfiak vándoroltak ki, menekültek el. És ez a folyamat azóta is tart.

2014 óta a kárpátaljai magyarság négy nagy csoportra osztható. Az első csoport tagjai, akik jelenleg is Kárpátalján élnek. A második csoport tagjai a kétlakiak, ingázók. A harmadik csoport tagjai valamilyen formában a háború miatt hagyták el szülőföldjüket. A negyedik csoport tagjai már régebb óta Magyarországon telepedtek le.

A beszélgetés során az alkotók elmondták, ki honnan jött, és melyik csoportba tartozik, kinek hogyan sikerült beillesz-

kednie az anyaországi közegbe, hasznos elfoglaltságot találni, elismertséget szerezni. Szóltak arról is, hogy előrehaladásuk érdekében több akadályt küzdöttek le: szakmai körökben kétszer többet kellett bizonyítaniuk, mint a helyieknek. Említettek, hogy anyaországi barátaik, ismerőseik részéről megfelelő erkölcsi támogatást kaptak. Hangsúlyozták, hogy az ő életükben is fontosak a családi gyökerek, sokukat erős honvágy gyötör. Abban reménykednek, hogy hamar vége lesz a háborúnak. Egyesek megfontolják a visszaköltözés lehetőségét, azonban a többség a kétlaki életmódot választaná, mivel az anyaországban nehezen megszerzett egzisztenciáját nem kívánja feladni.

A beszélgetés után az irodalomról felolvasták egy-egy alkotásukat. A műveikben tükröződik, hogy a háború nagy hatással van az életükre, és közvetve vagy közvetlenül érzékenyen befolyásolja irodalmi munkásságukat is.

A téglási származású Bernáth Ferenc Artisjus-díjas gitárművész előadásában saját és más zeneszerzők művei csendültek fel.

A rendezvényt támogatta a Magyar Írószövetség és a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége.

Tudósítónk

Gyászjelentés

Szomorúan tudatjuk, hogy **Zólyomi Zoltánné** (született Vékassy Ilona) életének 81. évében rövid betegség után elhunyt.

Ilona 30 éve volt tagja a Kárpátaljai Szövetségnek és 25 évig volt a Bercsényi Miklós Alapítvány kuratóriumi elnöke. Szívén viselte kárpátaljai és azon belül az Ung-vidéki magyarság sorsát és nagyon sokat tett a helyi magyarság megmaradásáért a szülőföldjén. Az Alapítvány által közel 15 évig működtetett Drugeth Program fő célja egy helyben erős magyar értelmiség kialakítása volt, mert e nélkül nem létezhet hosszú távon a helyi magyarság.

Halála nagy veszteség a Szövetségnek, de az általa indított munkák nem vesznek el, hanem útmutatásként, példaként szolgálnak a jövőnek.

Köszönet az 1 százalékért!

A hatályos törvények lehetővé teszik, hogy az adózó magyar állampolgárok adójuk 1%-ával támogassák a civil közhasznú szervezetek munkáját. A Kárpátaljai Szövetség jóleső érzéssel fogadta és fogadja a támogatók felajánlásait, hiszen ez azt bizonyítja, hogy az áttelepültek fontosnak tartják azt a tevékenységet, amelyet a szülőföldön maradt kárpátaljai magyarok kulturális, illetve oktatási életének kiteljesedéséért, gazdasági helyzetének javításáért folytatunk.

Programunk teljesítéséhez nagy segítséget nyújt a személyi jövedelemadó 1%-ának felajánlása. A 2023-as esztendőben is változatlanul számítunk arra, hogy minket választanak kedvezményezettnek. Akik már nem adóznak, azokat arra kérjük, hogy családtagjaik, barátaik, ismerőseik figyelmét hívják fel tevékenységünkre, annak érdekében, hogy az adójuk 1%-át a Kárpátaljai Szövetség részére ajánlhassák fel.

Adószámunk: 18046629-1-42

Kárpátaljai Szövetség

Kétszer ad, aki gyorsan ad

A téli időszakban a gyakori áramszünetek igencsak megnehezítették a kárpátaljai közösségek életét. Az oktatási-nevelési intézmények normális működéséhez azonban folyamatos áramellátásra van szükség. A Kárpátaljai Szövetség szívén viseli a Kárpátalján élők sorsát. A kihívások láttán döntöttek egy nagy teljesítményű áramfejlesztő beszerzéséről, amely akár egy iskola energiaszükségleteinek ellátására is alkalmas. Dupka György elnökségi tag közbenjárásának köszönhetően a 6,3 kW-os, háromfázisos Honda generátort a Péterfalvai Kölcsey Ferenc Alap- és Középfokú Oktatási Intézmény kapta. Az adomány célba juttatásában Magyarország Ungvári Főkonzulátusa és a Kárpátaljai Határmenti Önkormányzatok Társulása (KHÖT) működött közre.

Az iskola igazgatósága, tantestülete és tanulói ezúton is szeretnék köszönetüket kifejezni Grezsa Istvánnak, a Kárpátaljai Szövetség elnökének, Kovács Attila ungvári magyar konzulnak, Rezes Józsefnek, a KHÖT igazgatójának, Dupka Györgynek, a KSZ elnökségi tagjának, Oroszi Józsefnek és Bakacs Viktornak, a Péterfalvai Kistérség polgármesterének, illetve alpolgármesterének, hogy a háború okozta energetikai nehézségek ellenére is zökkenőmentesen tudják biztosítani a diákok jelenléti oktatását.

Újfalusi Irén,

a Péterfalvai Kölcsey Ferenc Alap- és Középfokú Oktatási Intézmény igazgatója

Milyen helyzetben van a Kárpátaljai Református Egyház?

Építkezés és fogyatkozás

A kárpátaljai magyarság döntő többsége három történelmi egyházunk: a református, a római katolikus, illetve a görögkatolikus egyház híve, melyek lelki táplálékot nyújtanak követőiknek, sőt lehetőségeikhez mérten testi táplálékkal is segítik a rászorulókat. Templomaikban magyarul hirdetik Isten igéjét, s az istentiszteleteken kívül is megannyi program lebonyolításával igyekeznek összetartani a kárpátaljai magyar közösségeket. Közösségépítő, rászorulókon segítő erőkként fontos társadalmi szerepet töltenek be nemzetrésznünk életében, híveik számának alakulása pedig lakmuszpapírként jelzi a kárpátaljai magyarság lélekszámának alakulását.

Nemzetrésznünk 70 százalékát a Kárpátaljai Református Egyházkerület fogja össze, mely – akárcsak a többi történelmi egyház – nagyon megsínylette a szovjetrendszert. A II. világháború után, vidékünknek a Szovjetunióhoz való csatlósát követően államosították a református egyház parókiáit, könyvtárait, iskoláit, négy nyomdáját és egyéb ingatlanjait. Az egyházat eltiltották a gyermekekkel és az ifjúsággal való foglalkozástól, beszorították a templomfalak közé, sőt templomok sorát zárták be, így például a verbőcít, a tiszapéterfalvait, a tekeházait. Hosszú ideig a lelkészképzést sem engedélyezték, a lelkészutánpótlás hiánya pedig az egyház elsorvadásához vezetett volna. Mint Horkay László volt püspök a *Kárpátaljai református templomok* című, 2000-ben megjelent kiadvány bevezetőjében írja: „A második világháború előtt 104 lelkész és vallásos volt Kárpátalján. 1974-ben már csak húszan éltek és dolgoztak, többen közülük megrokknva, öregen, mások mint a szibériai börtönök (pontosabban: a Gulág-lágerek – L. M.) túlélői. 1974-től engedélyezte a hatalom, hogy az elhunyt lelkészek helyébe kétévénként két jelöltet vehetünk fel magánúton lelkésztanulónak, így indult be Beregszászban a levelező tagozat. A túléléshez ez is elég volt, hogy a lánc ne szakadjon meg, és ne ürüljenek ki a templomok. 1990-ben még mindig csak 24-en voltunk. Aztán 1991-től megindult az anyaországi, később a kolozsvári és a komáromi teológiai képzés.” A hitoktatóképzés pedig – negyvenöt évnyi szünetet követően – 1990-ben indult be, amikor is negyvennyolcan jelentkeztek a hároméves vallásos tanári képzésre, ma pedig már mindegyik gyülekezetben képzett hitoktató tanítja a gyermekeknek a hittant, s 74 lelkipásztor, illetve beosztott lelkész szolgál az egyházközösségekben.

– A Kárpátaljai Református Egyháznak

108 gyülekezte van, 58 723 regisztrált taggal. Közülük 47 202-en szerepelnek a választói névjegyzékben, míg a kiskorúak száma 11 521 főt tesz ki. Máramaros-Ugocsa Református Egyházmegyében a legnépesebb egyházközösség a viski 1925,

míg a legkisebb az újakli 70 taggal, s van egy szórványgyülekezet is Rahón 40 lélekkel. A Beregi Református Egyházmegyében a derceni gyülekezet a legnagyobb, amelynek 2132 tagja van, a legkisebb egyházközösség pedig a kuklyai 16 fővel, s ehhez az egyházmegyéhez tartozik a kijevei szórványgyülekezet is, amelynek 14 híve van. Az Ungi Református Egyházmegyében pedig a legnépesebb a nagydobronyi egyházközösség a maga 4930 hívével, míg a legkisebb és egyúttal szórványgyülekezet a szolyvai 36 taggal – mutatja be az egyházkerület Zán Fábán Sándor, a Kárpátaljai Református Egyházkerület püspöke.

– A hívek lélekszáma csökken vagy egy szinten mozog? Milyen hatással van a háború a létszám alakulására?

– A hívek számának a csökkenése 1988 óta tart. A háború miatt nem volt növekedés a gyülekezetekben, az eltelt egy év alatt kisebb lett a keresztelesek és az esküvők száma. A háború sajnos sok embert arra késztetett, hogy elhagyják az országot. Körülbelül 4 700 egyháztag menekült külföldre.

– Miért csökken már 1988 óta a hívek száma?

– Egyrészt azért, mert a szovjetrendszer alatt kialakult a kétgyermekes családmódel. Am ha csak két gyermek nevelkedik családonként, akkor a lakosság száma nem nő, a növekedés csak akkor indul be, ha három gyermeket vállalnak a szülők. Az ukrán korszakba viszont átöröklődött a kétgyermekes családmódel, ami csak az utóbbi időkben kezd változni – fejt

ki Radvánszky Ferenc mezőkaszonyi és bótrágyi lelkész. – Emellett a kitelepülés is csökkenti a lélekszámot. Az eltelt harminckét évben legalább három kivándorlási hullám zajlott le. Az elsöre a rendszerváltáskor került sor, s elsősorban értelmiségiek települtek ki, akik itthon addig nem tudtak kibontakozni, és Magyarországon kerestek lehetőséget a maguk számára. A második hullám az 1990-es évek végén zajlott le, amikor azok távoztak külföldre, akik csatlódtak a rendszerváltásban. A harmadik pedig 2012-ben indult be, és a rosszabbra fordult gazdasági helyzet váltotta ki.

– *Fiatalok is költöznek ki?*

– Igen. Az ifjúság elvándorlása nagyon jelentős és fokozódik. Természetesen vannak fiatalok – jegyezhetjük meg –, akik itthon tudnak boldogulni, sokan viszont úgy érzik, és nem is alaptalanul, hogy csak a határon túl biztosíthatnak maguknak egy jobb életminőséget, magasabb jövedelemmel és kevesebb anyagi gonddal. Ez a kárpátaljai magyarság szempontjából tragikus fejlemény, de nem a kivándorlók tehetnek/tehetek arról, hogy kivándorolnak/kivándoroltak. Azok az ukrainai államvezetéseket a hibásak, melyek három évtized alatt sem tudtak felépíteni egy jól működő nemzetgazdaságot, mely megfelelő életszínvonalat biztosított volna a munkaképes lakosság számára.

De visszatérve a Kárpátaljai Református Egyházkerülethez... A nagyon rossz demográfiai helyzetet látva indították be 2017-ben, a reformáció 500. évfordulója alkalmából *A reformáció gyermekei* programot, melynek az a célja, hogy legyen, aki továbbviszi örökségünket, a reformációt, s az a reménység táplálja, hogy minden születendő gyermek megújulást hozhat hitével az egyház életébe. A program keretében gyermekprogramokat és családi délutánokat, plakátkampányokat kezdtek szervezni, széles körben kezdték bemutatni a gyermekvállalás terén példát adó családokat. Az egyházközösségek gyermek-sarkokat alakítottak ki a templomaikban és a gyülekezeti termeikben, vagy játszótér építettek a templomudvarokon. A jövő nemzedékéért hirdették meg a programot, azért a nemzedékért, mely továbbviszi hitünket, nyelvünket. S 2019-ben csökkent is az előző évek fogyatkozásának a mértéke. Emellett több családban megszületett a második vagy a harmadik gyermek. Am sajnos eddig a rossz gazdasági helyzet hátráltatta, most pedig már a háború is hátráltatja a programot. Mely viszont – mint Zán Fábán Sándor kifejti – továbbra is folytatódik. A keresztyén orvosok a diagnosztikai központokban a mai napig is ingyenesen vizsgálják a református egyházközösségek-ből érkező kismamákat. A Magyarországi Református Nőszövetség pedig továbbra is folytatja Keresztmama programját a reformáció gyermekei számára.

– *S folytatva a jövőt jelentő ifjúsággal való foglalkozás témáját...*

Szent Mihály Gyermekotthon – a sikertörténet folytatódik

– A református líceumokban jelenleg 529 diák tanul. 2022-ben a nyári táborokban közel 1 200 konfirmandus, a vakációs bibliaheteken pedig csaknem hátezer gyermek vett részt. A konfirmandus- és gyermekheteket minden gyülekezet igyekezett megtartani, akár több gyülekezet is együtt, akár egy-egy gyülekezet egyedül, a saját bázisán. Az óvodáinkban pedig 388 kisgyermek vesz részt az oktatásban. Viszont az iskoláinkban az utóbbi időben nem történtek felújítások, mivel most az óvóhelyek kialakítása volt a legfontosabb feladat.

Ami a templomokat illeti, a rendszerváltás után újból kinyitották a bezárt templomokat, sőt újakat is építettek. Jelenleg összesen 105 templommal rendelkezik az egyházkerület, emellett imaházak is létesültek, s mindezek biztosítják az istentiszteletek helyszínét. Az utóbbi öt évben minden templomon történtek kisebb vagy nagyobb felújítások. Ugyanakkor, sajnos, a háború miatt is csökkent a templomba járók száma, és a külföldi munkavállalás is érzékelhető a hatását: az istentiszteleteken és a gyülekezeti programokon sokkal kisebb számban vesznek részt a hívek.

– *Mi a helyzet a volt egyházi ingatlanokkal?*

– Sajnos több olyan ingatlan van még mind a városokban, mind a falvakban, amely az államosítás miatt nem került vissza a tulajdonosához, az érintett egyházközséghez. Ezeket mi számon tartjuk, és bízunk abban, hogy változni fog a sorsuk – magyarázza Zán Fábian Sándor.

– *Végezetül térjünk ki a Kárpátaljai Református Egyházkerület (KRE) diakóniai munkájára.*

– A KRE Diakóniai Központja 1993-ban kezdte meg működését, hogy segítséget nyújtson a társadalom legrászorultabb rétegeinek: nehéz körülmények közt élő családoknak, egyedülálló időseknek, nagycsaládoknak, árváknak és azoknak, akik a munkahely elvesztése, betegség vagy fogyatékosválas miatt nyomorba kerültek. Külföldi segítség-vezetőkkel működnek együtt, melyek segítség-szállítmányokkal sietnek a kárpátaljai rászorulókat megsegítésére. A szállítmányokat pedig szétosztják a KRE gyülekezeteinek a rászorulóik közt, illetve eljutnak az állami és egyházi intézményekbe: kórházakba, óvodákba, iskolákba, köztük bentlakásos iskolákba, gyermekotthonokba, továbbá magányos idős emberekhez, nagycsaládokhoz, fogyatékosokhoz. A segítségre szorulóknak eljuttatott csomagok száma a mostani időkben meghaladja a tízezret, s most, a háború idején részt vesznek a humanitárius segélyakciókban is. 2013-ban krízisotthont létesítettek olyan várandós nők és kisgyermekes anyák számára, akik odahaza lelki és/vagy testi bántalmazásnak vannak kitéve. Idősotthonokat hoztak létre, illetve idősek napközi otthonát, ahol egészségügyi ellátást is kapnak a lakók. Szociális konyháikban pedig meleg ebédet, valamint a diakóniai központ sütődjében kisütött friss kenyeret adnak az időseknek és a rászorulóknak.

Mindemellett a Beregszászal egybeépült Bucsuban roppant gazdag egyháztörténeti múzeumot létesítettek, mely bemutatja vidékünk reformátusságának félezer éves múltját. Am ahhoz, hogy jövőnk is legyen, sokkal több gyermekszületésre, sokkal kisebb mértékű elvándorlásra, mindezekhez pedig hatalmas arányú és kedvező politikai, gazdasági, társadalmi változásokra van szükség.

Lajos Mihály

Ungvártól tizenkét kilométerre, Rát községben immár tizenhét éve működik a Szent Mihály Gyermekotthon. Az intézményt könnyen megtalálja az is, aki először jár a településen. A takaros porta kapuja mindig nyitva van, mintha csak arra buzdítaná a látogatókat, hogy lépjenek be rajta. Az udvaron a Találkozás Háza fogad. Itt tartják a közösségi rendezvényeket, a csoportos foglalkozásokat, a zenei programokat, amelyekre a faluban élők is gyakran ellátogatnak. Kissé beljebb kétszintes épületek állnak. Ezekben élnek a gyermekekkel a nevelőszülők. A gyermekotthont Majnek Antal atya álmodta meg a református egyház által Nagydobronyban működtetett Irgalmas Szamaritánus leányotthon mintájára.

– Több mint 20 évvel ezelőtt Gulácsi Lajos református püspök meghívására ellátogattam Nagydobronyba, az Irgalmas Szamaritánus Gyermekotthonba – eleveníti fel a kezdeteket Majnek Antal római katolikus atya, aki akkoriban püspökként szolgált a munkácsi egyházmegye élén. – Meghatott és nagyon magával ragadt mindaz, amit ott láttam. Hazafelé menet beszélgettem a református püspökkel, és ő vetette fel, hogy hozzuk létre ennek az intézménynek a párját, ahol fiúgyermekről gondoskodnak.

Ezután következett a tökéletes helyszín kiválasztása és az intézmény vezetésére alkalmas személyek kijelölése.

– Találtam egy 5 hektáros telket, amelyen hatalmas kert és egy romos kastély volt. Többször is ellátogattam oda, beszéltem a tulajdonossal, azonban nem tetszett neki az ötlet, hogy ott árva gyerekek nevelkedjenek. Ekkor felkeresett Molnár Miklós, az akkori ráti plébános, és felajánlotta a ráti római katolikus plébánia telephelyét. Ettől kezdve a gondviselés segített bennünket.

A projekt kivitelezésével 2003-ban Molnár Miklós atyával a Bíró házaspárt, Árpádot és Máriát bízták meg.

– A 2000-es évek elején a jezsuiták hétvége egyházi alkalmakat szerveztek a házaspároknak – emlékezett vissza Bíró Mária. – Az egyik ilyen találkozóra Ráton került sor. Ott említette először Antal atya, hogy szeretne egy katolikus gyermekotthont létrehozni Kárpátalján. Az összefogás végén felkérte Árpádot, vállalja el annak vezetését és a szükséges engedélyek beszerzését. Árpád egy percig sem habozott, rögtön igent mondott rá.

Eredetileg egyházi tulajdonban lévő fiúkollégiumot létesítettek volna, de éppen akkor született meg a családi típusú gyermekotthonok működését engedélyező törvény Ukrajnában, így módosították elképzelésüket. Óriási előnye az árvagondozás e formájának, hogy itt a testvérek együtt maradhatnak. Az állami intézményeken belül erre nem mindig van lehetőség – ha a gyerek elér egy bizonyos életkort, átvihetik egy másik gyermeknevelő létesítménybe.

A Szent Mihály Gyermekotthont 2005. augusztus 1-jén jegyezték be az Ungvári Járási Állami Közigazgatáson. Jogilag az intézmény alapítói a ráti Szent Mihály Plébánia, illetve a munkácsi Szent Márton Egyházmegyei Karitás.

– Hosszú folyamat volt, amíg megterveztük, milyen is legyen ez a

Szent Mihály Gyermekotthon – a sikertörténet folytatódik

gyermekotthon. Még nagyobb feladat volt megszerezni ehhez a szükséges támogatást. A gondviselés terelte utunkba a jószívű, segítőkész embereket. 2004 őszén egy ausztráliai magyar ember pénzzel, holland önkéntesek pedig kétkézi munkájukkal segítettek abban, hogy felépüljön az első ház. De nem az építkezés volt a legnehezebb feladat, hanem megtalálni a megfelelő házaspárokat – meséli az otthon vezetője.

Az első házat 2006-ban adták át. A Lelekács család költözött bele.

– A ráti fiatalasszony pszichológus végzettséggel rendelkezett, és mindig is gyerekekkel szeretett volna foglalkozni, így felkínáltuk a lehetőséget, amellyel friss házasként nagy örömmel és lelkesedéssel éltek. Hét gyermeket fogadtak örökbe, időközben három saját gyermekük is született. A későbbiekben további három házzal bővült az otthon. A többi család kiválasztásánál négy szempontot vettünk figyelembe: falubeliek legyenek, jó házastársi kapcsolatban éljenek, továbbá megfigyeltük, hogyan nevelik a gyermekeiket, és milyen kapcsolatot ápolnak a Jóistennel. Így került hozzánk a Juhász (2008), a Verbócki (2009), a Pásztornyicki (2018) és a Basányi (2021) család – fejtette ki Bíró Mária.

A Szent Mihály Gyermekotthon csöppsegei állami árvaházakból és a gyereknevelésre képtelenné vagy alkalmatlanná vált családokból kerülnek Rátra. Az itt

befogadott csemeték családi környezetben élhetnek 18 éves korukig, illetve nappali tagozatos tanulmányaik befejezéséig. A családi közeg nagy segítség számukra a korábban átélt traumák feldolgozásában és a pozitív jövőkép kialakításában. Az otthon vezetői fontosnak tartják, hogy a gyerekek ne csak szeretetet, gondoskodást, figyelmet és szép ruhákat kapjanak, hanem tudást is, ezért olyan készségfejlesztő foglalkozásokon vesznek részt, amelyek elsajátításával felnőttként könnyebben tudnak majd beilleszkedni a társadalomba. Emellett fizikai és pszichés rehabilitáció is a gyerekek rendelkezésére áll, hogy minél jobban felkészülhessenek az önálló életre.

– Láttuk a hozzánk kerülő gyerekek megoldatlan mentális és fizikai problémáit, és nyilvánvalóvá vált, hogy szükség van egy olyan központra, ahol hozzáértő szakemberek segítenek nekik feldolgozni a múltban megélt szörnyűségeket. A Szent Mihály Egészségügyi-Szociális Gyermek Rehabilitációs Központot 2009-ben kezdtük el építeni és 2018-ra lett kész. Az intézményben többek között pszichológus, logopédus és gyógytornász foglalkozik a kicsikkel, valamint lovasterápiát, aquaterápiát is tartanak. Gyermekfogászat is nyílt az épületben. Am a szolgáltatásokat nemcsak az otthon lakói vehetik igénybe, bárki felkereshet minket, ha segítségre van szüksége – mondta a vezető.

Az országban dúló háború az itt élők mindennapjait is fenekestül felforgatta. Bár elhatározták, hogy a háború híréből amúgy is megrettent gyermekek érdekében nem fogadnak menekülteket, már az őket megkereső első kijevei családnak sem volt szívük nemet mondani. Az első nap csupán négyen érkeztek, aztán napról napra egyre többen kértek menedéket. Összesen 40 embernek nyújtottak szállást és teljes ellátást, akik közül az utolsó személy december 15-én hagyta el az otthont. Bár féltették gyermekeik törekeny lelkét, a kicsik kifejezetten élvezték, hogy a két év koronavírus és karantén miatti látogatási tilalom után rengeteg új arcot láttak.

Az elmúlt egy évben számos akadály gördült az itt élők útjába, a Szent Mihály Gyermekotthon lakói azonban egy pillanatra sem csüggedtek el, most is bizakodva tekintenek a jövőbe. Távlati tervek közt szerepel egy szakiskola és egy kollégium létesítése, amely magas színvonalú szaktudást nyújtana az árva, hátrányos helyzetű, valamint pszichés és fizikai problémákkal küzdő gyermekek számára.

– Elkezdjük egy szakiskola építését, hogy a gyerekek helyben szerezhessenek érettségit és tanulhassanak szakmát. A tervet a helyi iskolával közösen valósítanánk meg. Fodrászokat, asztalosokat, autószerelőket és lovasterapeutákat szeretnénk képezni. Ugyanitt kollégiumot is létrehozunk, hogy más családi otthonokból érkező gyermekek, valamint a környékbeli fiatalok is tanulhassanak itt – összegezte Bíró Mária.

Varga Brigitta

Ha megtelik szívem aggodalommal, vigasztalásod felüdíti lelkemet.

Zsoltárok 94, 19

Vajon aggódunk-e Kárpátalján magyarként? Van-e miért aggódnunk? Nem kell sokáig gondolkodnunk, hogy megtaláljuk azokat az eseményeket, amelyek könnyedén aggodalommal töltik meg szívünket. Sokan aggódnak fiaikért, férjeikért, mert nem szeretnék, hogy a harctérre kerüljenek. Van, aki a már harctéren lévő családtagjáért, barátjáért aggódik. Van, aki a gyermekéért aggódik, vajon milyen oktatásban részesül majd. Lesz-e magyar oktatás, válhat-e a maga nyelvén tudóssá? Vajon milyen eredménye lesz annak az oktatásnak, amelyet légiriadók szakítanak meg naponként? Van, aki szétszakadt családjáért, házasságáért aggódik. Vajon kibírja-e a házasság a hónapokig tartó különélést? Vajon tudunk-e majd újra együtt élni családként? Van, aki a gazdasági helyzet miatt aggódik, az emelkedő árak miatt. Vajon kitart-e a nyugdíj, a fizetés a hónap

végéig? S mindezek mellett ott vannak még általánosabb kérdések. Egy-egy betegség, amely miatt aggodhatunk, nehézségek tanulásban, munkahelyen, baráti és családi kapcsolatokban.

Tegyük fel ma a kérdést, hogy vajon személyesen én miért aggódom? Meghatározza-e az életemet jelen helyzetben az aggodalom. Azt írja a zsoltáros: Ha megtelik szívem aggodalommal, vigasztalásod felüdíti lelkemet. Nem kell egyedül maradnunk az aggodásunkkal, vihetjük Isten elé. Kérhetjük, hogy Ő legyen úrrá félelmeinken, nehéz gondolatainkon. Vigasztalása üditse fel a mi lelkünket is. A Heidelbergi Káté első kérdés-felelete azt kérdezi, mi a te egyetlen vigasztalásod. A válasz: Az, hogy testestől-lelkestől – akár élek, akár halok – nem az önmagamé, hanem az én hűséges Uramnak és Megváltómnak, Jézus Krisztusnak a tulajdona vagyok. Ő drága vérével minden

bűnömért maradéktalanul megfizetett, és az ördög hatalmából megszabadított. Úgy megőriz, hogy mennyei Atyám akarata nélkül egy hajszál se hullhat le a fejemről, sőt mindennek üdvösségemre kell szolgálnia. Ezért Szentlelkével bizonyosságot ad örök életemről, és szív szerint hajlandóvá és készsé tesz arra, hogy szüntelenül neki éljek. Az a vigasztalásom, hogy Istené vagyok. Istené, aki úgy szeretett, hogy megszületett Fiát adta értem. Tud az életemről, ismeri az aggodalmaimat, s nem akar benne hagyni. Ő maga akar átvezetni nehéz helyzeteimen, vezetni az örök élet felé. Húsvét ünnepére készülve erősödünk meg benne: él az Úr, aki győztes a halál felett, aki ég és föld ura. Ővéi vagyunk, s ő felüdít aggodalmaink között is és örömmre hív.

Mért félne szívem? Él az én Uram, Békesség Királya, Benne nyugta van, Ő a diadalom, pajzsom, életem, szívemben már nincsen semmi félelem. Győzelmet vettél, ó, Feltámadott! Dicsőséggel fényes a diadalod! (MRÉ 232., 3. vers)

Szemere Judit
beosztott református lelkész,
Beregszász

Átadták a Hit pajzsa díjat a határon túli kitiüntetettnek

Az elviselt szenvedés gyümölcsöt termett

Huszonkettedik alkalommal adták át a Parma fidei – hit pajzsa díjat. A kura-torium döntése alapján 2023-ban a határon túlról az Ortutay Elemér kárpátaljai görögkatolikus lelkész hagyatékát őrző intézmény vezetése kapta a díjat. A kitiüntetést február 25-én, a kommunizmus áldozatainak emléknapján adták át Budapesten, a Párbeszéd Házában.

A kitiüntetést a kommunizmus áldozatainak emléknapja alkalmából azoknak az egyházi személyeknek ítélik oda évről évre, akik a diktatúra alatt is hűségesek maradtak hitükhöz, magyarságukhoz. A díjat Horváth Béla kisgazda országgyűlési képviselő és Gyurkovics Tibor Kossuth-díjas író alapította 2002-ben. Az elismeréssel járó vörösréz pajzs Madarassy István Kossuth-díjas ötvösművész munkája; a pajzs közepén kereszt, a felirata: Hazámért – Hitemért.

Csák János kultúráért és innovációért felelős miniszter ünnepi beszédében kifejtette: a mindenható és végtelenül szerető Isten a maga képére teremtette az embert, aki ezért értelemmel bír, különbséget tud tenni a jó és a rossz között. A személy szabadságot is kapott, hogy eldönthesse, melyiket választja. Minden szabadság- és értelemellenes rendszer, mozgalom istentelen és embertelen. Ilyen volt a náci, a kommunista diktatúra, és ma is vannak efféle irányzatok. Annak záloga, hogy a személy túlélje az ilyen rendszereket, a legnagyobb Istentől kapott ajándék, a szeretet képessége, ami a hitünkön és a reményen alapszik.

A miniszter emlékeztetett rá: Ortutay Elemér görögkatolikus lelkész olyan korban szolgálta Istent és az embereket, amikor az Egyház és a hívek a legkegyetlenebb üldöz-

tetéseknek voltak kitéve nemcsak Kárpátalján, hanem az egész Kárpát-medencében is.

Csák János idézett Ortutay Elemér *Holnap is felkel a nap* című önéletrajzából: „Gyűlölet szívemben nincs senki iránt. Akik megbántottak, nem haragszom rájuk. Akiknek esetleg személyem volt az oka, hogy nehezteljenek rám, azoktól bocsánatot kérek, hogy nem volt erőm vagy türelmem, hogy szeretetüket megnyerjem. Csak

közösség. A háború elől menekülő embereket, magyarokat, ukránokat befogadjuk, segítjük. Ugyanilyen fontos azonban, hogy a háború után segítsük újjáépíteni Kárpátalján a magyar életet, és kiálljunk amellett, hogy magyarul tanulhassanak, anyanyelvüket az oktatásban, a közéletben, az egészségügyben teljes jogú állampolgárokként használhassák. A magyar kormány továbbra is megad minden segítséget, hogy

a szép dolgokra emlékezem. És hálát adok a Jóistennek, hogy a bajban nem roskadok össze, hogy erőm legyen hinni, kitartani, a reménytelennek látszó sötét éjszakában is.”

A miniszter leszögezte: Kárpátalján magyarnak lenni az elmúlt száz évben soha nem volt könnyű, ma viszont szinte végveszélybe került az ottani 150 ezres magyar

a kárpátaljai magyar közösség ápolhassa hagyományait, és szerves része maradjon a Kárpát-medencei magyarságnak. Mindig tehetünk valamit – Ortutay Elemér atya példája álljon előttünk.

Ortutay Elemér görögkatolikus lelkészt Sajgó Szabolcs SJ laudálta. A díjat Marosi István, az Ortutay Elemér Görögkatolikus Központ vezetője vette át. Beszédében köszönetet mondott, hozzátéve: azt Ortutay Elemér hitvalló görögkatolikusként kellett volna átvennie, és vele együtt édesapjának, Ortutay Jenőnek, valamint a Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye 128 hitvalló papjának, köztük 32 vértanúnak, akik jeltelen sírban vannak eltemetve a volt Szovjetunió területén.

Marosi István elmondta, hogy az általa vezetett központ a kárpátaljai görögkatolikus magyarság lelki és szellemi központja. Reméli, hogy a háború nem pusztítja el. Ortutay Elemér hite, lelki és szellemi ereje különleges példa minden kárpátaljai és minden istenkereső magyar ember számára.

Az ünnepségen részt vettek Ortutay Elemér családtagjai, gyermekei, unokái.

A díjátadó ünnepség végén Spányi Antal székesfehérvári megyéspüspök megáldotta a jelenlévőket.

(A Magyar Kurír nyomán)

A képen: Sajgó Szabolcs, Marosi Anita, Marosi István, Ortutay Mária, dr. Horváth Béla.

Ortutay Elemér a Huszt környéki Kövesligeten született, 1916. június 2-án. Édesapja, Ortutay Jenő görögkatolikus lelkész volt. A gimnáziumot 1936-ban végezte Beregszászon, majd teológiát tanult Ungváron, Olmützben, Budapesten. 1941-ben Ungváron szentelték pappá, ahol feleségével, Vitéz Gabriellával és gyermekeivel élt. 1945-ben teológiai tanár lett. Mivel a Görögkatolikus Egyház működésének betiltásakor nem hagyott fel hitével, a szovjet hatóságok 1949-ben 25 év börtönre ítélték. Vorkután dolgozott előbb szénbányában, majd elgyengülése miatt felszíni építkezéseken az 1956-os szabadulásáig. Otthonában nem engedték papként működni, ezért 17 éven át kályhagyárban dolgozott, majd két évig raktáros volt. Ez idő alatt folyamatos rendőri megfigyelés alatt állt, és állandóan berendelte a Belügyi Népbiztosságot, az NKVD. Ennek ellenére titokban naponta misézett, valamint esketett és keresztelt, gyóntatott, temetett és beteget látogatott. Miután 1989-től visszaállították jogaiba a Görögkatolikus Egyházat, Ortutay Elemér ismét hivatalosan is papként tevékenykedett. 1993-ban megjelentette visszaemlékezéseit *Holnap is felkel a nap* címmel. 1997-ben, életének 81. évében hunyt el Ungváron. 2007-ben Beregszászon emléktáblát avattak tiszteletére. 2015-től a nevét viseli Beregszászon az Ortutay Elemér Görögkatolikus Központ.

Kárpátaljaiaknak szerveztek találkozót Tatabányán

Találkozzunk otthon, biztonságban!

Lélekelmelő találkozót szerveztek a Tatabánya-Bánhidai Református Templomban. Zsúfolásig megtelt az épület, ahová a környéken élő kárpátaljai híveket is meghívták. Sokan karon ülő gyermekekkel érkeztek.

A résztvevőket Szilágyi Sándor, a gyülekezet kárpátaljai származású lelkipásztora köszöntötte. Az imádságos találkozón részt vett Zán Fábíán Sándor, a Kárpátaljai Református Egyház püspöke, aki az elmúlt év nehézségeiről, a világot megváltoztató háború kitöréséről is szólt. Sokan otthonról hazajöttek, így az elmúlt évben felújított kárpátaljai templomok, óvodák és iskolák nagy része elcsendesedett. Kevesen maradtak.

Szétszakadtak családok, generációk. Nagy hiányérzettel kell megküzdeniük naponta a határ mindkét oldalán élőknek. Az otthon maradtak mégis reménykednek. Zán Fábíán Sándor kiemelte: ritkítanak bennünket a körülmények, de a Szentírás szerint: a fának is van reménysége. A lélek jelenlétéért kell imádkozni – hangsúlyozta. Hogy újra egyesülhessenek a családok. Találkozzunk otthon, biztonságban! – zárta beszédét.

Balog Zoltán, a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke kiemelte: nehéz, ugyanakkor csodálatos is ez a nap. Azokat,

akik ma ebben a templomban ülnek, és nem odahaza, a lelki éhség sodort ide. Ők, a nehéz helyzetben lévők tanítanak bennünket. Összetartozásra, egymás iránti tiszteletre. Példamutató magatartásuk a helyben élők

számára is mintát ad. Menni vagy maradni? Súlyos kérdés – hangsúlyozta. – Legyen elég imádság, hogy jó döntés születessen majd.

Hamar László, az óvárosi közösség

lelkipásztora a találkozó előzményeiről elmondta: évek óta tapasztalják, hogy egyre többen csatlakoztak a gyülekezethez a határon túlról. Az egy éve dúló háború miatt pedig még többen jelentkeztek. Különböző módon próbálják segíteni őket: ha szükséges, gyűjtéseket szerveznek, vagy lelki támaszt nyújtanak. S örömmel szervezték meg ezt a találkozót, ahol közösen imádkozhatnak Kárpátaljáért.

A beszédek és imádságok alatt sokan törölgették a szemüket. A verses műsort követően szeretetvendégség zárta a találkozót.

kemma.hu/k.e

Fotó: Flajsz Péter

Balog Zoltán: Béke akkor lesz, ha megértjük Isten üzenetét

Akkor lesz béke, ha megértjük a békesség Istenének üzenetét – mondta Balog Zoltán református püspök a Hold utcai református templomban, ahol az egy évvel ezelőtt kezdődött ukrainai háború véget éréséért imádkoztak. A Magyarországi Református Egyház zsinatának lelkészi elnöke kiemelte: hitünk szerint békesség akkor lesz, ha az a békesség a mi életünkben, a mi szívünkben indul. Balog Zoltán azért imádkozott, Isten adjon bátorságot az ő népének és népe vezetőinek nevére nevezni a bűnt, elítélni a gonoszt és szót emelni az áldozatokért. „Te a béke fejedelme vagy, fogd le azok kezét, akik háborúznak. Ne engedd igazolni a háborút, az erőszakot vélt vagy valós sérelmekkel, nemzeti vagy egyházi érdekekkel. Állj a szenvedők, az áldozatok mellett, bármelyik oldalon áldozták fel őket” – fogalmazott a református püspök. Balog Zoltán külön imádkozott a gyermekekért, hogy ne vesszék el azt az ösbizalmat, amelyet Isten nekik ajándékozott születésükkor, és a

várandós édesanyákért, hogy erősödjön bennük a remény, hogy Isten megőrzi az életet, amit ad.

Zán Fábíán Sándor, a Kárpátaljai Református Egyház püspöke igehirdetésében arról beszélt: amikor az ember életében jól mennek a dolgok, ritkán beszél Istennel,

és még ritkábban jut eszébe megköszönni mindazt, amit kapott. De ha ember élete rosszra fordul, az ég felé fordul, és elkezd kommunikálni: kérdez és kérdőre von. Talán ezért vannak ilyen helyzetek, amilyenben most a kárpátaljai magyar közösség él, amikor elcsukló hangon kérdezi Istentől: „Miért?” Miért kell szétszakítani a családokat, miért kell egyeseknek elhagyni az otthonukat, másoknak ottmaradva látni az üres templomokat, óvodákat, iskolákat, hogy hány ház előtt nincs, aki elseperje a havat? Milyen jó lenne, ha értenénk a szóból, ha megértenénk, amit az Isten üzen, és nem lenne szükség olyan élethelyzetekre, amikor az ember megáll, és ha számon kérő is, de beszélni kezd Istenhez! Zán Fábíán Sándor kitért arra is: a kárpátaljai közösség önkritikusan felteszi azt a kérdést is, vajon nem fordította-e el Isten az arcát tőlük, mert haszontalanokká váltak, mert elfelejtkeztek a küldetésükről. „Öt-tíz-harminc éve elhittük és megtapasztaltuk Isten megváltó szeretetét, és most feltehetjük a kérdést, tettünk-e valamit hálából az ő nevéért, az ő dicsőségére és embertársaink javára. Nem azért kerültünk-e abba a nyomorúságba, amiben vagyunk, mert haszontalanokká váltunk? De ha így van, akkor van remény is, akkor itt az ideje változni és Isten hasznos szolgálóivá válni” – tette hozzá a kárpátaljai református püspök. (MTI)

Hit és megmaradás Karácsvfalván

A Karácsvfalvai Sztojka Sándor Görögkatolikus Líceumban a tanárok és a diákok együttműködése lendíti előre az oktatást. Az akadályokra és a változásokra kihívásként tekintenek, a magyarságukra és a hitükre bátyaként, ami ostrom esetén sem rendül meg. Az intézmény helyzetéről Magyar Vita igazgatóval beszélgettünk.

– A kivándorlás hogyan érintette az intézményt?

– A diáklétszámot tekintve majdnem ugyanannyian vagyunk az idén, mint tavaly. Ha nem robban ki a háború, talán sokkal többen lennénk, de így is közel 180-an tanulnak nálunk. Három éve nyitot-

tunk 5. és 6. osztályt is, azóta jelentősen nőtt a létszámunk. A kicsiket mindennap iskolabusz hozza. Van, aki Nagybérgányból, más Csepéből jár hozzánk. Hogy ne kelljen olyan korán kelniük, nekik csak 8 órától kezdődik a tanítás. Ezt a tanároknak eleinte nehéz volt megszokni, mivel a felsősök negyed nyolckor kezdenek. Nálunk már a hetedikesek is bent laknak. A kicsiknek néha több idő kell, hogy megszokják a légkört. Jelenleg száz kollégistánk van. A legmesszebből Csapról, illetve Viskről érkeztek hozzánk diákok. Ami a káderkérdést illeti, majdnem minden tanévben cserélődik egy-két tanár. Sok fiatal oktatónk van. Három tanár a háború miatt ment el, de sikerült őket helyettesíteni, teljes létszámmal 25-en dolgozunk.

– A líceum több éven keresztül 100 százalékos továbbtanulási aránnyal büszkélkedhetett. Minek az eredménye a töretlen színvonal?

– A 10–11. osztályban profiltantárgyakat határozzunk meg, és csoportbontást alkalmazunk. A reál csoportban a matematikát, a humánban a történelmet és a nyelveket tanulják emelt óraszámban. De a fakultatív foglalkozások, érettségi felkészítők keretében más tantárgyakra is nagy hangsúlyt helyezünk, a gyermekek érdeklődésének megfelelően. Az, hogy milyen szakokra felvételiznek, változó. Csak úgy, mint az, hogy külföldön vagy itthon folytatják tovább a tanulmányaikat. A korábbi esztendőkhöz képest nőtt a Magyarországra jelentkezők száma. De még így is az itthon maradottak vannak többségben.

Ami a színvonalat illeti, azt gondolom, sok múlik a diákok és a tanárok kiváló együttműködésén. Mert hiába szigorú, felkészült az oktató, ha a diák nem akar tanulni, illetve fordítva: a tehetséges tanuló nem tud fejlődni, ha a pedagógus nem nyújt színvonalas oktatást. Egymást motiválják. A pedagógusok mindent megtesznek azért, hogy segítsék, tanítsák a gyermekeket, a

diákok pedig értékelik ezt az erőfeszítést, és ők is mindent megtesznek azért, hogy a legjobbat hozzák ki magukból. De ezenkívül valószínűleg a légkör és a körülmények is komoly hatással vannak rájuk. Mindenük megvan, kényelemben, nyugodtan tanulhatnak.

– Ösztöndíjat is öket valamivel?

– Igen. Akik 10 fölötti tanulmányi átlaggal rendelkeznek, azoknak nem muszáj az osztálytársakkal együtt tanulniuk a délutáni stúdiumon, a tantermekben. Ez sokakat motivál. Ezenkívül megalapítottuk a Sztojka Sándor

Ösztöndíjat is, amire negyedévente lehet pályázni. Az ösztöndíj 5 értékelési kritérium alapján kerül megítélésre, ami a tanulmányi átlagon kívül például a szertartás-látogatást is tartalmazza. A támogatottak száma változó, 30–45 diák.

– Hogyan birkóznak meg az áramszünetekkel?

– Van egy nagy teljesítményű áramfejlesztőnk, azzal oldjuk meg. A diákjaink jóformán észre sem veszik, hogy kikapcsolták a villanyt. Egy pillanatnyi kihagyás után zavartalanul működik az áramellátás. A fűtés sem egyszerű, de hogy kevesebb költségünk legyen, már tavaly is fatüzelésű kazánnal fűtöttünk.

– Óvóhely?

– Az étkezdénk az alagsorban található, így azt most be tudtuk rendezni óvóhelynek. A székek és asztalok adottak voltak, a mosdó is minden előírásnak megfelel. Nem tudom, hogy amikor tervezték az épületet, ezt szándékosan így kalkulálták-e be, de most nagyon jól jött. Jellemző, hogy ha valamilyen probléma adódik, arra azonnal keresünk megoldást. A távoktatástól kezdve az újfajta érettségi vizsgáig minden kihívást leküzdöttünk eddig. Nem volt egyszerű, de nem adjuk fel. Úgy tekintünk erre, hogy ez is csak egy újabb akadály, amit le kell győzni. Ugyanígy vagyunk a beruházásokkal is. Ami kell, amire feltét-

lenül szükségünk van, azt Tóth Jenő atya intézményvezetőnk úgyis kialakítja. Habár most visszavettünk a tervezésből. A menekültek ellátását is megoldottuk, február végétől majdnem nyár végéig több tucat belső ukrainai tartózkodott itt.

– Az általános házirend mellett kötelező a katolikus lelkigyakorlatok, csendességek látogatása is. A fiatalok fogékonyak ezekre?

– Akik ide jelentkeznek, azok nagyjából tudják, mire vállalkoznak. Főleg olyan gyerekek jönnek hozzánk, akik nem állnak távol az egyháztól, otthon is megélték már valamilyen szinten a hitüket. Mi további pluszt adunk nekik, igyekszünk még közelebb vinni őket a Megváltóhoz.

A kicsiknek kell egy kis idő, amíg belerázódnak ezekbe az alkalmakba, az idősebbeknél viszont azt tapasztaljuk, hogy sokan már kifejezetten várják az ilyen összejöveteleket, lelkigyakorlatokat. Meggyőződésem, hogy van létjogosultsága az egyházi intézményeknek Kárpátalján. Nem kérdés, hogy sokkal könnyebb átvészelni

az ilyen válságokat, ha nemcsak magunkra, hanem Istenre hagyatkozhatunk, aki erőt és békességet ad nekünk.

– 2003 óta tanít, 2008-ban nevezték ki igazgatónak, tavaly megkapta a Magyar Ezüst Érdemkereszt kitüntetését. Személy szerint mit gondol, mi kell ahhoz, hogy az intézmény továbbra is prosperáljon?

– Nem egyszerű most magyarnak lenni, de ötven-száz évvel ezelőtt sem volt az. Minden korban ki kellett állni azért, akik vagyunk, az identitásunkért, a hitünkért. Isten nem ad olyan megpróbáltatást, amit nem bírunk legyőzni. Amíg hitelesek maradunk, és nemcsak a világ trendjeinek akarunk megfelelni, addig, azt hiszem, nincs gond. Amíg lesznek Kárpátalján magyarok, olyan keresztény emberek, akiknek fontos, hogy a gyermekük ne csak színvonalas oktatásban, hanem keresztény erkölcsi nevelésben is részesüljön, addig mi is megmaradunk.

Simon Rita

Szülővárosában emlékeztek a 179 éve született festőóriásra

Munkácsról Békéscsabán át a világhírnévig

Munkács és Munkácsy neve szorosan összefügg, hisz a festőgénius 1844. február 20-án a Latorca-parti városban látta meg a napvilágot. A hatévesen árvaságra jutott fiú anyai nagybátyjához került Békéscsabára, s ott asztalosinasként kezdett dolgozni, de festőművész vált belőle, aki felvette szülővárosa nevét, s már Munkácsy Mihályként hatalmas vásznaival az egész világot meghódította.

Munkácson a festőóriás nevét viselő Magyar Házban február 22-én emlékeztek a nemzeti festészet egyik megteremtőjére. A rendezvény résztvevőit Pfeifer Anita programmenedzser üdvözölte, majd a jelenlévők elhelyezték az emlékezés koszorúját a bejáratnál található Munkácsy-mellszobornál, amely Kopriwa Attila munkácsi képzőművész 2021-ben felavatott alkotása.

A rendezvényen előadást tartott Bácsmegi Gábor, a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum igazgatója, aki a művész életútjáról szólván elmondta: „Egy igazi festőgéniusról beszélünk, aki nagyon nehéz és kemény utat járt be, mire befutott. A témaválasztása, illetve a festészeti tudása olyan magasságokba emeli, amit már a kortársak is elismernek, nekünk pedig kellemes kötelességünk ezt az elismerést megadni, s azt gondolom, hogy ezt meg is tesszük, hiszen mind az aukciókon, mind pedig akkor, amikor egy Munkácsy-kiállításról beszélünk, akkor látható, hogy a legnépszerűbb művészek között található a neve, milliókat fizetnek egy-egy alkotásáért, és milliók akarják látni a kiállítást is”. Az előadó hangsúlyozta: nem csupán a munkácsiak lehetnek büszkék Munkácsy Mihályra, hiszen az innen származó művész már életében világhírnévre tett szert. Életének jelentős részét Békéscsabán töltötte, ezért az ottaniak nem csupán egy róla elnevezett múzeummal őrzik emlékét, de a város egyik negyedét is róla nevezték el. A Munkácsy-negyed szlogenje, hogy Békéscsaba Munkácsy városa, mert nagyon sok időt töltött itt a festőgénius, s olyan évek voltak ezek, melyek komolyan inspirálták őt a művészetében, főleg annak korai szakaszában.

Munkácsy Mihály Lieb Mihály Leó néven látta meg a napvilágot Munkácson egy bajor gyökerekkel rendelkező tisztviselő családban. Hatéves volt, amikor

szülei meghaltak, így a fiú Békéscsabára került anyai nagybátyjához. A deklasszált család eredetileg asztalosnak szánta, ezért inasnak adta, ez azonban mély nyomot hagyott az érzékeny fiatal fiú lelkében. Ez tette fogékonyra a nemzetet bénító elnyomás és a szegények szenvedése iránt. A többfelől is közvetített szabadságharc-élmények később is feltűnnek festészetében, magyar voltát hosszú külföldi tartózkodása ellenére sem tagadta meg soha. Békés-

csabán ismerkedett meg Szamossy Elek portréfestővel, aki nagy hatással volt rá. Szamossy mellett két évig tanulta a festés alapjait, majd 18 évesen Pestre költözött, ahol elnyerte a Képzőművészeti Társulat támogatását. 1865-től a Bécsi Képzőművészeti Akadémia előkészítőjére járt, azonban fél év után ismét hazatért Magyarországra. 1867-től ösztöndíjjal tanult Párizsban, majd Münchenben, később pedig Düsseldorfban. 1868-ban magyarosította nevét Munkácsyra, innentől kezdve ezen a néven jegyezte festményeit.

Ebben az évben festette meg az *Ásító inas* című képet, amely Munkácsy saját, egyedi stílusának első képe. Stílusának kialakulásában hatással volt rá Gustave Courbet, Wilhelm Leibl és Rembrandt. A kortárs impresszionista festők munkáit nem igazán értékelte, Munkácsy inkább a realista ábrázolást képviselte, és a saját útját járta. Többek között ezekre is kitért a Munkácsy Mihály életútját és művészetét bemutató előadásában Bácsmegi Gábor régész, főmuzeológus, a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum igazgatója.

Munkácsy Mihály az egyik legismertebb magyar művész nemcsak Kárpátalján, hanem az egész Kárpát-medencében – fogalmazott Tarpai József, a Munkácsy Mihály Magyar Ház (MMMH) igazgatója, aki a sajtónak nyilatkozva elmondta, hogy a jövőben mind több olyan előadást igyekeznek szervezni, melyek által többet tudhatnak meg az érdeklődők Munkácsy életéről, munkásságáról, művészetéről. Reményeik szerint ebben segítségükre

lesz majd a békéscsabai múzeum is, mellyel együttműködve számos alkalom nyílhat a festő munkásságának népszerűsítésére, s abbéli reményének is hangot adott, hogy a festőművész anno Munkács városától kapott ezüstkoszorúnak legalább a másolatát megkaphatja intézményük is.

A résztvevők a továbbiakban a Latorca-parti város Magyar Házának dísztermében kellemes perceket tölthettek a Munkácsy-festmények – az *Ásító inas*, a *Honfoglalás*, a *Krisztus Pilátus előtt* stb. – reprodukcióinak búvkörében,

amelyek Pákh Imre ismert munkácsi származású, Amerikában élő műgyűjtő jóvoltából tekinthetők meg itt.

A Munkácsy Mihály Magyar Ház és a Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház két nappal korábban a fiatalok számára szervezett itt interaktív előadást, melyre a Munkácsi 3. Számú II. Rákóczi Ferenc Középiskola diákjai kaptak meghívást. A fiatalok Rajkó Balázs színésszel, riporterral – a beregszászi színházban rendszeresen megtartott Kulisszajárás mintájára – ismerkedtek a Magyar Házal, illetve a névadó festőművész életútjával, munkásságával.

A most megvalósult program a Munkácsy Mihály Magyar Ház múzeumpedagógiai részlegének egyik első interaktív előadása volt – tájékoztatott Pfeifer Anita, az MMMH kulturális menedzsere. Elmondta, hogy a jövőben – a kézműves foglalkozások mellett – több olyan programot is terveznek, amelyek keretében igyekeznek megismertetni a fiatalokkal a vidékünkéről származó művészek és történelmi személyiségek életét, munkásságát.

Kósa Eszter

Ijjász Gyula-tárlat nyílt Ungváron

A Lehoczky Tivadar Kárpátaljai Megyei Honismereti Múzeumban Ijjász Gyula, Ungvár kiemelkedő művésze halálának 80. évfordulója kapcsán kamarakiállítás rendeztek. A festő négy eredeti műalkotását mutatják be archív anyagok kíséretében, amelyek lehetőséget adnak arra, hogy érdekes részleteket tárjanak fel a művész alkotói életéből.

– Ezt az eseményt az ismert ungvári újságíró, Ungvár történetének kutatója, Tetyana Literáti kutatásai ihlették, aki tavaly publikált egy cikket Ijjász (Jaczik) Gyula életéről – kezdte beszédét a tárlat megnyitóján Ruszin Valéria, a múzeum történelem és helytörténeti osztályának vezetője. – Úgy döntöttünk, hogy folytatjuk az egy éve megkezdett hagyományt,

és kamarakiállításokat, installációkat szervezünk, hogy azokat a tárgyakat, ritkaságokat, amelyeket eddig nem láthattunk, megmutassuk az embereknek. Az ilyen rendezvényeknek köszönhetően nemcsak vidékünk gazdasági vagy politikai életét, hanem a művészetit is tanulmányozhatjuk, és ezek révén tárhatunk fel érdekességeket térségünk történetéből.

Ijjász (Jaczik) Gyula Ungváron született, 1874. április 1-jén iparoscsaládban, de nem lépett apja nyomdokaiba. Gyermekkorától érdekelte a történelem és a művészet. Alkotói útja autodidaktaként indult. Azt állítják, hogy 19 éves korában maga Hollósy Simon – akinek Ijjász tanítványa volt Nagybányán – vitte a fiatalembert Münchenbe tanulni.

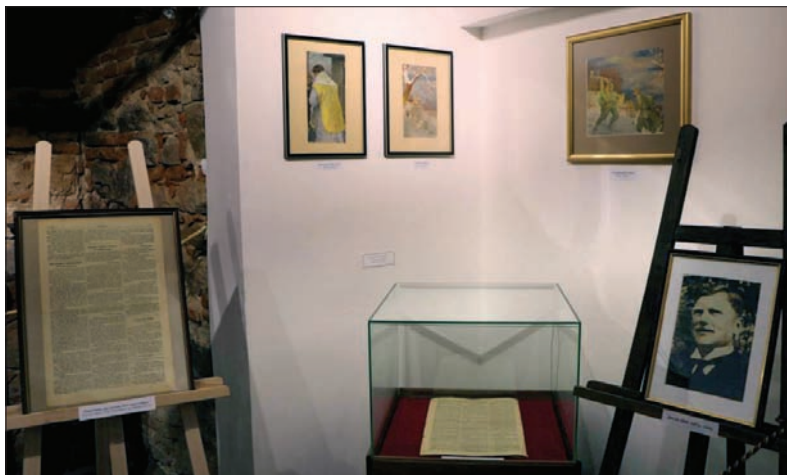
Amint azt a művészeti kritikusok az 1940-es években megjegyezték, Ijjász Gyula Munkácsy Mihályt tekintette bálványának, akivel személyesen is szeretett volna találkozni. Erről Vaszilina Palincsak-Kutuzova, a múzeum vezető szakembere mesélt egy érdekes történetet. Akkoriban Munkácsy Mihály Munkácson élt, ezért Ijjász gyalogosan indult el Ungvárról, hogy felkeresse a művészt. Amikor odaért, kiderült, hogy Munkácsy pont azon a napon indult útnak Budapestre. Ez elkeserítette, de nem adta fel,

nekivágott a fővárosba vezető hosszú útnak. Azonban mire odaért, kiderült, hogy Munkácsy már nincs ott. Ez nagyon elszomorította, ugyanakkor megerősítette a festészet iránti elkötelezettségét. A múzeum kutatói nem találtak arra utaló feljegyzést, hogy végül is találkoztak-e.

A XX. század elején Ijjász az Egyesült Államokba utazott, ahol a New York-i Cooper Union College iparművészeti

kurzusait sikerült elvégeznie, majd később a The New York Times és más folyóiratok illusztrátoraként helyezkedett el. Az USA-beli élet teljes mértékben megfelelt szellemiségének és jellemének, így ki tudja, miért döntött úgy, hogy 1910-ben visszatér szülőföldjére. Festményeiből álló poggyászával érkezett Budapestre, és azonnal körutat szervezett a magyar városokban Ungvár irányába. A magyar szalonok

örömmel fogadták az világiáró hírében álló művészt. Akkoriban az emberek nem utaztak annyit, mint most, ezért Ijjász Gyula kiállítása egy virtuális világ körüli utazás volt, hiszen vásznain megelevenedtek az alaszakai aranymosók, a spanyol táncosok, a Hudson-öböl, a kanadai halászkok, a Kárpátok tájai és még sok más.

Az akkori sajtó folyamatosan tájékoztatott Ijjász Gyula ungvári, nyíregyházi egyéni kiállításairól 1911–1913 között, amelyeken a művész több mint 100 alkotását állította ki – tudhattuk meg többek között.

Ijjász Gyula hazatérve úgy döntött, hogy Ungvár lakóinak is rendez kiállítást. A reáliskola (ma a 4. sz. középiskola) egyik termében, amelyet az igazgatóság ideiglenesen a művésznek adott ki műhelyként, több tucat vásznat állított ki, és a város minden lakosát meghívta ezek megtekintésére.

Szülővárosában 1913–1914-ben az ungvári görögkatolikus előkészítő iskolában rajz- és szépirástanárként dolgozott. Az első világháború kitörésekor, 1914 augusztusában mozgósították a hadseregbe, és haditudósító lett. Munkái között az Uzsoki-hágó környékén 1915–1916-ban történt eseményeket megörökítő alkotások szerepeltek. Ezek közül néhány akvarell a tárlaton is megtekinthető.

Ijjász úgy tervezte, egy ideig szülővárosában fog élni, és ha itt tud pénzt keresni, nem tér vissza Amerikába. De Ungvár szegény város volt, és nem voltak hozzászokva a kiállításokhoz, így kevesen jöttek megnézni festményeit, arról nem is beszélve, hogy szinte senki sem vett semmit.

A két világháború között a Munkácsi Művészkлуб tagjaként (1921) Ijjász alkotásait Munkácson, Beregszászban és Ungváron mutatta be csoportos kiállításokon. Később az Erdélyi Béla vezette Podkarpatszka Rusz Művészeti Társaságának tagja lett, aki 1944-ben igen termékeny művészként, impresszionistaként említi Ijjászt.

Ijjász Gyula 1943. február 13-án, 69 éves korában elhunyt. Később a kritikusok azt írták róla, hogy nem hagyományos művész volt, akinek New Yorkban, Párizsban és Münchenben sikerült felépítenie művészi poggyászát.

– A művész alkotói- és életútja, valamint művészeti öröksége még nincs teljesen feltárva. És ez egy további ok a történelmi kutatások folytatására. Bízunk benne, hogy ezek során is találunk még ismeretlen anyagokat a kárpátaljai festőiskola első generációja egyik kiemelkedő képviselőjének életéről, alkotói hagyatékáról – jegyezte meg Ruszin Valéria, a történelem és helytörténeti osztály vezetője.

Rehó Viktória

Munkácsi fiatalok is részt vettek az ökocivilizációs programban

Környezetbarát háztartás

Az Európai Magyar Fiatalokért Alapítvány idén is meghirdette a SzékelyKapuk – ZöldKapuk elnevezésű nemzetközi ökocivilizációs programját. Ebbe a környezetvédelmi versenybe a Munkácsi 3. sz. II. Rákóczi Ferenc Középiskola is benevezett.

A csapatnak hat tablós, szuggesztív és informatív kiállítási anyagot kellett elkészítenie. Minden tablónak áttekinthetőnek, megkapónak, elgondolkodtatónak és megfelelően informatívnak kellett lennie, magában foglalva a környezettudatos háztartás működtetésének leglényegesebb elemeit.

A tizenegy fős Kolibri csapat, a középiskola 8. osztályának tanulói, Svorák Karina biológia tanárnő vezetésével a „Környezetbarát háztartás” témát járták körül. Munkájuk során arra keresték a választ, mit tehetnének annak érdekében, hogy környezetünket élhetőbbé, biztonságosabbá és fenntarthatóvá tegyék. „A legnagyobb utazás is egy lépéssel kezdődik” – ez a

kínai mondás lett a tablókészítők mottója.

A kiállítási anyag magában foglalja a környezettudatos háztartás leglényegesebb

elemeit, felhívja a figyelmet az éghajlatváltozásra, az élővilág veszélyeztetettségére, a hulladékcsökkentés fontosságára.

Az ismeretterjesztő, gondolkodásra

készítő anyagot legalább 5 helyen, vándorkiállítás formájában kellett bemutatni és népszerűsíteni az intézmény környezetében található látogatottabb helyeken.

Ennek ünnepélyes megnyitójára az iskolában került sor. A diákok ismertették társaikkal az elképzeléseiket. A plakátok megfordultak a város magyar tannyelvű intézményeiben, a Zrínyi Ilona könyvtárban, a Munkácsy Mihály Magyar Ház kulturális központban. Az utaztatás célja az volt, hogy minél több ember megtekinthesse és megfogadja a tablók által közvetített mondanivalót.

A környezetvédelmi akcióban azokról az ökológiai értékekről van szó, amelyek nélkül elképzelhetetlen az élővilág és egyben az emberiség jövője is. A tevékenység során a tanulóknak tudatosult, hogy életünkben mennyire fontos a környezetünkre való odafigyelés. A gyerekek értékes tapasztalatokkal gazdagodtak, tudatosabbá, felkészültebbé váltak a jövő ökológiai kihívásaival szemben.

S. K.

Határon átnyúló kulturális tér: zárókonferencia a Perényi Kultúrkúriában

Összetartozó tájegységek

Az épített örökség kiemelkedő alkotásainak, a népi kultúra jeles darabjainak, valamint a különböző tájegységek településeinek működő művészek munkáinak közkinccsé tétele egyaránt fontos dolog. Am a mai ember számára talán ennél is lényegesebb dolog az ezekből sugárzó lelki tartalom, és annak felismerése, hogy közősek a gyökereink. Ilyenkor gondolnunk kell a régióban élő valamennyi nép – a magyarok, szlovákok, ukránok, ruszinok és más, évszázadok óta sorsközösségben élő népek és nemzetiségek – hagyományaira, gazdag kulturális örökségére – hangzott el azon a zárókonferencián, amelyet a beregardói Perényi Kultúrkúriában tartottak február 14-én.

Az Art Space – Határokon átnyúló kulturális művészeti tér elnevezésű európai uniós projekt zárórendezvényén a nemzetközi programban részt vevő három partner – a Nagykapos és Vidéke Társulás (Szlovákia), a Kárpátok Művészeti és Kulturális Egyesület (Magyarország), valamint a Pro Cultura Subcarpathica civil szervezet (Ukrajna) képviselői beszámoltak arról, hogy a 2020 májusában elindult kezdeményezés legfontosabb célja olyan tevékenységek támogatása volt, amelyek intenzív és hatékony kulturális társadalmi és gazdasági együttműködést eredményez-

nek Magyarország, Szlovákia és Ukrajna közös határmenti térségében. A munka három, földrajzilag elkülönült, ám korábban egységes területen valósult meg: a Felső-Bodrogyköz és Ung-vidéken, Ung, Bereg, Ugocsa, Máramaros egykori vármegyékben, valamint a mai Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyében Magyarországon. Az

Art Space – Határokon átnyúló kulturális művészeti tér fő feladata egy platform létrehozása, a célrégiók népszerűsítésére, amely alapját képezi a közös kulturális eseményeknek, a helyi idegenforgalmi termékek, kézművestermékek, a borászat és a népi gasztronómia piaca megteremtésének.

Pallagi Marianna, a kárpátaljai partnerszervezet, a Pro Cultura Subcarpathica igazgatója beszámolójában kiemelte: bár a pandémia és az ezzel kapcsolatban hozott intézkedések több kezdeményezésüket is megghiúsították, a legjelentősebb célkitűzé-

seiket így is sikerült megvalósítani. Ezek között említendő a kulturális menedzserképzés, a kárpátaljai sikeres vállalkozások bemutatása, a „hangszersimogató” és a népi hagyományokat népszerűsítő kézműves foglalkozások szervezése. Ezen programokon több mint háromezer gyerek vett részt. Továbbá számos színházi előadásra, népzenei és gasztrokulturális alkalomra került sor. Emellett közös kiadvány is napvilágot látott.

Lakatos Denissza, a program szlovákiai kedvezményezettjének projektmenedzsere elmondta, hogy az elmúlt három év során számos jelentős eredményt sikerült elérniük az örökségkutatás, a kulturális menedzserképzés, a kulturális beruházások végrehajtása, valamint a határokon átnyúló művészeti tér kialakítása terén.

A projektben résztvevő harmadik civil szervezet, a Kárpátok Művészeti és Kulturális Egyesület (KMKE) elnöke, Óry László arról tájékoztatót, hogy Nyíregyháza-Sóstófürdőn alkotótábor szerveztek a projektben résztvevő három tájegység művészei számára. Az itt készült festményekből pedig Nyíregyházán kiállításra került sor.

Zárszavában Gabri Rudolf, a Nagykapos és Vidéke Társulás elnöke arra emlékeztetett, hogy a több mint egy évszázaddal ezelőtt a Trianonban hozott döntések bár bár módon választották el a földrajzilag, gazdaságilag és kulturálisan egymáshoz tartozó tájegységeket. Nekünk pedig most is és a további hasonló projektek megvalósításakor is arra kell törekednünk, hogy a mesterséges határok által hosszú évtizedeken át elválasztott közösségek gazdasági, szellemi és kulturális egysége helyreálljon.

Tudósítónk

Tízéves a nagyszülősi Szelíd Lovasközpont

A lovasterápia pedagógiai, pszichológiai, fizioterápiái, rehabilitációs és integrációs módszereket foglal magába, amelyeket a lóhoz és lovagláshoz kapcsolódva használnak fel. Célcsoportjai testi, lelki és társas fejlődési zavarokkal, fogyatékkal élő gyerekek, serdülők, felnőttek. De a lovaglás természetesen nem csak erről szól. Lovagolni megtanulni érdemes, hiszen ez a nemes állat csupa jót sugároz, s ha a lovas és a ló egymásra talál, erős kapocs és barátság jön létre közöttük. A nagyszülősi Margitics Erik és felesége, Ildikó tíz évvel ezelőtt döntött úgy, hogy belevág, és megalapítja a mára sokak által ismert és kedvelt Szelíd Lovasközpontot.

Margitics Ildikó, a lovasközpont vezetője elmondta, soha még a gondolatukban sem volt az, hogy lovakkal foglalkozzanak, mi több, lovasközpontot nyissanak. Ám a sors úgy hozta, hogy mégis belevágtak, és mára ezt egyáltalán nem bánták meg. A mögöttünk álló esztendő sok mindent hoztak, jót és rosszat egyaránt. Az elmúlt időkből inkább rosszat, de Margiticsék nem adták fel, a Covid és a háború kitörése sem tántorította el őket az immár tizedik évfordulóját ünneplő lovarda üzemeltetésétől.

– *Hogy élték meg az elmúlt évet?* – kérdeztük Margitics Ildikót.

– Mindig úgy vagyok vele, hogy az év elején visszagondolok az elmúlt évről és megtervezem az ideit. A tavalyi esztendő teljesen más volt, mint amit eddig megszoktunk. Januárban még javában zajlottak a felújítási munkálatok a fedeles lovardában. Február végén elkészült az oktatási részleg, ám kitört a háború, s emiatt el sem tudtuk képzelni, hogyan tovább. Befogadtunk két családot a frissen felújított lovarda vendégszobáiba, szállítmányokat szerveztünk, hogy támogassuk a rászorulókat. Március végén döntöttünk úgy, hogy visszatérünk lovardai tevékenységünkhöz. Áprilistól újra fogadtuk a fogyatékkal élő gyermekeket, megközelítőleg ezer foglalkozást tartottunk nekik az elmúlt év folyamán. Sokan közülük a háború elől me-

nekülő családokból érkeztek. Az ő helyzetük sokkal nehezebb volt, mint a többi menekült családé. Mivel a lovak sokat segítenek a lelki megpróbáltatások feldolgozásában, menekült csoportokat is fogadtunk. A résztvevőket sikerült felvidítanunk, ha csak néhány órára, de megfedekezhetek az átél borzalmakról. A lovak közelében megnyugodtak, és derűs hangulatban élvezték a lovardai környezetet. Összesen 20 csoportot fogadtunk az elmúlt évben, ami 500–600 főt jelent.

Ildikó elmondta, hála Istennek és támogatóinknak, nyári táboraikat is meg tudták tartani, amelyek júliusban négy turnusban zajlottak a Kárpátaljai Magyar Nagycsaládok Egyesületével közös szervezésben. A táborokban 10–18 éves korú fiatalok vettek részt. Lovasoktatás, íjászat, esti tábortűz és vidám játékok szerepeltek a programban.

– A nyári szünet után az Allj Mellénk Alapítvány szervezésében és a Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetsége,

valamint a Tempus Közalapítvány támogatásának köszönhetően folytatódott a fiatalok lovasoktatása a Szelíd Lovasközpontban. Az első alkalom 2022. szeptember 3-án lett megtartva, ezt követően minden szombaton találkozottunk a fiatalokkal, akik lelkesen vettek részt a foglalkozásokon. Eredetileg 10 fővel indultak a lovas foglalkozások, de a nagy lelkesedésnek és a lovak varázsának köszönhetően a gyerekek száma megduplázódott. A legfiatalabb résztvevőnk 5 éves volt, a legidősebb 17. A programsorozaton a fiatalok megismerkedhettek a lovak világával, az állatok kommunikációjával, gondozásával. Minden alkalommal sokat fejlődött a lovasok gyakorlati tudása. Eleinte vezették a lovakat, így végeztek különböző gyakorlatokat, de a foglalkozások utolsó alkalmain a tapasztaltabbak a vágást és az akadályok átugrását is kipróbálhatták – tette hozzá Ildikó, aki az Allj Mellénk Alapítvány vezetői tisztségét is betölti.

A kisebb és nagyobb lovasok Kárpátalja távolabbi településéről is ellátogattak a lovardába, köszönet ezért a szülőknek, akik kitartóan vitték a gyerekeket minden foglalkozásra, akár 20–40 km-t is megtéve egy

irányban. A záró foglalkozást 2022. november 26-án tartották. A lovasközpont számára nagy esemény volt ez, mert akkor ünnepelték a lovarda létrejöttének 10. évfordulóját. A fiatalok ünnepi keretek között vehették át okleveleket. A gyerekek és szüleik a záró rendezvényen megismerhették a lovasközpont elmúlt tíz évének eseményeit, majd közösen fogyasztották el a szülinapi tortát. Ez volt az elmúlt év utolsó nagyobb rendezvénye a lovasközpontban.

– Az év elején sem unatkoztunk, az ortodox karácsony előtt családias hangulatú ünnepséget szerveztünk új barátainknak, akik a háború borzalmaitól városunkba menekültek. Az összejevetelt egy csapatépítő lovas programmal kezdtük, hogy a résztvevők feloldódjanak, és jobban megismerjék egymást. A feladatok az voltak, hogy Mokány nevű póninkat rávegyék arra, hogy átmenjen egy kapun anélkül, hogy megérintené a pónit. A csoport tagjainak rá kellett jönniük, hogy sem a finom alma, sem a hívogatás nem segít. Az egyetlen lehetséges megoldás az összefogás volt, ami végül sikerrel járt. A gyakorlati részt két előadás követte. Az első Kárpátalja szépségeiről szólt, amely során fényképeken mutatuk be megyénk legszebb helyeit, és egy kicsit arról is meséltünk, hogy milyen összetartó lakossága van vidékünknek, a sok nemzetiség békésen él együtt. A második bemutató lovasközpontunk elmúlt

tíz évéről szólt, így lovasaink jobban megismerték munkánkat, mindazt a sok élményt, küzdelmet, melyet átélünk az elmúlt években. A programot kötetlen beszélgetéssel folytattuk, ahol barátaink meséltek arról a területről, ahonnan érkeztek. Mindannyian örömmel vettek részt az összejevetelen, hálásak voltak, hogy kiléphetek a hétköznapi sötétségéből, együtt lehetnek. Az egyik édesanya a program végén odajött hozzám, megölelt és elmondta, hogy nagyon jólesett neki megfelekedni a jelenlegi körülményeiről, és együtt lenni a többiekkel. Az ünnepség végén egy kis ajándékkal kedveskedtünk vendégeinknek. Köszönjük Aba Bélának, a Magyar Páneurópa Unió Egyesület elnökének, hogy támogatta ideit első programunkat. Továbbá hálásan köszönjük minden támogatóknak, hogy folytathatjuk munkánkat, és idén is szeretettel várjuk lovasainkat, vendégeinket a Szelíd Lovasközpontban – zárta szavait Margitics Ildikó.

Reméljük, végül minden jól alakul, és a Szelíd Lovasközpont még sok tíz évig várhatja az érdeklődő gyermekeket és felnőtteket egyaránt.

–*csillag*–

Négy nemzetiség Ugocsában, avagy egymás mellett élés a dualizmusban

Aki ma Ugocsában jár, annak azonnal feltűnik a vidék nehezen megfogható, de kíváncsiságra okot adó hangulata. Talán multikulturalizmusnak lehetne nevezni, de nem a szó mai elcsépelet és felfújott értelmében, hiszen egymás nyelvét legalább a hétköznapi kommunikáció szintjén ismerni, a különböző keresztény felekezetek részben eltérő ünnepeit tisztelőben tartani, vagy akár egymás nemzeti ünnepeit elfogadni, az emberek nagy többsége számára alapvető dolog. Ma még ez megvan, de már érezhetően vannak abban érdekelték, hogy ez ne működjön ilyen szépen, s jól.

Ugyanez a típusú multikulturális világ jellemezte az Osztrák-Magyar Monarchia Ugocsáját, talán még inkább hatványozottan. A cikkünk ezt igyekszik bemutatni, a békés együttélés és a különböző – úgy tűnik elkerülhetetlen – apró súrlódások mellett is.

Nemzetiségek

A századfordulón három nagy nemzetiségi vidéket tudunk elkülöníteni, így a megye nyugati részén magyar többségű területek helyezkedtek el (1910-ben az összlakosság 47%-a), az északkeleti és

nagy hatással volt az országos politika és a fővárosban meghozott törvények. Így az 1868-as liberálisnak tekintett – a nemzetiségek számára széles oktatási, anyanyelvhasználati, egyházi és egyesületi jogokat biztosító – törvény, majd ennek kiegészítései is, melyek általában már inkább korlátozásokat hoztak, mint engedményeket (pl. a magyar nyelv mint kötelező tananyag, vagy a néptanítók kötelező államnyelv ismerete). A lokális együttélés szabályai ezeknél mégis sokkal fontosabbak voltak egy olyan periférikus elhelyezkedésű és falusias jellegű térségben, mint Ugocsa.

Az ugocsai magyarság

A mai Kárpátalját alkotó egykori vármegyék között csak Ugocsában találkozunk a magyar lakosság relatív többségével, ott is csak az 1900-as évektől. A kialakuló magyar többség főleg annak volt köszönhető, hogy a megyeszékhely és a nagyobb települések zsidóságának anyanyelvűvé a magyar vált, illetve a vármegye teljes

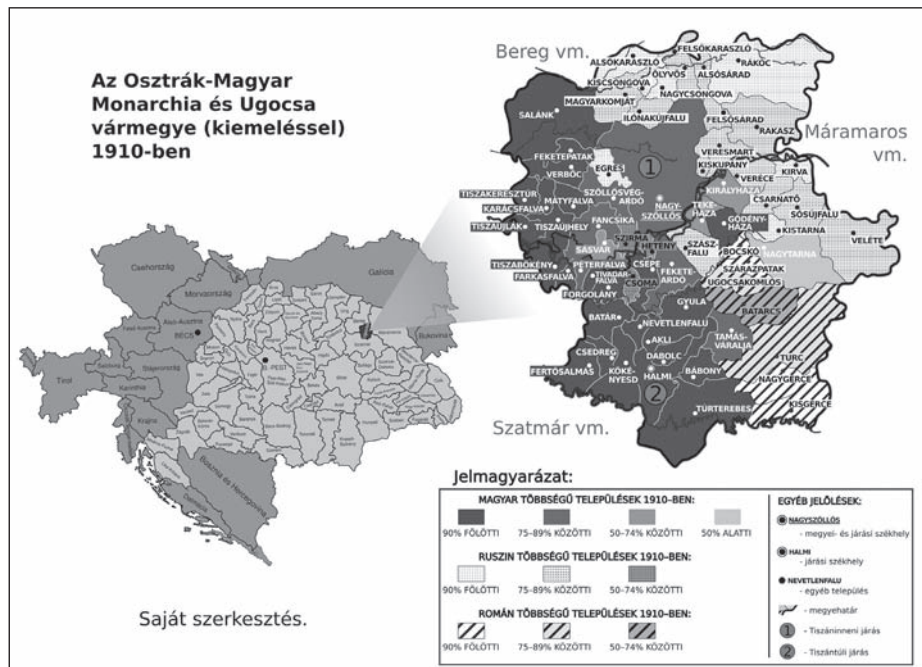
sok betelepülőt vonzottak az ország színvonalára magyar területeiről. Ugyan arányában nem jelentős tétel, de a vármegye teljes felső vezetése is magyar volt, kezdve a főispántól a főszolgabírókon át egészen a parlamenti képviselőkig.

Teljesen más volt a helyzet a szórványban. Az ugocsai szóránymagyarság lassú beolvadása a ruszin lakosságba meglepőnek tűnik akkor, amikor magyar államhatalom van jelen, viszont ez a folyamat már sokkal korábban elindult, hiszen a 17. században több olyan református magyar gyülekezetet feljegyeztek, amelyek a 19–20. század fordulójára teljesen eltűntek. Ilyenek voltak a tiszaszirmai, a sásvári, a hetényi, az andrásfalvai, a csatoházai, az öszödfalvai (az utóbbi három településként is megszűnt), a szőlősvérgárdói (megszűnése a 19. század elejére tehető) és a kőkenyesdi gyülekezetek.

Az ugocsai szórányban a református egyház olyan iskolákat tartott fenn, amelyek kis létszámúak voltak, s rendkívüli anyagi nehézségekkel küzdöttek, ami az iskolák rossz színvonalát eredményezte, amiben pedig a megyei tanügy a helyi magyarság státuszának gyengülését látta. Ennek fényében a szórányban az állam igyekezett ezeket az iskolákat átvenni, s a jobb finanszírozással megakadályozni az említett községek magyarságának fogyását. A Máramaros-ugocsai Református Egyházmegye vezetősége azonban nem, vagy csak nagyon kis részben támogatta ezeket a törekvéseket, mert egyfelől alkalmasnak találta magát az említett szórányok magyarságának megtartására, másfelől jogos félelemmel volt a hitoktatás esetleges meggyengülése miatt.

Ugyanígyen gondokkal küzdöttek a szórány területeken a magyar misézési nyelvű görögkatolikusok, s a kevés római katolikus iskola is. Ennek ismeretében elmondható, hogy az ugocsai magyarság egyfelől mind számában, mind pozíci-

keleti részeket a ruszin falvak alkották (37%), míg a románság a megye délkeleti részén volt többségben (az összlakosság 11%-a). Az izraelitáknak (5%) nem volt külön tömbjük, elszórtan éltek a vármegye szinte minden településén.

Az ugocsai nemzetiségek együttélésére

népességét tekintve sokan voltak, akik kettős identitással rendelkeztek, melyből az általunk megvizsgált időszakban a magyar erősödött meg. Mindezek mellett az önmagára találó Nagyszőlős és a nagyobb, főleg gazdasági fejlődésen áteső községek (Tiszaujlak, Királyháza, Halmi)

őiben erősödött a dualizmus második felében, másfelől viszont fokozatosan szorult vissza a szórványban, ahol a ruszin térnyerés volt a jellemző.

A megerősödő ruszinok szerepe

A ruszinok döntő többsége a görögkatolikus egyházhoz tartozott, amely a dualizmus második felében megerősödik, különösen annak a ruszin nyelvű része. Több leányegyház vagy filia anyagülekezetté nővi ki magát, úgymint Sósújfalu, Felső-sárad, Ilonokújfalu, Ölyvös vagy Veréce. Mindezek mellett teljesen új ruszin községek is alakulnak a 19. század elejétől kezdve, úgymint Fakóbükk, Hömlóc vagy Rákospatak, amelyek korábban valamely szomszédos településhez tartoztak, népességnövekedésük viszont függetlenítette őket.

A nyelvhatáron lévő vegyes, ruszinok és magyarok által lakott községek többségében – Aczél László, megyei tanfelügyelő korabeli leírásai szerint – az elruszinosodás sokkal jellemzőbb volt, mint az elmagyarosodás. Mindezeket túl a ruszinok a megye területén elszórtan, kis számban számos helyen megjelentek, ami jól mutatja a ruszinság mobilitását, szemben például az ugcocsi románokkal.

A ruszin népesedési mutatók összességében pozitívak voltak, viszont őket érintette leginkább a 19–20. század folyamán megélnékvüló kivándorlási hullám, ami az amerikai kontinensre vette célba. A ruszin falvak éves vesztesége emiatt elérte a 250–300 főt, ami ha szét is oszlott Ugcocsa egész területén, akkor is komoly népességfogyási tényezőt jelentett. A kivándorlások fő okai gazdasági nehézségek voltak, amin a magyar kormány az Egán Ede vezetése alatt. Hegyvidéki akcióval próbált segíteni Ugcocsa ruszin falvaiban is.

Mint említettük, a vármegye felső vezetésében csak nagyon ritkán találkozunk ruszinokkal vagy más nemzetiség képviselőivel, nem úgy, mint a vármegyei középvezetésben, ahol a görögkatolikus ruszin papi értelmiség komoly befolyással és pozíciókkal bírt. Olyan neveket találunk itt, mint Szabó Eumén (Евменій Сабовъ) nagyszőlősi papi, aki a *Nauka* c. lap szellemi irányítója, majd később tényleges vezetője is lett. Szabó nem állt távol az ugcocsi politikai és gazdasági élettől sem, hiszen a megyei törvényhatósági bizottság tagja, nyelvészeti munkájáért a Magyar Tudományos Akadémia díjazottja is volt, ezenkívül pedig az Ugcocsi Takarékpénztár Egyesület vezetéséhez tartozott.

A növekvő népességű ruszin falvak, az erős görögkatolikus egyház és a századelő gazdasági fellendülése komoly alapot adott a ruszinok biztos – de még így is alulreprezentált – vármegyei pozícióhoz.

Az Avas-vidék és az ugcocsi románok

Az ugcocsi Avas-vidék többségében

románok lakta falvai Batares, Bocskó, Ugocsakomlós, Nagygérce, Kisgérce, Turc és Szárazpatak nemcsak földrajzilag voltak meglehetősen elkülönültek, de egy sajátos román társadalmat is létrehoztak a vármegyén belül.

Ezekben a falvakban a 20. század

elején a románságnak komoly beolvasztó hatása volt a köztük élő magyar és ruszin elemekre. A saját falvaikon kívül viszont csak nagyon apró szórványokat alkottak, s ezekben is a fogyás jellemezte a közösségeiket, ugyanúgy, ahogyan az egész vármegyén belül. Az enyhe fogyásnak nem az asszimilálódás volt az oka, különösen nem volt jellemző a magyarságba olvadás, míg egyes ruszin többségű falvakban (Csarnató, Kistarna) a románság megfigyelhetően beolvadt a ruszinok közé.

Az ugcocsi románság népi kapcsolatai a dél felől szomszédos Szatmár megyébe vezetnek leginkább, így nyelvük, népviseletük, szokásaik közel azonosak a szatmári románokéval, viszont a műveltségi mutatókban némileg megelőzik őket. A máramarosi románsággal kevesebb a kapcsolatuk, ahogyan a köztük lévő néprajzi hasonlóság is.

Az ugcocsi románokra nagy hatással volt az alföldön élő magyar és ruszin lakosság a nyelvhasználatot és társadalmi-gazdasági vonásokat tekintve, hiszen Ugcocsa több településén is jellemző volt a háromnyelvűség. Egyes kutatók szerint pedig a szoros magyar kötődés az egyik oka annak, hogy a hagyományos román pástorkodás már nem élt az Avas-hegység ezen részén, míg ez Szatmárban és Máramarosban még jellemző volt.

A pozitív magyar–román együttélés bizonyítéka, hogy az ugcocsi románság körében még a 20. század elején is élt II. Rákóczi Ferenc oláh kapitányának, Pinteának (Pintye) az emléke, aki haláláig hűséges volt a fejedelemhez. Ehhez hasonlóan komoly tisztelete volt Kossuth Lajos emlékének is. Mindezek ellenére már ekkor is voltak kisebb-nagyobb problémák, ami főleg a magyarországi és erdélyi románok aktív politizálásának kivetülése volt, akik országos szinten is jogokat követeltek maguknak, amelybe az ugcocsi román vezető réteg is belesodródott.

Az elszórtan élő izraeliták

Az Északkeleti-Felvidéken, így Ugcocsában is a zsidók nagyobb arányú megjelenése a 18. században kezdődött, számuk pedig egyre inkább növekedett a korszakban, főként a Galiciából történő bevándorlás okán. Mivel a magyar népszámlálások anyanyelvi és nem nemzetiségi alapúak, így nehéz pontosan megbecsülni a számukat. Anyanyelvük a jiddis volt (sajátos német nyelvjárás, amelyet a középkor folyamán az ott élő zsidók alakítottak ki), de a Monarchiában ez nem számított önálló nyelvnek, így az ugcocsi zsidókat német anyanyelvűnek számolták.

Arányuk az értelmiségi szakmákban kiemelkedően magas volt a többi nemzetiséghez képest, így az ügyvédek és ügyvédsegédek 53%-a, az orvosok 54%-a, az ipari és kereskedelmi tisztviselők 61%-a volt zsidó vallású.

Az izraelitáknál az iskolába járó iskolakötelesek aránya a többi nemzetiséghez képest viszonylag alacsony volt, mindössze 51%, ami leginkább azzal magyarázható, hogy a gyerekek felét jellemzően otthon oktatták, míg ez a típusú oktatási módszer sem a magyaroknál, sem a ruszinoknál vagy a románoknál nem volt jellemző.

Ugcocsában hat önálló hitközség létezett, amelyek a megye egész területén megtelepedő zsidók szakrális igényeit igyekeztek biztosítani.

Az izraeliták főként a magyar lakossággal asszimilálódtak, igaz leginkább csak az anyanyelvet és a használt nyelvet tekintve. Emellett a ruszin többségű falvakban nem volt ritka, hogy a zsidó vallásuk egy része is ruszin anyanyelvűnek vallotta magát. Talán a magas fokú beilleszkedés volt az oka annak, hogy Ugcocsában nem voltak zsidóellenes tüntetések, miközben más vármegyékben ez már általánossá vált ekkorra.

Orbán László,

az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
Történelemtudományi
Doktori Iskolájának hallgatója

A képeken: A tiszaujlaki pályaudvar a 20. század elején (forrás: hungaricana.hu); Cséplés Nagyszőlős közelében. Korabeli fotó (forrás: Aczél László: *Ugcocsa vármegye népoktatásügye*); Román lakodalmassok Nagyarnán. Korabeli fotó (forrás: Aczél László: *Ugcocsa vármegye népoktatásügye*).

József Attila

Kész a leltár

Magamban bíztam eleitől fogva –
ha semmije sincs, nem is kerül sokba
ez az embernek. Semmiképp se többbe,
mint az állatnak, mely elhull örökre.
Ha félttem is, a helyemet megálltam –
születtem, elvegyültem és kiváltam.
Meg is fizettem, kinek ahogy mérte,
ki ingyen adott, azt szerettem érte.
Asszony ha játszott velem hitegetve:
hittem igazán – hadd teljen a kedve!
Sikáltam hajót, rántottam az ampát.
Okos urak közt játszottam a bambát.
Árultam forgót, kenyeret és könnyvet,
ujtságot, verset – mikor mi volt könnyebb.
Nem dicső harcban, nem szelíd kötélben,
de ágyban végzem, néha ezt remélem.
Akárhogyan lesz, immár kész a leltár.
Éltem – és ebbe más is belehalt már.

Reményik Sándor

Ne ítélj

Istenem, add, hogy ne ítéljek –
Mit tudom én, honnan ered,
Micsoda mélységből a véték,
Az enyém és a másoké,
Az egyesé, a népeké.
Istenem, add, hogy ne ítéljek.

Istenem, add, hogy ne bíráljak:
rényt, hibát és tévedést
Egy óriás összhangnak lássak –
A dolgok olyan bonyolultak
És végül mégis mindenek
Elhalkulnak és kisimulnak
És lábaidhoz *együtt* hullnak.
Mi olyan együgyűn ítélünk
S a dolgok olyan bonyolultak.

Istenem, add, hogy mind halkabb legyek –
Versben, s mindennapi beszédben
Csak a szükségeset beszéljem.
De akkor szómban súly legyen s erő
S mégis egyre inkább simogatás:
Ezer kardos szónál többet tevő.
S végül ne legyek más,
mint egy szelíd igen vagy nem,

De egyre inkább csak *igen*.
Mindenre ámen és igen.
Szelíd lepke, mely a szívek kelyhére ül.
Ámen. Igen. És a gonosztól van
Minden azonfelül.

Efrán Ferenc: Tavasz

Petőfi Sándor

Európa csendes, ujra csendes...

Európa csendes, újra csendes,
Elzúgtak forradalmi...
Szégyen reá! lecsendesült és
Szabadságát nem vívta ki.

Magára hagyták, egy magára
A gyáva népek a magyart;
Lánc csörg minden kézen, csupán a
Magyar kezében cseng a kard.

De hát kétségbe kell-e esnünk,
Hát búsuljunk-e e miatt?
Ellenkezőleg, oh hon, inkább
Ez légyen, ami lelket ad.

Emelje ez föl lelkeinket,
Hogy mi vagyunk a lámpafény,
Mely amidőn a többi alszik,
Ég a sötétség éjjelén.

Ha a mi fényünk nem lobogna
A véghetetlen éjen át,
Azt gondolhatnák fönn az égben,
Hogy elenyészett a világ.

Tekints reánk, tekints, szabadság,
Ismerd meg mostan népedet:
Midőn más könnyet sem mer adni,
Mi vérrel áldozunk neked.

Vagy kell-e még több, hogy áldásod
Nem érdemetlen szálljon ránk?
E hűtlen korban mi utósó
Egyetlen híveid valánk!

Ady Endre

A szép Húsvét

Odukat és kriptákat pattant
S bús árkokig leér a szava:
Ilyen a Húsvét szent tavasza
S ilyen marad.

Miért tudjon Ő az embervérről,
Mikor künn, a Tavaszban
Minden csoda csodát csinál
S minden drága fizetség megtérül?

Óh, Tavasz, óh, Húsvét,
Emberek ősi biztatója,
Csak azt szórd szét köztünk:
Állandó a tavaszi óra
S ilyen marad.

Krisztus támad és eszmél,
Odukat és kriptákat pattant.
Van-e gyönyörűbb ennél?

Illyés Gyula

Hazám

Hazám szorít és fáj, kisebbbedik,
oh, nemcsak határain át!
Érzem a végek rezzenéseit,
hevét; testemen érzem a hazát.

Ilyen közel jött. Nemrég szabadon
mozoghattam még tőle. Mint apám
házát, eszembe őt is csak bajom
juttatta; úgy volt csak, hogy várt reám.

Mi feszítette most körém? Rekedt
viharral nyomja hozzám a világ.
A bőröm szinte. Ki őt sérti meg,
elevenembe, jogaimba vág.

Szorongok benne; s érte! Így enyém.
Ahogy szorítják – hogy lélegzetet
vehessek – vissza úgy szorítok én,
válok részévé, hogy szabad legyek!

Voltak, kiket a sors úgy megnövelt,
hogy országot tudtak betölteni,
hogy őket ölte, ki kést abba vert.
Kezdem a hősök jaját érteni.

Veszélyes kor. Fogadj be úgy, hazám,
hogy kezedet, ha védőn fölveted,
érezem: én is úgy mozdítanám
s dicsérjelek, mint jó reflexemet.

Fogadj be úgy, ha még jóra-konok
ifjú erőmmel jobbat akarok,
érezem: mozdul óriás tagod:
anyag, de védél lélek is vagyok!

Csoóri Sándor

Emlékezés a háború végére

Ide fákat, oda egy sárga dombot!

És fölhasogatni a domb hátát, mint lángszórával megpörkölt hízókét! Fakadjanak föl a lövészárkok: e roskatag sebek a háború tetanuszától megfertőzve! És visszaparancsolni magamat is a gyulladással idő böre alá.

Mint megpendült, gázálarcos szöcske, féloldalasan repülök egyik ároktól a másikig. Nem a jövő: a múlt fosztogatója vagyok. A háborús határ kasszafűrója. Repülő- és tankroncsok sötét ékszerei szívdobogásomnak fölkinálva.

Dobó Kocsis Zoltán

Háromkatonák

„Van úgy, hogy találkozzunk valakivel, talán sose láttuk addig, de alighogy rápillantunk, érdekel, mielőtt egy szót is váltottunk volna.”
(*Dosztojevszkij*)

Grisa, Misa és Borisznyak még éjjel is folytatták az előrenyomulást. Bár az ezredes csak járőrbe küldte őket, mégis úgy tettek, mintha minden egyes lépéssel már azonnal meg is hódították volna az ellenséges területet. Keletről érkező, elszánt harcosok voltak, ám a járásukon meglátszott, hogy fárasztó napokat tudhatnak maguk mögött. Amellett december volt, szinte mart a hideg. Borisznyaknak egy robbanás nemrég teljesen bekormozta az arcát, de egyelőre úgy hagyta, így tán még félelmetesebbnek gondolta a megjelenését.

Pedig hát féltek tőlük anélkül is mindenfelé, még az amerikai filmekből vett elszánt kommandósokat se kellett játszani hozzá. A közeli városkát is gyakorlatilag a földdel tették egyenlővé, lebombázták a kórházat, szétlőtték a lakótelepet, a civil lakosság meg elfutott a szélrózsa minden irányába, többnyire a közeli erdőbe. Bizony, így járt a Betlehenszk nevű község is, csakúgy, mint annyi más település előtte. Egy furcsa, fényes csillag szinte egyeduralgoként trónolt a rideg égbolton, utat mutatva a három katonának a sötétben. Ha valahol neszt hallottak, gondolkodás nélkül odalógtak, sose tudhatja az ember. Fegyveresektől nemigen kellett tartaniuk ezen a vidéken, de egy pisztoly vagy légpuska bárkinél megbújhat, még olyannál is, aki ért a használatához. Az ukránoktól minden kitelik, ha védeni kell az országot.

A megszállóknak először azt mondták, csak hadgyakorlatra vonulnak, de pár nap múlva ezt már senki se hitte el. Egy gyakorlatban se lőnek éles lőszerrel reptérre. Aztán egyre több lett a halott, és nemcsak a seregből, hanem nők, gyermekek, idősek is heverték kicsavarodott vétagokkal vagy anélkül a hóban, az árokban, a romok alatt. Háború volt, bús, keserves és kegyetlen háború.

Összeszorított fogakkal, ravaszra tett ujjakkal, és igencsak eltökélten meneteltek mindhárman a néma éjszakában, a csillag

A roncsok közt elszenesedett kézfejek. Valakik, nyilván, nagy sietségükben felejtették ott őket.

De semmi finnyáskodás! Félrepöckölni bottal e bűnjeleket s örülni, hogy nem az én kezem, nem az én fogam, nem az én hamucsizmam. Örülni, hogy sose voltam még ilyen titokzatos, idegen és hatalmas magam előtt. Elkezdhetnék akár egy pót-háborút is! Kihaszíratlan gépfegyverek a dombtetőn... Tűz a visszasuhanó golyákra, a bukórepülésben érkező fecskékre, a gyalogos ibolyákra!

A holtak rothadása már amúgy is folyamatban. Menetrendszerű a vízszivárgás a földalatti fülek és szájak járataiban. Menetrendszerűek, mint a háborúk, a kielégíthetetlen világvégék.

Gázálarcban ülök le vacsorázni.

egyre élesebbé váló fényében. Lépteik erőt és magabiztosságot sugároztak, talán a meghódított földdel is közölni akarták eljövendő győzelmüket. És élvezték, hogy valószínűleg figyelik őket és menekülnek előlük.

Hamarosan egy kis tisztásra értek, ahol szintén néhány üres, szétlőtt épület árválkodott, jelezve, hogy a légielő itt már elvégezte a saját feladatát. Az egyik talán egy templom lehetett, csak épp a tornya hiányzott, de a törmelékek alól kikandikáló harang nem sok kétséget hagyott a rendeltetéséről. A rávetülő kékes sugárban úgy festett, mint egy ólomból készült, felborított kehely. Egy-két lakóház azonban sértetlen maradt, többek között egy pajtának kinéző helyiség, de a falain annak is égésnyomok éktelenkedtek. Viszont az ajtajából határozottan világosság szűrődött ki, és elfojtott hangokat és sírást is hallani lehetett odabentről.

Az oroszok azonnal reagáltak. Százszor begyakorolt, villámgyors mozdulatokkal, fegyelmezett alakzatban rontottak be a léte-sítménybe. Am ellenállók helyett mindössze egy három tagú, vácogó család húzta meg ott magát. A nő csecsemőt szorongatott a karjaiban, a férfi a testével próbálta takarni, védelmezni őket. A fegyveresek előre tartott géppisztollyal kutatták át az istállót, beletúr-tak a kazlakba, szétrugdosták a rohadó szénát, s csak ezután fordultak a nyomorultak felé.

Az asszony kórosan soványnak tűnt, és csak hullámos, barna fűrtjei látszottak ki az egész testét elborító kék színű lepelből. A torzonborz szakállú, üzött tekintetű férje egy kampós végű botot markolgatott, mintha attól remélné védelmet a behatólok ellen. Am a támadók figyelmét azonnal a gyermek vonta magára. Pedig látszatra nem volt benne semmi különös, könnyes szeméből ítélve nemrég hagyhatta abba a sírást, és valószínűleg alváshoz készülődött. Ezerszámra látott már mindenki hasonlót.

De a fegyverek csaknem önmaguktól ereszkedtek le. Egyfajta furcsa világosság töltötte be a pajtát, mely mintha a törékeny teremtségből áradt volna, szinte kiegészítve a mennyezetre erősített csupasz villanykörte fényét. A katonák csodálkoztak is, mert úgy tudták, hogy elment az áram a környéken. Percekig bámulták egymást mozdulatlanul. Az meg már egyenesen hajmeresztő volt, hogy Grisa belenyúlt az ezerzsebű katonai nadrágjába, és néhány zsákmányolt aranyórát halászott ki belőle.

– Merre tartotok innen? – kérdezte a be-kormozott képű Borisznyak a szakállast. Majd közelebb hajolt az újszülötthöz. – Ne félj, nem vagyok én szerencsén – dörmögte neki.

– Az összeírás elől menekülünk – jött meg a szava az embernek. – Nem akarom lajstromba vétetni magam, hogy besorozzának és harcolni küldjenek ellenetek. Nekem itt a család. A gyerek. Az asszony.

– Mostanában sokat sír – suttogta a nő is, miközben megigazította a pólyának használt rongyokat.

– Ez a rossz minőségű pelenka teljesen kipirosította a bőrét. Csak sajnos nincs sem-mink – tette hozzá a férje.

Erre az eddig mozdulatlan Misa is elkezdett kotorászni a zubbonyában.

De leghamarabb Borisznyak nyomott a férfi kezébe pár pakli Winstont. – Nesze. Ezekért mindig lehet cserélni bármit. Élel-met, gyógyszer. Ha meg rágyújtasz, előzi a bogarakat a füstje.

– Ezért meg még többet kapsz – mondotta Grisa, és odanyújtotta az egyik aranyórát. – Akár hetekig meglesztek.

Végezetül Misa is előszedte a magá-ét. – Fogd, kenőcs. Házi faggyúból. Mí is használjuk – morogta. Rá se nézett a nőre, miközben odaadta. De azért odaadta.

Úgy vették el tőlük, hogy a szemük se rebbent. A szegénység néha annyira szegény, hogy csodálkozni is elfelejt.

Ezzel aztán meg is tört a varázs, már ha létezett egyáltalán. A felderítők gyorsan rájöttek, hogy tulajdonképpen hova tartoz-nak. A hátraarc már kifejezetten katonásra sikeredett, mellyel otthagyták a csúrt.

Am mintha menekültek volna. Háború-ban előfordul.

Kisvártatva már megint csak hármas-ban bandukoltak. Nemsokára jelenthetnek Herodenszkij ezredesnek: semmi érdemleges nem történt. Hát nem is. Csak éppen a lépteik lettek puhábbak, már nem döngött a föld a csizmaik alatt. De ők ezt észre se vették. Mint ahogy azt se, hogy vicssorgás helyett nyu-galom ömlött el az arcukon, és a fegyverek csövei lefelé néztek. Ez tényleg semmiség.

Nem messze tőlük három másik árnyék menekült az éjszakában az ellenkező irány-ba, nyugat felé. Egyetlen lámpásuk az égen világított.

A gyermek felébredt és kinyitotta a sze-mét. Pillantásában az egész világmindenség tükröződött.

Beszélgetés egy igazi művészlélekkel

Fest, tanít, énekel, muzsikál, természetet jár

A Benében élő Markó Veronika pár évvel ezelőtt került a nagyközönség látóterébe, amikor különböző rendezvényeken lépett fel, és csodálatos énekével szórakoztatta a jelenlévőket. Azóta, ahogy mondani szokás, sok víz lefolyt a Dunán, Veronika élete is megváltozott, az éneklés mellett számos érdekes dologgal kezdett el foglalkozni. De meséljen minderről ő maga!

– Szeretem a szülőfalumat, a legjobban ott érzem magam, és talán ezért is léptem a művészeti pályára, mert abban a csodálatos környezetben nevelkedtem, tiszta szívű, jó emberek között. Édesanyám egyedül nevelt fel, és kisgyermek koromban nagyon sok mesét olvasott nekem. Szerintem ez is nagyban hozzájárult ahhoz, hogy fejlődött a képzelőerőm, ez formált engem szépen, lassan azzá, aki ma vagyok.

– Hol tanultál énekelni?

– Már kislány koromban sok népdalt tanultam édesanyámtól. Miután Benében befejeztem az általános iskolát, az Ungvári Közművelődési és Művészeti Kozedzsbe felvételiztem karmester szakra. Ezt 2016-ban sikeresen be is fejeztem, majd négy év elteltével levelezőin az ungvári egyetemet is, szintén karmesteri szakirányban, így birtokosa lehetek egy nemzetközi szintű diplomának. Nem akartam kórusvezető lenni, de a tanulmányaim idején belekóstolhattam a népzene, a népdal világába, és rájöttem, hogy ez az, ami közel áll hozzám. Akkoriban nagy szívfájdalmam volt, hogy csak ukránul énekelhettem. És ezzel most nem azt akarom mondani, hogy nem szerettem azokat a dalokat. Tetszett a zenei világuk, a gond az volt, hogy nem érttem, mit énekelek. Ebből kifolyólag nem tudtam igazán átadni a lényegét. Mert ha nem a szívemből jön az, amit énekelek, az előadás veszíti az értékéből. Hasonlóan voltam a komolyzenével is: keretek közé zárva éreztem magam. Úgy éreztem, a népzene adhatja meg számomra azt a szabadságot, amit keresek. Nagyon szerettem volna magyar közönség előtt fellépni, ezért elkezdtem magyar népdalokat tanulni. Ez ki is alakult, Kárpátalja számos magyar lakta településén léptem fel rendezvényeken, magyar dalokat előadva.

Veronika nem hagyta abba az önképzést, autodidakta módon megtanult citerázni. Tanulmányai befejezése után a Mezővári Művészeti Iskolában éneket és zongorát tanított, emellett kórust is vezetett. De nem érezte úgy, hogy ez az ő útja, ezért váltott, és most már a Tulipán Tanoda pedagógusa.

– 2022 szeptemberétől vagyok a Tulipán Tanoda csapatának tagja, és végte-

lenül jól érzem ott magam kézműves- és citera-népdaloktatóként. Többnyire a beregardói Perényi Kultúrkúriában foglalkozom a gyerekekkel, de a Pro Cultura Subcarpathica által vezetett Nagyberegi Tájháznál is várom az érdeklődőket, természetesen mindig más és más foglalkozásokra. Általában 5–15 éves gyerekek látogatják az óráimat, és mindannyiukkal

is szeretett volna. Elmondta, a kreativitása már kiskorában megmutatkozott, egy kis kavicsra is azt fűrkészte, mit lehetne belőle kihozni. Most már ő is észreveszi, a tanítványai közül ki az, aki fogékony erre, és ki az, aki csak le akarja tudni a foglalkozást.

– Úgy látom, a munkád egyúttal a hobbid is. Mégis mi az, ami valóban ki-kapcsol?

– Valóban nevezhetném a tevékenységemet a hobbimnak, de ami igazán kikapcsol, az a természetjárás. A párommal, Hapcsuk Gergellyel szoktunk túrázni, olyankor jólesik „kimeni a világból”. De az erdőt-mezőt járva sem tudom magam teljesen kivonni a munka alól: ha találok valami alapanyagot, azt begyűjtöm. Nem is beszélve a szép tájakról, amelyek ihletet adnak a festéshez. Gyerekkoromtól festesgetek, 2015-től foglalkozom komolyabban a képzőművészettel. Gönczy Tivadar festőművész indított el a pályán. A képeket többnyire a természetben készített fotók alapján készítem, de a képzelőerőm is sokat segít egy-egy alkotás megszületésekor. Több stílusban kipróbáltam magam. A lélekfestés adja számomra a legnagyobb szabadságot, azt jelenítem meg a vásznon, amit éppen érzek,

amilyen a hangulatom. Olajfestékekkel dolgozom vásznon, ebből nagyon intenzív színeket lehet kihozni, illetve vegre (méceses, pálinkás, boros, gyertyatartó) is szoktam festeni, ezeken a helyi mondákat ábrázolom, vagy egy-egy részletet illusztrálok népdalokból. Korábban kipróbáltam a grafikát és az akvarellt is.

– Mit tervezel az idei évre?

– Mindig az aktuális helyzetnek megfelelően tervezem el, hogy mit helyezek előtérbe. Hiszem, hogy az élet mindent elrendez. Két éve például nem gondoltam volna, hogy levendulás ajándéktárgyakat fogok készíteni, de a sors úgy rendelte, hogy így lett. Én nyitott vagyok, tárt karokkal várom a lehetőségeket, a kihívásokat. Úgy gondolom, a tehetséget Istennek köszönhetem, de az már az én feladatom, hogy hogyan fejlesztem. Ezért hálás vagyok, és azoknak az embereknek is, akik mellett állnak ebben, ilyen a párom is.

H. Cs.

meg kell találnom a közös hangot, hogy lekössöm a figyelmüket.

A kézműves foglalkozásokat többnyire saját ötlet alapján tartom, de nagyon figyelek arra, hogy a hagyományokon keresztül ismeressem meg a gyerekekkel a kézművességhez tartozó művészeti ágazatokat, amibe sok minden beletartozik: gyöngyfüzés, rajzolás, festés, varrás stb. Az év elejétől kezdve sorba vesszük az ünnepeket, a népi hagyományokat, és azokhoz kötődő dísz tárgyakat készítünk. Fontos, hogy mindig az évszaknak megfelelő dolgokkal foglalkozzanak. Nyáron például a levendulának volt a szezonja, az őszi hónapokban faleveleket, terméseket gyűjtöttünk, azokból készítettünk csokrot, koszorút, advent idején a karácsonyi asztaldíszekre helyeztük a hangsúlyt. Különféle dísz tárgyakat, kézműves termékeket rendelésre is készítik.

Veronika álma tehát valóra vált, most valóban azzal foglalkozik, amivel mindig

Kárpátaljai Kultúrkaraván a Helikonban

A BorzsaVári népi zenekar lemezbemutatóján

Egyelőre kevés kárpátaljai zenekar mondhatja el magáról, hogy rendelkezik önálló lemezzel. Annál örvendetesebb, ha a háború okozta nehezített körülmények ellenére ilyen jellegű hírről számolhatunk be. Mondjuk el tehát a nagy újságot: a BorzsaVári népi zenekarnak a Kárpátaljai Kultúrkaraván segítségével sikerült megjelentetnie első, *Keresem az Álmat* című CD-jét, amelynek bemutatójára népes közönség részvétele mellett a jánosi Helikon Hotelben került sor.

Építése is felfogható egy nagy célként, egy nagy közös álmoként: a nemzet minden tagjának az a feladata, hogy a maga helyén hozzátegyen e cél megvalósulásához. Ahogy teszi ezt immáron hosszú ideje a Váriban élő Kovács család.

A továbbiakban az est moderálását felvállaló Birta Zoltán, a Pulzus Rádió főszerkesztője kérdezte a közös életút különböző állomásairól a család aprajánagyját. Ebből kiderült, hogy az édesanya, Erika már a kilencvenes évek elején csatla-

Hamar kiderült, hogy a nézőközönség soraiban a meghívott vendégek, a szakma kiválóságai mellett sok olyan személyt – lelkészeket, pedagógusokat – fedeztünk fel, akik régóta szívügyüknek tekintik Mezővári és a vonzaskörzetéhez tartozó települések kulturális életének fejlesztését, és rendületlenül tesznek is ezért. Mert az est során az is kiderült, hogy néhány zenepedagógus ambíciója önmagában kevés. Ahhoz ezen kívül megfelelő próbatermek, a népi, egyházi kultúra iránt elkötelezett szülők, lelkes gyerekcsapat és mecénások egész sora szükséges.

Köszöntő beszédében Kudlotyák Krisztina, a Kárpátaljai Kultúrkaraván irányítója a most megjelent lemez címére utalva szintén az álmokról beszélt. Arról, hogy jogunk van egy darabig még dédelgetni régi álmainkat is, ám az új helyzet mindinkább arra ösztönöz bennünket, hogy új álmokat álmoldjunk, s törekedjünk azok megvalósítására. Maga a nemzet

között az Ivaskovics trióhoz, majd az ebből kifejlődő Credo verséneklő együtteshez. A megzenésített versek éneklése mellett tehát rég elkötelezte magát, ezt az irányvonalat folytatta a családi zenekar, amely, ahogy cseperedtek a gyerekek – Dani, Abigél, Tamás – egyre bővült. Bővült a repertoár is, legfőképpen zsolttárok, keresztyén ifjúsági énekekkel.

S ezt már a krónikás teszi hozzá: az

elmúlt évek során jelentős szakmai fejlődésen ment keresztül a Kovács családi zenekar, s ez jellemzi a BorzsaVári népi együttest is, melynek a gerincét szintén ők alkotják. Ha a jelentős együttesek egyik fő ismérve, hogy sajátos stílusuk, előadásmódjuk alapján a zenéjüket hallgató nyomban felismeri őket, akkor ez a zenei formáció bizony már itt tart. Mély átélés és hitelesség jellemzi valamennyi produkciójukat. Hatásuk alól a koncertteremben ülő néző nem tudja, és bizonyára nem is akarja kivonni magát. Reméljük, így lesz ez a most megjelent CD-vel kapcsolatban is.

Visszatérve az álmokra. Az egyik nagy álmuk akkor valósult meg, amikor néhány éve sikerült létrehozni a BorzsaVári Tehetséggondozó Művészeti és Hagyományörző civil szervezetet, és elkezdődhetett a különböző korcsoportokban a többirányú műhelymunka. Az est folyamán a családi zenekar mellett bemutatkozott a fiatal lányokból álló Hangicsáló énekegyüttes, a harmonikazenekar, a Cseperedő táncegyüttes (ez utóbbiak fejlődését Lőrinc Sándor koreográfus irányítja). Meggyőződöttünk róla, hogy minden vonalon magas színvonalú értékteremtő munka zajlik.

Kultúrájában él a nemzet, hangsúlyozta felszólalásában Gyebnár István, Magyarország Beregszászi Konzulátusának miszsióvezetője. Még inkább igaz ez a megállapítás a határokon kívül szakadt nemzetrészekre. A Kovács család és az általuk irányított különböző formációk tevékenysége ezen a téren példaértékű.

A rendhagyó lemezbemutató meglepetésvendégeként fellépett az eszényi Ritmus néptáncegyüttes.

Kovács Elemér

Kurmai-Ráti Szilvia a mese szerepéről

Minden jó, ha a vége jó

„A mese örök. A mese pedig azért örök, mert a közönsége is örök. Amíg gyerekek vannak, addig mese is lesz, és a gyerekek sem változnak lényegesen, alapállásuk örök. Mert mi a gyerek viszonya a világhoz? Meg akarja ismerni, és meg akarja hódítani, és ebben segít többek között a mese is” – vallja Csukás István, akinek kedves meséin nemzedékek nőnek fel. A mese az ember útítársa egész földi életén keresztül. Segít megismerni önmagunkat, felismerni gyengeségeinket, feldolgozni félelmeinket, ráébredni arra is, hogy mindent legyőzhetjük, mint a szegényember vagy a király legkisebb fia. Ezért is fontos, hogy meséljünk gyermekeinknek, unokáinknak, merítsünk a sok-sok bölcsességet, humort tartalmazó gazdag népmesekincsünkéből.

– Az, hogy a szülő vagy nagyszülő mesét olvas vagy mesét mond szeme fényének, az természetes, vagy az kell legyen. De hogy lesz valaki mesemondó? – tettük fel a kérdést Kurmai-Ráti Szilvia beregszászi mesemondónak.

– Végzettségem szerint pedagógus vagyok, ám már kezdőként gondolkodtam azon, hogy valami mással próbálkozzam. Aztán megszületett a négy gyerekem, s a mese eszközeit azonnal elővettem. De akkor még nem olyan tudatosan, mint amilyen szintre mára eljutottam a mese világában. Azóta elvégeztem egy mentálhigiénés képzést, ahol rengeteget tanultam, és azóta is tanulok. A mesemondással lényegében most is tanítok, csak nem a tanórán. Tudatosult bennem, hogy egy gyermeknek a játékra és a mesére van leginkább szüksége, és ha ezen a nyelven szólnak hozzá, ő azt meg fogja érteni. Nekem ez a tapasztalatom. És az, hogy ha nem is azonnal látjuk az eredményt, de egy idő után biztosan észrevesszük a fejlődést. A mese számomra azt jelenti, hogy taníthatok. A mesék segítenek leküzdeni a félelmeinket, megtanítanak arra, hogy azzal együtt kell élnünk, de el kell fogadni, mert a félelemnek is megvan a maga helye az életünkben, az egy alapérzelem, de akkor is el kell indulnunk, menni kell tovább az úton, meg kell tanulunk felállni, ha padlóra kerültünk is. Erre tanít a magyar népmesék derűs optimizmusa, és segít a mesehallgatóknak is, hogy nem baj, ha félsz, de tovább kell menni, s a mesehősök példáján a gyerekek is meggyőződnek arról, hogy le lehet győzni a félelmeiket.

– A Pulzus Rádió kárpátaljai magyar meserovata az ön nevéhez fűződik...

– A rádióban kezdtem a mesemondást. Azt is nagyon szerettem, de az egészen más, mint az élőszavas mesemondás, amikor testközben vagy a hallgatósággal. A mese erejének titka, hogy lélektől lélekig tud szállni. Ha élőszóval mesélek, látom azt, aki hallgatja. Ezt meg kellett tanulnom, bár éreztem, hogy ehhez megvan bennem a hajlam, s örömmel fedeztem fel, hogy én ezt szeretem és tudom csinálni. Ez olyan flow, azaz életáramlás élmény: megy az idő, és észre sem veszem, mert annyira élvezetes az, amit csinállok. Mindenkinek azt kívánom, találja meg ezt az élményt abban, amivel épp foglalkozik.

– Hogyan választ mesét?

– Először is kell, hogy nekem tetszen az a mese, a történet, hogy azzal tudjak azonosulni. Szeretem a „jó tett helyébe jót várj” meséket, s fontos, hogy „minden jó, ha a vége jó”! Merthogy ennek így kell lennie: még ha szenvedtünk is, ha nehéz próbákat kellett kiállnunk, a végén minden jóra fordul.

– Mint ahogy a legkisebb királyfi is kiállja a próbákat...

– Így van. A másik, amivel tanítok, az a mentálhigiénia, vagyis a lelki egészség lényegességének a szemléletmódja: e nélkül fabatkát se érne a mesemondás! Ez azt jelenti, hogy elfogadom a mesehallgatókat úgy, ahogy vannak (most nem a viselkedésükről beszélek, hanem a személyükről), és empátiával fordulok hozzájuk. Közben keresem a tekinteteket: s látom, hogy ők egy elvárásolt helyen vannak..., látják a mesét! A gyerekeknek körülbelül kilencéves korig mágikus világképe van, ami azt jelenti, hogy szívből tudnak hinni a csodákban. Azután realistábban kezdenek el gondolkodni, ami természetes és hasznos a személyiségfejlődésben. Ám jól vigyázzunk: szülőként, nevelőként ki ne öljük a gyerekből a mágikus gondolkodást, mert ha nem fog hinni a csodákban, felnőttként sivár, borulató, közönyös élet várhatja! Fontos hagyni, hogy elhiggyék a mesebeli csodát, a varázslatot: ez utat kínál a szeretetteljes, közeli kapcsolatához. Ami engem illet, hálás vagyok Istennek, hogy a mágikus világképet máig is megőrizhettem: így hangolódunk könnyebben egymásra a gyerekekkel (vagy felnőttekkel, hiszen szereztem már benne tapasztalatot). A mesékkel nagyszerűen lehet tanítani: a jó győzedelmeskedik! Igen,

létezik ártó szándék, ami nehézségeket hoz a történetbe: de azt a mesehallgatók maguk látják meg. Ahogyan azt is, hogy mihez vezet a közönyösség, az engedtlenség, a hatalomvágy, a gonoszság, vagy mit eredményez, ha valaki dologkerülő, pökhendi... Bár a mesékben ezeket külön szereplők tesztelik meg, ám ezek a tulajdonságok mind bennünk vannak, s magunkra ismerhetünk. Ezért nem szabad a meséket magyarázni. Ahogy vége van a mesének, azt hagyjuk hatni és engedjük el.

– Tanulta a mesemondást?

– A mesemondás szerintem nem tudományos ágazat, de a tapasztalt mesemondók segíthetik a tapasztalatlanokat jó tanácsokkal: feltéve, ha azok a tanácsok számukra befogadhatók. Mert az élőszavas mesemondás alkalmával a mesélő a saját személyiségével dolgozik, s hiteltelen lenne valaki más személyiségét belevinni a dologba. Van egy régi magyar közmondás, ami eszembe jut erről: a jóakaróimtól ments meg, ó, Uram, az ellenségeimmel már valahogy elbánok! Ugyanakkor szívesen hallgatom meg más mesemondókat, például a világhálón keresztül. A Hagymányok Házának van egy kifejezetten mesemondóképző programja, szívesen belekóstolnék valamikor. Vettem már részt mesekocsmban is, ahol neves mesemondók gyűltek össze Erdélyből, Magyarországról, Felvidékről, Délvidékről. Kíváncsian hallgattam őket, és izgatottan, de örömmel képviseltem Kárpátalját.

– Mesekocsma?

– Igen. Nyáron Kiscsöszön volt egy néprajzi szakmai tábor, amelyen mesemondók is részt vettek. Ott bekerültem egy olyan körbe, ami elvárásolt. A mesekocsmban felnőtt hallgatók vannak. Eléjük ülnek félkörben a mesemondók, egyikük elkezd egy történetet. Ha befejezte, egy másik mesemondó veszi át a szót, mondván: „nekem erről meg az jut eszembe...”. Félttem, hogy állom majd meg a helyem a tapasztalt mesemondók között, hisz azelőtt csak gyerekeknek meséltem. Végül minden jól ment, csodálatos élményt éltem át.

– Szilvia nem csupán elmond egy mesét, de abba bevonja a hallgatóságot is...

– Hasznos dolog kiszólni a meséből: megerősíti a kapcsolódást a hallgatósággal, főleg, ha gyerekekről van szó – veled volt már így, láttál már olyat, hallottad már azt a fajta hangot, megessett már veled, hogy? stb. Ezáltal rögtön tud kapcsolódni, velem van. Jó előre ráhangolni a gyerekeket a mesére, ezért van egy ráhangoló kezdésem: Egyszer volt, hol nem volt, a Vereckehágón innen, a Kárpátok legmagasabb hegyén túl... Ezt a fajta mesekezdést én dolgoztam ki, ebben vagyok inkább otthon, mint a hosszabb, keretmeseszerű, hagyományos mesekezdésekben. Az élőszavas mesemondásnak épp az a lényege, hogy az alaptörténetet ugyan megtartjuk, de az átadásában már szabad kezdet kapunk: úgy meséljük el, úgy szövelünk ki a hall-

gatóshoz, ahogy nekünk tetszik, ahogy időszerűnek látjuk. Teszem azt, hiába tetszene nekem egy másik mesemondó előadómódja is, én csak Kurmai-Ráti Szilviaként tudok megszólalni, az az enyém, csak úgy leszek hiteles.

– Van-e mesemondó példaképe?

– Nagyra becsülöm azokat, akik szívvel-lélekkel foglalkoznak a dologgal, beleértve a hagyományos és az úgynevezett revival mesemondókat is. Egyiknek az idős kora és derűje, a másinak a kiváló humora, a harmadiknak az ízes kiejtése fog meg. Én Nagydobronyban születtem, azt a nyelvjárást beszéltem, amíg abban a közösségben éltem. Amikor a beregszászi főiskolára kerültem, úgy gondoltam, hogy ez nem menő. Most már másképp értékelem. Viszont időközben sok mindent leraktam abból, amit mesemondáskor most lehetetlen csak úgy felvenni, mint egy kabátot. Ezért a standard irodalmi nyelvet használok, de hiszem, hogy lesz majd, amikor saját tájszólásomon mondom el a mesét. Egyébként mikor hazamegyek a szülőfalumba, és huzamosabb ideig beszélgetek az otthoniakkal, ösztönösen átveszem tőlük a kiejtési, szóhasználati finomságokat. Ehhez viszont benne kell lennem egy folyamatban.

– Mesélt már a szülőfalujában? Milyen helyszíneken láthatták eddig?

– Nagydobronyban nem mondtam mesét, még nem hívtak. De biztosan eljön annak is az ideje. Nagy megtiszteltetés volt számomra, hogy a nyáron mint kárpátaljai mesemondót hívtak meg Agya-

gosszergényre (Nyugat-Magyarország), ahol *Kárpátalja napokat* rendeztek. Am boldogan vettem részt idehaza a *Magyar mese hete* programsorozatban is, illetve a Kárpátaljai Magyar Nagycsaládosok Egyesületének jubileumi rendezvényén. Öröm-

mel fogadtam a Pro Cultura Subcarpathica felkérését is, hogy időnként mesét mondjak a Nagyberegi Tájháznál. Mentálhigiénés előadásokat is szívesen tartok, ez nekem is flow érzés, ha tudok segíteni. Megtanítani, hogy ha elestünk is keljünk fel, hisz meglehet, nem a mi hibánk, ha elestünk, de az már a mi felelősségünk, hogy felállunk-e. Ha ezt a gyerekek megértik, akkor már boldogabb felnőttek lesznek. Meg kell tanulniuk, hogy ha félnek is, de lépjenek!

– Ki a jó mesemondó?

– Akit a hallgatóság annak tart. Ám fontos megjegyezni, hogy ez nem színpadi műfaj. Hisz eleink is hogy meséltek? Csoportban, társas munkaalakkor – kukoricahántás, tollfosztás stb. –, vagy például mesével ütötték el az estéket a katonák is. Erre szüksége van a léleknek.

– Van-e gyermekkori meseélménye?

– Én a '90-es években voltam gyerek. Akkor is gyakran volt áramszünet, és este a gyertyafénynél, petróleumlámpánál, vagy már ágyba bújva az apukám sokat mesélt. Leginkább a *Vitéz szabólegény* ragadt meg bennem, ahogy a lekváros kenyérré rászálló legyeket lecsapta... Apukám mutatta a kezével, mekkorát csapott a szabólegény, és a fülem is majd' beleszendült! Tőle sokat tanultam, hogy éreztetni kell, amiről mesélsz.

– A gyerekeinek mesélt, mesélt?

– Nagyon sokat meséltem, de ha most lennék kezdő anyuka, még többet mesélnék, és másképp, és keresném az alkalmakat rá. Most már kiforrott bennem

ennek az értéke. Négy gyerekünk van – Kornél 14, Kincső 11, Kende 8, Villó 5 éves –, nálunk állandó a meseigény. Nemrég például a két kicsinek magas láza volt, és mindketten azt kérték, hogy menjünk csendesben be a szobájukba, és meséljek nekik valamit... Azt hiszem, a mostani nehéz helyzetben még inkább szüksége van minden gyereknek a mesére. Használjuk ki a hosszú téli estéket, tegyük hasznossá a bosszantó áramszüneteket azzal, hogy mesélünk gyermekeinknek, unokáinknak, hogy lássák, érezzék: minden rossz jóra fordul egyszer, a legkisebb királyfi is legyőzi az akadályokat, a gonosz megbűnhődik, a szorgalmas, a kitarító, a szelíd elnyeri méltó jutalmát, s végül boldogan élnek, míg meg nem halnak!

Kovács Erzsébet

Rangos nemzetközi díjat nyert a kárpátaljai magyar fotós

Dorohovics Mihály fotóművész kárpátaljai etnikumokat bemutató fotósorozata ezüst minősítést nyert a New York Photography Awards és a Tokyo International Foto Awards rangos nemzetközi versenyen. Az ungvári fényképész célja az volt, hogy a régi népviseleteken keresztül bemutassa, milyen nemzeti sokszínűség jellemzi Kárpátalját. A fotók autentikus környezetben, az Ungvári Szabadtéri Néprajzi Múzeumban készültek, ahol összegyűjtötték és kiállították a tájegységre jellemző gazdasági és háztartási berendezéseket, tárgyakat, viseleteket, és a házakat a tájegységi jellegzetességekhez hűen rendezték be. Bevallása szerint maga az ötlet már évekkel ezelőtt megfogalmazódott benne, elsősorban a világhírű görög fotós, George Tatakis a gö-

rög Caryatis etnikai csoportot bemutató sorozata inspirálta, amely számos nemzetközi versenyen első helyezést ért el. A magyar nemzetiségű művész a sorozat megvalósításán két hónapot dolgozott – 2022. október elejétől november végéig.

Dorohovics Mihály díjnyertes képeit a világ több nagyvárosában is bemutatják majd.

A 44 éves alkotó 1995-ben kezdett el fényképezni, dolgozott hírlapi fotósként, az utóbbi években magányos hegymászóként lett ismert: lélegzetelállító természetfotókat készített az általa meghódított Kárpátok, a Krim félsziget, a Kaukázus, az Alpok, az Altáj, a Pamír és a Tien-san hegyvonulatairól (a Dorohovics Mihályt bemutató írásunkat a *Kárpátaljai Hírmondó 2020. tavaszi számában olvashatják – a szerk.*)

Tavaly szeptemberben *Kárpátalja híres és érdekes személyiségei* címmel nyílt kiállítás az ungvári várban.

A képen: magyar népviselet; helyszín: az 1879-ben épült viski parasztház.

Forrás: KISZÓ

Déryné Beregszászon

2022. szeptember 19-én az Uránia Nemzeti Filmszínház adott otthont a *Déryné ifjasszony* című előadásból készített tévéjáték premierjének. A címszerepet földink, a Jászai Mari-díjas Tarpai Viktória alakítja, partnerei a szintén kárpátaljai Ivaskovics Viktor, továbbá Janka Barnabás, Szemerédi Bernadett, Széplaky Géza, Fabók Mariann, Horváth Márk, Dánielfy Gergő, Vas Judit Gigi, Havasi Péter, Turi Bálint, Losonczi Kata, Dányi Krisztián, Habodász István, Kárpáti Barnabás és Gulyás Gabriella.

Azóta az érdeklődők Magyarországon számos helyszínén megtekinthették a darabot, ez év januárjában pedig a kárpátaljai közönség is láthatta. A *Déryné ifjasszony* című tévéjáték kárpátaljai bemutatójára a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Esztergom termében került sor. Külön öröm volt, hogy Tarpai Viktória is hazajött, s a vetítést követően Sin Edina, a beregszászi színház megbízott igazgatója és a nézők is faggathatták a címszereplőt. Most mi is ezt tesszük.

– Mikor kezdtetek hozzá a játékfilm elkészítéséhez?

– A Vidnyánszky Attila által rendezett *Déryné ifjasszony* színrevitele után, tavaly tavasszal született meg a gondolat, hogy filmet csináljunk a darabból. A forgatás mindössze nyolc napig tartott, és nagyon

más léptékű volt, mint egy klasszikus, hagyományos értelemben vett filmkészítés, hiszen ebben az esetben ötvözték a filmet és a színházi darabot. Ismerve a darabot és annak terjedelmét, kicsit meglepődtem, hogy nyolc nap alatt hogyan érkezünk azt felvenni.

– Milyen érzés volt újra kamera elé állni?

– Nagyon jó, persze volt bennem izgalom is, mert bonyolult feladat filmen színházat játszani. Kamera előtt minimálisabb eszköztárral rendelkezünk, lélekben viszont nagyon is jelen kell lenni. Ez egy fontos történet a magyar nyelvű színjátszásról, annak megszületéséről van szó. Sokat kutattam, hogy minél több információ birtokába jussak, ugyanis valós személyről van szó. Élete alkonyán írt egy kétkötetes visszaemlékezést, abba is bele-nézegettem. De természetesen a rendezőnk, Vidnyánszky Attila instrukciói is nagyon hasznosak voltak. A benti jeleneteket a Nemzeti Színház Gobbi Hilda színpadán forgattuk, a kintieket pedig a Vácrátóti Arborétumban, ami maga volt a csoda. Aki arra jár, menjen be oda, és tekintse meg, mert álomszép hely, amit érdemes felkeresni. A tempós forgatás ellenére engem is elvarázsolt, magával ragadott a helyszín.

– Jó volt hazajönni és találkozni az itteni közönséggel?

– Nagyon megható volt. Szerveztünk egy közönségtalálkozót is, ahova sok ismerős is eljött. A vetítés alatt a közönség gyakran felvetett egy-egy jelenet kapcsán. Csodálatos visszajelzés volt. Azt tervezzük, hogy Kárpátalján körbeviszük a filmet. A lebonyolított találkozók sok erőt adnak a folytatáshoz. Attila is nagyon szeretett volna hazajönni, de Kis Domonkos Márk, a Déryné Program vezetője mellett ő is csak videóüzenetben köszönthette a nézőket.

Tudósítónk

Petőfi Sándor születésének bicentenáriumára

Petőfi Sándor születésének bicentenáriuma minden szép szót szerető magyar és sok-sok más nemzetiségű ember figyelmét megújult érdeklődéssel és tisztelettel a költőfejedelem, a szabadságharcos felé fordítja, holott ő mindig is része mindennapjainknak, mert számtalan fogalmazása, bölcsessége, veretes gondolata nemes gyökereket eresztettek napi szóhasználatunkba, gondolatainkba, művészeti világunkba, szavajuk és daloljuk strófiát, aforizmákká, gnómákká nemesedett verseit, idézeteit.

Jómagam egy emlékezetes történettel szeretnék hozzájárulni az össznemzeti ünnepi megemlékezéshez.

Szerény könyvgyűjteményem egyik ékes darabja egy zsolttáros könyv: *SZENT DÁVID SOLTÁRJAI Mellyek a Frantzia Nóták szerént MAGYAR VERSEKBE foglaltattak Szentzi Molnár Albert által, Nyomatott DEBRECZENBEN, Margitai István által, 1774. esztendőben.* A jó állapotban lévő zsolttároskönyv nemcsak énekeket tartalmaz, hanem többet is – amint ezt olvashatjuk:

Most pedig a *Harmonias Éneklést szeretőknék kedvéért, NÉGYES NOTÁKKAL, úgyminde TENORal, BASSUSSal, DISCANTUSSal és ALTUSSal, a Német és Frantzia Példák és a S. etha Andrá Deák Soltárja szerént, ki-adattak; Néhai T.T. MAROTHI*

György Úr, Az Éneklés Mesterségéről való RÖVID TANÍTÁSÁVAL És Némely Más Énekeknek Nótáikkal Együtt.

A fedél belső oldalán több bejegyzés olvashatatlan, egy kivétellel: *Tek. Lugijsy Tanár ajándékából, O.J.*

Ami megragadta a figyelmemet és szabadjára engedte fantáziámat, a záró fedőlap előtti, valamikori tiszta lapon olvasható. *A' Gyermek a' Patak Mellett* cím alatt egész oldalt betöltő versszakasz latin nyelven, a másik oldalán a lapnak ugyanaz magyar nyelven, a korra jellemző szavakkal, helyesírással.

A' Gyermek a' Patak mellett
Az Ér mellett ült a' Gyermek
koszorúját kötözé
Nézte a' szél egy két rósát
mint csap a' habok közé
Mint a habok olly sietve
Tünek éltünk napjaink
Mint a' Rósák úgy hullanak
Szép korom virágaim
Ah! ne kérdezd mért kesergék
Mért öl engem a' panasz
Minden örvend és reménylhet
Ha ki üllýúl a' Tavasz
Ah! az ébredő Természet
Minden serkentésivel

Bús lelkeembe jaj csak a' bú
A' nehéz bút költi fel.

Izgalmasak, gondolatébresztők a sorok, toltultak a kérdések: ki írta (netántán Megyeri/Van-e, ki e nevet nem ismeri?), mikor született, része-e valaminek, ki az ajándékozó?

Ismerős nyelvészekhez fordultam a kérdés-halmazzal, de nem kaptam egyértelmű, vitathatatlan választ, míg nem felkerestem földimmet, Lator László Kossuth-díjas költőt, irodalmárt, aki a rá jellemző precizitással, ismeretei és tudása hatalmas tárházának birtokában megválaszolta a kérdéseket (részlet a leveléből):

... A kézírásos vers 1803-ban íródott, szerzője Schiller, egy maga fordította francia vígjátékba írta, betétdalnak. Arany János írja egy lábjegyzetben (A képmutató című balladájához írta), hogy Schillernek ezt a versét a szabadságharc előtt országszerte énekelték Szemere Pál magyar szövegével. Ugyanezt 1842-ben, még pápai diákkorában, Petőfi Sándor is lefordította Ifjú a pataknál címmel, megtalálod bármelyik Petőfi-kiadásban.

A magyar Schiller-kötetekben is az ő fordítása szerepel.

A rövid, szórakoztató, számomra emlékezetes „felderítés” záróakkordjaként álljon itt a vers záró négy sora:

Ime, dal zeng a berkekben,
S tiszta zajjal jár az ér;
Egy boldog szerelmű szívpar
Kis kunyhóban is megfér.

Szöllősy Tibor

Szili Katalin: „... amit mondok, az a szívemből jön, és nagyon remélem, hogy ez érezhető is”

Dr. Szili Katalin miniszterelnöki megbízott, a magyar Országgyűlés volt elnöke házelnöksége idején járt először Kárpátalján, és mint mondta, rendkívül barátságos, szívélyes emberekkel találkozott szűkebb pátriánkban. A politikus azóta is számos alkalommal látogatott el szülőföldünkre, ahol kulturális rendezvényeken vesz részt. Ám minden egyes alkalommal kizárólag az adott esemény kapcsán mond beszédet, ezért most mi egy kicsit másként beszélgettünk vele. Már az elején kiderült, hogy Katalin hívó, nemzeti elkötelezettségű, segítőkész, nagybetűs ember. Olyan, aki szereti a közösséget, embertársait. Kisunokája teljesen megváltoztatta az életét, a négy és fél éves Liza Kata társaságában felszabadul, jókat játszanak, önfeledten szórakoznak. De az is kikapcsolja, ha – többnyire utazás közben – az általa összeválogatott zeneszámokat hallgatja.

– Hol telt a gyermekkor, hogyan emlékszik vissza, milyen kislány volt?

– A Somogy megyei kisvárosban, Barcson születtem, és 12 éves voltam, amikor édesanyjammal Pécsre költöztünk. Ennek nyomós oka volt, ugyanis még Barcson súlyos balesetet szenvedtem, egy nehéz akna gyutacsa felrobbant a kezemben. Még most is rossz visszagondolni erre, mert anyukámnak azt mondták a pécsi kórházban, hogy legalább tíz napos krízis után dől el, hogy életben marad-e az egy szem gyermeke, vagy sem, de hála Istennek már három nap után nyilvánvalóvá vált, hogy életben maradtam. Miután túl voltam az életveszélyen, anyukám elém ült, és a következő szavakkal biztatott: kislányom, te ezek után is teljes értékű embernek érezheted magad, de azt is elmagyarázta, egyértelmű, hogy nekem felnőtt korban az agyammal kell megkeresnem a kenyeremet. Édesanyám, akinek mindmáig nagyon sokat köszönhetek, ezután is úgy nevelt, mint ép, egészséges fiatal lányt, nagyon sokat foglalkozott velem. Az általános iskolát Pécsen fejeztem be, majd a Pécsi Nagy Lajos Gimnáziumban folytattam a tanulmányaimat, ezután jogot tanultam, szintén Pécsen.

– Nagyon megváltozott az élete a baleset után?

– A baleset nyár elején történt, de én már szeptembertől folytattam az iskolát, semmi kiesésem nem volt a tanulásban. Azelőtt zongoráztam, balettoztam, amit természetesen abba kellett hagynom, tehát valamelyest beszűkültek a lehetőségeim, viszont elkezdtem sportolni, sokáig versenyszerűen vívtam. Mindmáig bennem van egyfajta túlzott megfélemlési kényszer, ezzel még most sem vagyok képes teljesen szakítani. Nagyon szeretem a közösséget, az embereket.

– Az egyetem befejezése után hol kezdett el dolgozni?

– Miután befejeztem az egyetemet, szinte azonnal férjhez mentem. Először az akkori tanácsnál, majd a környezetvédelemben kezdtem el dolgozni, ezért elvégeztem az egyetemen a humánökológia szakot, majd a politológiát is. Tehát a szakkvizsga után még két egyetemi diplomát szereztem.

– Mára viszont mindenki politikusként

ismeri. Mikor jött az életébe a politika?

– Nagy utat jártam be ezen a területen. 1994-ben lettem először parlamenti képviselő, ami húsz esztendőn át tartott. Ebből közel nyolc évig házelnökként tevékenykedtem. Számomra a mai napig belső indíttatás a szolgálat. Sokszor azon veszem észre magam, hogy azokat is át szeretném kísérni a zebrán, akik lehet, hogy nem is akarnak átmenni. Talán ennek is köszönhetem, hogy a szocialistákhoz kerültem, mert teljes mértékben hittem azt, hogy ott a szolidaritás nemcsak lózung, hanem valódi cselekvés, ahol a kooperáció működik. Sajnos rá kellett jönnöm, hogy nem ez a gyakorlat, ezért egy idő után finoman fogalmazva magamra maradtam a hitbéli és nemzeti elkötelezettségemmel. Számomra a választóvíz a 2004. december 5-ei ominózus népszavazás volt. Tehát nem én változtam, az elveim ugyanazok ma is, hívó ember vagyok és nemzeti elkötelezettségű. A politikai osztály változott a mai ellenzéki oldalon, ahol merőben neoliberais politikát követnek. Mindig a tőke pártján álltak, soha nem a kisemberek mellett, akik mellett ki kellett volna állniuk. Mindent összegezve, igazán most érzem jól magam, és teljesedtem ki, nincsenek görcseim attól, hogy mit mondhatok, amit mondok, az a szívemből jön, és nagyon remélem, hogy ez érezhető is.

– Az elmúlt évtizedek alatt sok fontos, ma is működő intézmény megalakítása fűződik a nevéhez.

– 2010 júniusában történt meg a kormányváltás Magyarországon, a Fidesz-KDNP kétharmaddal nyerte meg a parlamenti választásokat. Ezt követően több jogszabályt alkottunk meg, így például az állampolgárság megadását. A képletes leválásom első megnyilvánulása például a nemzeti összetartozás napján volt, az ellenzékké vált baloldaltól egyedül ültem a parlamentben a kormányzó pártokkal a másik oldalon. Úgy éreztem, hogy nem tehetek mást, hiszen sokan számítottak rám, ugyanis még házelnökként megalakítottam a Kárpát-medencei Magyar Képviselők Fórumát, a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanácsot, és ezeket Kövér László jelenlegi házelnök úr viszi tovább. En büszke vagyok arra, hogy tehettem

valami maradandót, ami fontos, ami ma is működik. A MÁÉRT és a Diaszpóra Tanács mellett például a Kárpát-medencei Magyar Képviselők Fóruma az, ami a nemzeti összetartozást kifejezi a parlamenti dimenzióban, ahol stratégiai döntések születnek a nemzet sorsáról. Megtisztelő volt számomra, amikor Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes úr javaslatára Orbán Viktor miniszterelnök úrtól megkaptam a miniszterelnöki megbízott címet volt házelnökként. És úgy érzem, nekem most, ebben a munkakörömben is azokat az embereket kell szolgálnom, akikre és amire én felelősködtem.

– Évtizedek óta látogatja Kárpátalját, a kárpátaljai magyarokat. Ön szerint az elmúlt évek során sokat változtunk? Sokat változott Kárpátalja?

– Én soha nem gondoltam, hogy egy közösség élete annyit tud változni, mint amennyit a kárpátaljai magyarságé változott. Mindenki keresi valahol a boldogulását, és sokszor a körülmények kényszerítik arra, hogy feladja a szülőföldön élest, mert olyanok a gazdasági, a megélhetési körülmények. A ma kihívásai miatt mindenben benne van az egyéni élete, családja boldogulásának a félelme, és ezt még tetézi a háború. A kárpátaljai magyarság szenvedte el a legtöbb joghátrányt az elmúlt esztendőkből. Úgy hiszem, csak a remény és a közösségi összekapcsolódás lehet az, ami még összetartja a kárpátaljai magyarokat. És akik még otthon maradtak, nyilvánvalóan a szülőföldjükön szeretnének boldogulni annak ellenére, hogy megannyi jogszüketés történt, a közelmúltban például az oktatás és a nyelvhasználat területén. Ezért a kárpátaljai magyarság számára különösen fontos, hogy érezze azt a háttérrel, amit Budapest és a magyar állam biztosít. És itt nemcsak a szolidaritásról van szó, hanem azokról a lépésekről, amelyek a különböző gazdasági támogatásokban, intézményfejlesztésekben nyilvánulnak meg. Mi mindannyian köszönettel tartozunk a kárpátaljai magyarságnak a kitartásáért, önzonosságuk minden körülmények közötti vállalásáért.

– Kicsit más vizekre evezve, ejtsünk néhány szót a családról!

– Érdekes családból származom. Édesanyám tipikusan konzervatív családból való, nagypapám Ausztriában, Leibnizben született, hívó, katolikus családban, ő a második világháborúban halt meg. Az apai nagyszüleim pedig pont a másik oldal, inkább baloldali elvek alapján éltek. A családuk tehát elég sajátos volt. Emlékszem, hogy az anyai nagyanyám sokszor vagy viccesen, vagy mérgesen pogánynak titulálta az apai öregapát, ő pedig viszonzásul szentfázéknak a nagyanyámat. Tehát ebben a világban nőtem fel. Édesanyám mindig nagyon erős asszony volt, ma, 86 évesen sem szed gyógyszert, egészségesen él. Rám bízta, hogy felnőtt korban milyen ideákat építkezzek magam köré, és ehhez mindent meg is adott. Ennek köszönhetően áldoztam, bérmláloztam, templomban kötöttem házasságot.

A férjemmel tavaly ünnepeltük a 45. házassági évfordulónkat. Ő statikus mérnök, ma már nyugdíjas. Nem született saját gyermekünk, de a Jóisten – és ezt minden

egyes nap tapasztalom – mindig mindenről gondoskodik. Egy baráti házaspár sajnálatosan elhunyt, két árvát, egy fiút és egy lányt hagytak, akiket mi sajátjainkként neveltünk fel. Ők mára már felnőttek, Eszter 38, Péter pedig 39 éves. Péteréknél már kisunokánk is van, a búbájós, négy és fél éves Liza Kata. Ha visszatekintek az életemre, elmondhatom, hogy valami gondot mindig cipelnem kellett, de a sors ugyanakkor mindig megajándékozott. A Jóisten mindig ad valami feladatot az embernek, és az, hogy amikor kislányként elszenvedtem azt a balesetet, és nem haltam meg, azt bizonyítja, hogy valami feladatom volt, van az életben. Tehát összességében szerencsés embernek mondhatom magam.

– *Mi az, ami kikapcsolja, ami feltölti?*

– Szeretek olvasni, zenét hallgatni. Van egy közel hatvanöt számból álló gyűjteményem, a „Best of Szili”, és amikor hosszan utazom, azokat hallgatom. Egy-egy szám az életem különböző állomásaira emlékeztet. A gimnáziumi időszakból van jó pár Creedence Clearwater-, Beatles-, Bee Gees-, Queen-szám. De van egy komolyzenei válogatásom is, operát is nagyon szívesen hallgatok. Ez sokszor az idő múlására is figyelmeztet, mert hajlamosak vagyunk nem eléggé becsülni a legértékesebbet, az időnket. Mostanában sokat utazom, mondhatni ingázom Budapest és Pécs között, mert pár évvel ezelőtt visszaköltöztünk Pécsre a szüleink miatt. Az én anyukám 86, a férjem édesanyja 89 éves, és bizony nagy szükségük van ránk. A fiameknek is van lakásuk Pécsen, és amikor megkérdeztem, hogy miért kell, hiszen a munkájuk a fővároshoz köti őket, azt felelte, ti sem lesztek már fiatalabbak... Ez végtelenül jólesett, hiszen bizonyos, hogy idősebb korunkra nekünk is jó lesz, ha tudjuk, van kikre számítanunk. És valóban, ahogy idősödöm, egyre inkább szeretek otthon lenni, a pandémia idején akár 4–5 napig ki sem tettem a lábam a házból. De mostanában is szívesen teszek-veszek a házban, rendszerezem a holmijaimat, szeretem előszedni a régi relikviáimat. Azt vettem észre, hogy ahogy az idő telik, nem szívesen dobok ki semmit, mindent megőrzök, mert minden egyes tárgyhöz valami emlék fűz.

– *Mit üzen 2023-ra a kárpátaljai magyarságnak?*

– Egy részről azt kívánom, hogy minél előbb jöjjön el a béke, hogy kapja vissza a békét Ukrajna. Ebbe beleértém a többségi társadalmat is, hiszen a kárpátaljai magyarok abban a közegeben élnek. Továbbá azt kívánom, hogy érezzék azt a biztonságot, amit a magyar állam biztosít, érezzék, hogy Magyarország mindig mellettük, mögöttük áll. Tudom, hogy nagyon nehéz lesz a 2023-as esztendő, de adjon sok erőt az elmúlt 12 évben megteremtett összefogás, a nemzeti együttlétünk! Talán ez biztosítja a túlélést ahhoz, hogy az előttünk álló nehézségeken együtt úrrá tudjunk lenni.

Hegedűs Csilla

Beszélgetés Pál Eszterrel, a Magyar Állami Népi Együttes énekes-szólistájával, a Szalonna és Bandája énekesnőjével

„Amikor van pár szabad napom, kocsiba ülök, és irány Visk”

Eszter kislány kora óta népdalénekes szeretett volna lenni. És az álom valóra vált. A kárpátaljai születésű énekesnőt ma az egyik legismertebb magyar népdalénekesként tartják számon határokon innen és túl. Fiatal kora ellenére számos szakmai sikert tudhat már maga mögött. A Népművészet Ifjú Mestere címmel kitüntetett énekesnő 2014-ben megjelent szóló albumáról a következőt írta a kritika: „Nem is az izgalom

nem volt kényszer a zenetanulás, inkább csak egy lehetőség. Amikor eljött a középiskolai továbbtanulás ideje, a szüleim Debrecenbe vittek felvételizni a Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskolába, zongora szakra. Ez azért is volt jó döntés, mert a bátyám, aki három évvel idősebb nálam, akkor már a debreceni református gimnáziumban tanult, és így együtt lehettünk, vigyázhatott a kishúgára.

– *Hol kezdted el a karrierépítést?*

– A karrierépítést, azt hiszem, még a mai napig nem kezdtem el. En inkább úgy tekintek eddigi pályámra, mint szerencsés találokozások sorozatára. Édesapámék olyan szellemi közeget varázsoltak körénk gyerekkorunkban, ahol sok volt a művész. Számos alkalommal érkeztek hozzánk vendégségbe zenészek, színészek, rendezők, írók, költők, így sokszor előfordult, hogy ezek az együtt töltött esték családi örömmzenéléssel zárultak. Ez volt a kiindulópont. A debreceni éveim szintén nagyon fontos helyet töltenek be az életemben. Itt az volt a szerencsés, hogy nagyon jó volt a közösség, amibe csöppentem.

A Református Kollégium Kántusa, néptánc-együttese, a zeneművészeti konzervatórium – mind hozzátettek ahhoz, aki most vagyok. Az itt kötött barátságok a mai napig megvannak. Mivel ebben az időben még iskolai keretek között nem lehetett népzenei tanulni, a komolyzenei tanulmányaim mellett próbáltam időt szakítani a népdaltanulásra. Juhász Erika tanárnőhöz – aki akkor a konzervatórium népzene tanára volt – kopogtattam be, hogy tanítana-e engem. Elvállalt, és ő ismertetett meg először az erdélyi dialektusterületek népdalaival. Akkor még nem sejtettem, később a Nyíregyházi Tanárképző Főiskola ének-zene, népzene szakán ő lett az énektanárom.

– *Hány éve tagja a Magyar Állami Népi Együttesnek?*

– A Magyar Állami Népi Együttes egy hivatásos, profi társulat. Ami annyit jelent, hogy mindenkinek, aki ott dolgozik, a zene, az éneklés, a tánc a szakmája, ebből él. Ebben az esetben is volt egy fokozatosság, egy húsz éves folyamat, amikorra a társulat tagja lettem. Tizenhat éves voltam, amikor még debreceni konzisként először láttam a *Táncos Magyarok* című előadást. Akkor fogalmazódott meg bennem a kérdés, hogy vajon egy kislány, aki elindul világot látni, álmodhat-e olyan nagyot, hogy egyszer itt énekeljen? Amikor Debrecenben elvégeztem az egyetemen a zongora szakot, a Zeneakadémián akkor alakult meg a népzene tanszék. Erre a történelmi évfolyamra én is felvételt nyertem. Nagyszerű mesterekkel és nagyszerű évfolyamtársakkal tölthettem azt az öt évet. S azzal, hogy felkerültem Budapestre, bele is csöppentem a

és az újítások itt az érdekesek, hanem az elmélyülés, az amelkedettség. Kiváltképp erős az anyag, hibátlan a megszólalás, tömény és megbonthatatlan a világa.”

– *A máramarosi hegyek völgyében, Visken születél. Hogyan emlékszel vissza, milyen kislány voltál, és mikor jött az életedbe az éneklés?*

– Szerencsés időben születtem. Éppen akkor, amikor még élő hagyományként tárult a szemem elé a paraszti kultúra. Nevezhetjük ezt „utolsó órának” is. A ‘80-as években, ahogy megnyílt a határ, az anyaországból népzene gyűjtők érkeztek hozzánk. Többek között Halmos Béla, Vavrincez András, Virág völgyi Márta, Felföldi László, Teszár Miklós, csak hogy néhányat említsek. Édesapám, Pál Lajos segítségével elindultak a kárpátaljai falvakba, hogy felkutassák a még élő zenészeket, táncosokat, énekeseket. Én és a bátyám sokszor vettünk részt ezeken a népzenei gyűjtéseken. Ezek az élmények a mai napig elevenen élnek bennem. A sok szép népdal, történet, emberi sors megismerésén keresztül arra is rá kellett jöjjek, hogy ez az én utam. Túl szép volt ez a világ ahhoz, hogy csak úgy szó nélkül elsétáljak mellette.

– *Magyarországon kezdted el ezen a pályán tudást szerezni. Mikor vágta bele?*

– Attól a perctől énekelek, ahogy megszülettem. A tudás megszerzését sem tudnám konkrét időponthoz kötni. Talán, mert az ember nem emlékszik, mikor is kezdődött, és ha a tanulást komolyan veszi valaki, akkor soha nincs is vége. A szüleink nagyon tudatosan és következetesen nevelték minket. Soha

Beszélgetés Pál Eszterrel, a Magyar Állami Népi Együttes énekes-szólistájával, a Szalonna és Bandája énekesnőjével

„Amikor van pár szabad napom, kocsiba ülök, és irány Visk”

pesti népzenei vérkeringésbe. Az egyetemi tanulással párhuzamosan szép lassan belesimult a mindennapjaimba a koncertezés. A társulatnál pedig elkezdtem részt vállalni a háttér munkában. Elsőként a *Megidézett Kárpátalja* című előadásra készülve zenei szerkesztőként segítettém az együttes munkáját. És mivel minden rám bízott munkára egyfajta kihívásként tekintetem, így jöttek is a felkérések egymás után. Igyekeztem mindig alázattal végezni a rám bízott feladatokat.

– Kihívásként tekintettél milderre? Volt-e benned megfelelési vágy?

– A kihívást az alkotó, művész ember mindig szereti. Nekem is olvasta a nagymamám a magyar népmesét, miszerint elindul a szegény gyerek a tarisznyával szerencsét próbálni, és útközben megannyi próbatétellel találkozik. Ez az én esetemben is így történt. Mindig kíváncsi voltam arra, hogy egy kárpátaljai faluban született kislány mire képes, ha hisz magában? Ennek határait a mai napig feszegetem. Szüleink arra tanítottak, hogy a ránk bízott feladatot végezzük tudásunkhoz mérten a legjobban, mert a befektetett munkának előbb-utóbb meg is lesz a gyümölcse. Ma mindenki arra vágyik, hogy sztár legyen és híres. A mi szakmánkban nem azonnal jön a siker, és a tanulás folyamata sem áll meg soha.

– Ezzel párhuzamosan a bátyád által alapított Szalonna és Bandája tagja is vagy. Mióta?

– Még Debrecenben tanultam, amikor Budapestre mentem megnézni azt a bizonyos államis előadást. Akkor szólt Pisti, hogy be kellene ugorjak egy koncertre énekelni. Az volt az első alkalom, amikor a Szalonna Bandája elé álltam. Akkor még nem is sejtettem, talán ez volt a „vizsgakoncertem”, hiszen pár évre rá ennek a remek csapatnak lettem az énekese. A banda tagjai (Pál István, Gombai Tamás, Karacs Gyula, Ürmös Sándor, Gera Attila, Doór Róbert) immár több mint tizenöt éve a kollégáim, barátaim, akik mindannyian a saját hangszerük kiváló mesterei.

– Mindeközben a magánéletedben is zajlott az élet, hiszen férjhez mentél, édesanyja lettél...

– A férjemmel egy faluból származunk, ebből kifolyólag egyértelmű, hogy gyermekkorunk óta ismertük egymást, találkoztunk minden nagy ünnepen a templomban. Az egészben az az érdekes, hogy Magyarországon találtunk egymásra. Ő Pécsen volt egyetemista, és eljött egy adventi koncertünkre. Az előadás után beszélgetni kezdtünk, és ez olyan jól sikerült, hogy a mai napig tart. Hatalmas boldogság számomra, hogy a Jóisten egy olyan embert állított mellém társnak, aki minden helyzetben a támaszom. Tudja,

milyen egy határon túli magyar ember lelki-világa, nem kell szótár ahhoz, hogy mit mond a másik, mindenben megértjük egymást. Mi ugyan Magyarországon élünk, de a lelkünkben minden ponton kötődünk az otthonhoz, Kárpátaljához. És amikor a lányok megszü-

lettek, akkor is fontos volt számunkra, hogy sok időt töltsenek otthon. Szívják magukba mindazt, amit nekünk Kárpátalja jelent.

– Mondanál a lányaitokról néhány szót?

– Eszterke kilenc éves, második osztályos, és a Magyar Rádió gyermekkorúában énekel, Annácska öt éves, még ovis. Mindketten fények a mi életünkben. Az anyaság egy pluszt jelentett számomra, sok minden más értelmet nyert, az éneklésben, a népdalok szövegeiben, a hangomra is pozitív hatással volt ez a változás. Annak ellenére, hogy az én szakmám nem kifejezetten családbarát pálya, mindig is tudtam, hogy szeretnék édesanya lenni. De hála Istennek, a családom nagy segítségemre van. A férjem, a nagyszülők, keresztszülők, barátok sokat segítenek a mai napig abban, hogy én közben tudjam azt csinálni, amit szeretek.

– Bár nincs nagy korkülönbség a lányok között, mégis megkérdezném, mikor volt könnyebb anyának lenni? Anna születésekor lehet, már kicsit rutinosabb szülő voltál? Nálatok ez hogy zajlott?

– A nők hajlamosak azt hinni, hogy a második gyermek születésekor már rutinos anyukák. Kivéve, ha az a másik mindent másképpen csinál. Nálunk is így volt ez. Anna szöges ellentéte Eszternek, s ez igazi színt visz az életünkbe.

– Vagys néha esetleg türelem is kell hozzájuk... Te hogy állsz ezzel?

– Nem vagyok türelmes típus, sőt sokszor inkább türelmetlennek mondanám magam.

Ebben eléggé hasonlítok édesapámra. Egyetlen olyan terület van, ahol a végtelenül türelmes tudok lenni, ez pedig a tanítás. Az éneklés, a népdallal eltöltött idő számomra legalább annyira minőségi idő, mint egy gyereknek átadni a tudást. A tanítás mindig is fontos helyet töltött be az életemben. Jó érzés kibontani egy gyerekből azt a tehetséget, ami benne rejtőzik. A nyári népzenei táborokban pedig igyekszem visszacsatolódnai a kárpátaljai fiatalsághoz is, és azt is figyelemmel kísérem, közülük ki hogyan fejlődik. Ilyenkor egyfajta tehetség gondozás is folyik. Számomra nagyon jó visszajelzés az, hogy ma már számos zeneművészeti konzervatóriumban és a zeneakadémián is megállják a helyüket azok a tanítványaim, akik otthonról indultak el gyerekként azon az úton, amin egykor én is. Jó érzéssel tölt el, hogy van, aki viszi tovább a tudást.

– Ha van egy kis szabad idő, azt mivel töltöd szívesen? Van hobbid?

– Amikor van pár szabad napom, azonnal kocsiba ülök, és irány Visk. Mert legyünk őszinték, a budapesti élet egy hangyabolyhoz hasonlítható, és az, aki nem oda született, mint én, hanem egy természetközeli közegebe, ahol minden nap füvet, fát, virágot, hegyeket, Tiszát lát, az nagyon vágyik haza. Én is így vagyok ezzel, sokszor azon kapom magam, hogy mekkora honvágyam van, és akkor, ha tehetem, indulok is.

– Gondolom, itthon is maradtak barátaitok, akikkel tudtok találkozni, tartalmas időt együtt tölteni.

– Ebből a szempontból szerencsés vagyok, mert bár a viski közezből én elég korán kiszakadtam, Sanyinak (Ötvös Sándor, a Kárpátaljai Szövetség elnökségi tagja – a szerk.) maradtak általános iskolás barátai. Egy igazán jó, összetartó csapat, és amikor elkezdett nekem udvarolni, belecseppentem ebbe a társaságba, és nagy szeretettel fogadtak be. Kirándulások, ünnepek, születésnapok, sasliküstések alkalmával szoktunk összejönni, ami fontos, mert mi magunk is azt tapasztaljuk, hogy az ilyen alkalmakra is szakítani kell időt, mert nekünk és a gyerekeinknek is szükségük van ezekre a találkozásokra, beszélgetésekre.

– A világ számos országában felléptetek már, szebbnél szebb helyeken. Ezek közül hová mennél el szívesen a családdal?

– Valóban nagyon sokfelé jártunk, és amikor visszanezem a fotókat, akkor döbbenek rá, mennyi gyönyörű helyen megfordultam már. A zenekarban a brácsásunk az, aki mindig utánanézi, hogy mik a nevezetességek, mi az, amit mindenképpen meg kell nézni, ha ellátogattunk valahová. Én Olaszországban éreztem azt, hogy az emberek nagyon közvetlenek és kedvesek. Minden szép, az étel finom, és mindig fel tudunk fedezni valami újat, legyen az gasztronómia, kultúra vagy történelem. Ez az az ország, ahová mindenképpen elmennék a családommal, hogy a lányok is lássák azt a sok szépséget, ami ott vár rájuk. A másik ilyen hely Erdély, ahová mindig úgy látogatunk el, mint a második otthonunkba. Sok kedves, tiszta szívű barátunk vár ott minket mindig, nagy szeretettel.

Kiss Glória

Zubánics László

A Homonnai Drugeth család kiemelkedő nőtagjai a 16–17. században

Milyen volt a sorsa a korabeli magyar főúri asszonyoknak? Takáts Sándor *Régi magyar nagyasasszonyok* című munkájában ezzel kapcsolatban így fogalmaz: „*az asszony, feleség, leány és nő szavaink eredeti jelentése arra utal, hogy a nő igen becsült tagja volt a honfoglalás előtti társadalmunknak is. S maradt az századok hosszú során, tárgyalat korszakunkban is. Bizonyítja jogalkotásunk, amely Európa-szerte egyedülállóan igyekezett a nő egyenjogúságát érvényesíteni. Az Árpád-korban a nőnek saját vagyona, birtoka lehetett, s az ősiség bevezetése után a fiúsítás, de főleg a leányneved intézménye adott jogi-gazdasági függetlenséget neki. Az özvegyet pedig a hitbér támogatta, sőt gyermekeinek felneveléséig kezén maradt a férj birtoka, s örökölte politikai jogait is. S hogy az asszony a házasságban is megtartotta önálló személyiségét, szépen bizonyítja az a tény, hogy nem vette fel a férje nevét, leánynevét használta. A férfi persze rangosabb volt. Már csak azért is, mert a nemek különbségét majd mindig megtétezte a korkülönbség. A nő ugyanis általában tizenkét-tizenhat éves korában ment férjhez, a férfi viszont tizennyolc biztosan elmúlt, hogy házasodott, de gyakorta sokkal idősebb volt. Nádasdy Tamás például, a későbbi nádor, harmincnégy éves, amikor feleségül veszi a tizenkét éves Kanizsai Orsolyát. A házastársi kapcsolatot tehát már induláskor befolyásolta a gyermek-felnőtt viszony. A nő rendjén valónak találta, sőt el is várta, hogy az ura parancsoljon neki, megmondja, mit tegyen. Annál is inkább, mert a férj gyakorta hónapokon át távol élt otthonától. Közéleti tiszttségében az ország sorsán munkálkodott, akár a politika, akár a had mezején. Távollétében feleségének kellett mindent elintéznie. Megesett még az is, hogy a feleség fegyverrel védte meg férje és gyermekei vagyonát, birtokát.*”

A magyar *Tripartitum* (Werböczy István Hármaskönyve) egyrészt korlátozza ugyan a nők szabad mozgásterét (amelynek kereteit a családban szabja meg), ugyanakkor szociális-gazdasági téren jelentős jogokat is biztosít számukra. A társadalmi státusra, illetve a vagyoni háttérre támaszkodva a nők jelentős politikai befolyásra is képesek voltak szert tenni. Példa erre Czobor Erzsébet (Thurzó György özvegye) és Esterházy Mária (Drugeth (IV.) György özvegye), akik kiskorú gyermekeik nevében/helyett a családnak adományozott örökös főispáni tisztségeket (Árva és Ung vármegyében) több éven keresztül betöltötték. Természetesen ennek ellenkezőjét is tapasztaljuk,

amikor a politikai támasz nélkül maradt Báthori Erzsébet (Nádasdy Ferencné) ellen Thurzó György nádor az ország törvényével szembe menve koncepciók eljárást

Magyar női főúri öltözék a 17. századból – Esterházy Orsolya ruhája (Iparművészeti Múzeum)

indított, aminek az özvegy áldozatul esett.

A török hódoltság korában a nemesi családok nőtagjainak szerepe jelentősen felértékelődött. Mivel a családfők/férjek nagy része a végvári rendszer fenntartásával, az állandó törökellenes háborúkban voltak elfoglalva, a feleségek korábbi „anyai funkcióik” mellett gazdasági, társadalomszervezői, illetve időnként katonapolitikai feladatokat is elláttak. A viszonylag alacsony átlagéletkor, illetve a háborúk/járványok miatt a nők igen hamar özvegyi státusba kerülhettek. Bár a korabeli törvények garantálták az utódok jogait a családi vagyonra, azonban annak megfelelő garanciája a gazdasági/politikai háttér biztosítása érdekében egy újabb házasság megkötése lehetett. Éppen ezért találkozhatunk 1–3 házassággal mind a férj, mind pedig a feleség részéről. A családi vagyon koncentrációja érdekében a felek gyakran támogatták korábbi házasságukból származó gyermekeik házasságkötését. A korabeli nemesi asszonyok nem csupán gyermekeik, hanem környezetük (famíliá-

juk) nevelésével is foglalkoztak. A királyi udvar hiányában a főnemesi udvarok (Ungvár, Munkács, Huszt) oktatási és kulturális központokként is működtek, a leendő feleségek itt sajátították el a mindennapi élethez szükséges tudnivalókat. A főúri családok vallásgyakorlása (esetleges vallási konverziója) jelentős hatást gyakorolt szűkebb és tágabb környezetükre, így például a reformáció, majd az ellenreformáció is innen indul ki. A protestantizmus és a magyar nyelvű írásbeliség terjedése kapcsán jelentősen megnő az írásos források mennyisége, amelyek révén betekintést nyerhetünk a korabeli mindennapokba is.

Mint a Drugeth család történelmével foglalkozó korábbi tanulmányainkban is kifejtettük, a családi archívum feldarabolása, illetve részleges elpusztulása miatt a család, illetve tagjainak élettörténete igen hiányos. A legtöbb esetben nem áll rendelkezésre a születés és az elhalálozás dátuma, az életük fontosabb eseményeiről is csupán mozaikszerű információkkal rendelkezünk. Éppen ezért nagyon fontos ezeknek a mozaikoknak egységes portrévá való „összegyűrése”. A jelen tanulmány megírása során is azzal szembesülhettünk, hogy a rendelkezésre álló adatok hiányosak, ellentmondásosak, a családfák hibásan vannak összeállítva. A további levéltári kutatások lehetőséget adnak arra, hogy a Drugeth-család történelmének „fehér foltjait” lassan, de biztosan felszámoljuk, és megfelelő helyet biztosítsunk számukra a régió történelmében.

De lássuk, milyen jogokkal bírtak a nők a korabeli magyar társadalomban? A *Tripartitumban* több mint százra tehető azon jogi paragrafusok száma, amelyek a nemesi származású nők jogaival, politikai és gazdasági státusával foglalkoznak. A legtöbb bejegyzés a vagyonnal (ingó és ingatlan vagyonnal), annak tulajdonlásával, öröklésével foglalkozik, ugyanakkor találkozunk a mindennapi életre vonatkozó szabályozással is. A nemes apa és nem nemes anya gyermeke automatikusan a kiváltságos rendhez tartozott. Fordítva azonban nem működött, kivéve, ha erről az uralkodó (király) döntött, vagy a menyasszony „fűsített” volt [II. rész, 7. fejezet].

Az apa halálát követően a gyerekek kiskorú státusa idejére a gondviselő anya mellé gyámokat neveznek ki. Ezekről többnyire végrendeletében maga az örökhagyó rendelkezik. A törvény értelmében a felnőtt (teljes) kort a férfiaknál 24 évben, a nők esetében pedig 16 évben szabták meg [111. fejezet, 2. §]. Ennél korábban következik be a törvényes (serdülő) kor (amelynek betöltésekor az illetővel

szemben a bíróságon pert indíthatnak, vagy maguk perbe szállhatnak), ami 12 éves korban következnek be [111. fejezet, 3–4. §]. A lányok 14. életévüktől már rendelkezhetnek az „adósságok és zálogjogok, arany és ezüst meg más ingó vagyon” felett, 16 éves koruktól pedig valamennyi vagyonuk (többek között birtokaik) felett teljes jogkört kapnak.

Most pedig lássuk az „ismeretlen-ismerős” Drugeth-asszonyok mozaik-életrajzait!

Báthori Anna

A Báthori család a Gut-Keled nemzetiségből származik, amelyről Kálti Márk Képes Krónikája azt írta, hogy tagjai Péter király idejében érkeztek Magyarországra és a svábországi Stof (Hohenstaufen) várából erednek. A XV. században a reneszánsz hagyományt követve a klasszikus ókorban keresték többnyire az ősoket. Bonfini, Mátyás király udvari történétírója egészen a vizigót (nyugati gót) királyokig vezette fel a Báthori-családfát, amelynek tagjai Szent István korában tértek vissza az országba, s egyik jeles tagja az első pogánylázadást leverő hadak fővezére lett. Mégis a nyírbátori mocsárban tanyázó sárkányt megölő Báthor Opos legendája volt az a történet, amely a családot „származás” szempontjából az országban az elsősközé emelte. Opos ükunokája, a család első ismert őse kapta IV. (Kun) László királytól a Szabolcs megyei Arám, Kis-Báka és Báthor helységeket. Három fiút: Andrást, Jánost és Lököst hagyott hátra. Bár András váradai püspökké lett, s öccsei pedig 1334-ben Károly Róberttől az ecsedi uralmat kapták várépítési engedéllyel, amelyet Hywségnek nevezhettek, a család továbbra is a köznemesi színvonalon maradt. János fiai – László és Lökös – alapítják meg a család későbbi ágait: László a somlyóit, Lökös pedig a nyírbátoriit, az ecsedit és a szaniszlóffyt. Az ágak neveiket a fő terrorságiokról kapták, kivéve a Szaniszlóffyt, amely a Felső-Magyarországon letelepedett Báthori Szaniszló után lett elnevezve. A Báthoriak felemelkedése mégis Zsigmond király uralmára tehető. Az ő uralma alatt lett a család egyik tagja, Báthori István, országos tisztség viselője, aki 1419–1431 között asztalnokmester, majd 1435–1439-ben országbíró volt. Ezután a család legalább egy tagja mindig viselt országos tisztséget. A mohácsi csata idején négyen is: (III.) István nádor, (V.) György lovászmester, somogyi főispán, (IV.) András tárnokmester, szatmári főispán és unokaöccsük (IV.) István krasznai főispán, később erdélyi vajda volt.

Somlyai Báthori Anna (IV.) Somlyai Báthori István erdélyi vajda és Telegdy Kata házasságából született. Három alkalommal ment férjhez: bélteki Drágffy Gáspárhoz, homonnai Drugeth Antalhoz és ecsedi Báthori Györgyhez. Drágffy Gáspár, a Mohácsnál elesett Drágffy János országbíró és Várdaj Anna fia, atyja halála után

nemcsak annak nagy kiterjedésű birtokait, hanem Kraszna és Közép-Szolnok vármegyék főispáni tisztségét is örökölte. „1529. Sz. Vid. napján összekelt az erdélyi vajda Somlyai Báthori István leányával Annával, kitől 1542-ben Szt. György napján György nevű, 1544-ben Szt. János napján János nevű fia született; de a kik korán elhalálozván, bennök a fényes Drágffy család kihalt. Drágffy Gáspár a reformációval korán megismerkedvén, igyekezett azt széles terjedelmű birtokaiban is elterjeszteni...”. Nevéhez és feleségéhez kötődik az

A Báthori család címere

1545. szeptember 20-án az erdődi várban megtartott első magyar protestáns zsinat.

Perényi Péter kezdeményezésére 1542. február 14-én a sárospataki várban Bebek Ferenc, Drágffy Gáspár, Báthory András és György, Ráskay István, valamint a három Homonnai Drugeth testvér (Antal, Imre és Gábor) – valamennyien a protestantizmus támogatói – szövetséget kötöttek egymással. Ennek lényege az volt, hogy ha a két király között folyó harcokban elfoglalnák valamelyikük birtokait, tüstént visszaadják azokat, egymás között országos ügyekben is saját familiárisaikból álló bíróságot tartanak, és ha bármelyiküket támadás érné, közösen szállnak szembe a támadóval.

Drágffy Gáspár viszonylag fiatalon, 29 éves korában, 1646. január 26-án halt meg. I. Ferdinánd 1545. november 25-én kelt oklevelében megerősítette Drágffy Gáspár kiskorú fiait (Györgyöt és Jánost) azokban a birtokokban, amelyeket apjuk kapott Közép-Szolnok és Kraszna megyékben. A kisebbik fiú, János a következő oklevelekben már nem is szerepel, ezért valószínűsíthető, hogy 1546 első felében meghalt.

Báthori Anna nem sokkal később feleségül ment Homonnai Drugeth Antalhoz, aki a kiskorú Drágffy György gyámja lett. Ebből az okból I. Ferdinánd 1546. október 2-án felügyelete alá helyezte a családi birtokokat és az ezen felül az örökölt vagyont is mindaddig, míg György el nem éri a felnőtt kort. Drugeth Antal látta el a két

vármegye főispáni tisztségét is. Valószínűleg neki köszönhető I. Ferdinánd 1547-es konfirmációja is, amelyben az uralkodó megerősítette Drágffy Györgyöt a Szatmár megyei Daróc városkában és az ahhoz tartozó számtalan faluban.

Homonnai Drugeth Antal korának egyik ismeretlen, de nagyon művelt és humanista személyisége volt. A Királyi Könyvek ezekkel az évekkel kapcsolatos feljegyzéseiből kiderül, hogy Drugeth Antal felesége zálogába helyezte a Zemplén megyei Barkó várát és birtokát, mindezt ötezer arany fejében, amit első férje halála után kapott hozományként. Báthori Annával kötött házasságából két gyermek, Miklós és Borbála maradt. A kis árvákat Viczmándy Mátyás és Hosszúmezei Balázs ungi alispán nevelték fel. A Homonnai Drugeth familia ezen nemzedékrendje eléggé zavaros, hiszen számos azonos nevű családtag élt egyidőben. A család történetét kutató Borbély Zoltán szerint Drugeth Antal és Báthori Anna házasságából annak rövid időtartama miatt nem született gyermek, Miklós és Borbála az első, ismeretlen nevű feleségtől született. Ennek ellentmondani látszik, hogy a gyermekek fölötti gyámságot a továbbiakban Báthori Anna és annak harmadik férje látták el, nem pedig a közvetlen Drugeth-rokonok. Takács Sándor szerint a történészek gyakran összetévesztik a Nagy Iván-féle családfán szereplő unokatestvéreket: Drugeth Antal fia Miklóst és Drugeth Imre fia Miklóst, s az utóbbi helyett az elsőnek tulajdonítják a Zrínyi Margittal kötött házasságot.

A dubniczi krónika (amely ebben az időszakban Báthori Anna tulajdonában volt, s valószínűleg vele együtt „költözött”) tanúságai szerint Drugeth Antal 1541-ben (helyesen 1547-ben) halálozott el és a vár templomának kriptájában temették el. Özvegye rokonához, ecsedi Báthori Istvánhoz ment feleségül. I. Ferdinánd 1551. augusztus 13-án az új férj, Báthory György gyámsága alá helyezte a még kiskorú Drágffy Györgyöt, vagyonát, illetve a főispáni tisztségek betöltését. Drágffy György 1555-ben hunyt el mint a család utolsó férfitagja. Bár a törvények szerint a birtokait visszaszálltak a koronára, azok nagy részét Báthori György jogtalanul visszatartotta.

Báthori György és Báthori Anna házasságából 4 gyermek született: István (1555–1605), Somogy, Szabolcs és Szatmár vármegyék főispánja, országbíró (felesége Homonnai Drugeth Fruzsina), Erzsébet (1560–1614), Nádasdy Ferenc felesége, aki a „csejtei boszorkány” néven híresült el, Klára (Várdaj Mihály felesége) és Zsófia (Figedi András felesége).

Báthori Anna 1557 január kezdetén (bár teljesen egészséges volt) végrendeletet készített. Fivéreinek (Andrásnak, Kristófnak és Istvánnak), Kerecsényi Lászlónénak (nővérének) és Bánfi Miklós leányának Katalinnak hagyott különfélét.

(Folytatjuk.)

Asszonyom, kérem...

Tavaszt jósol a bizakodva zengő cinkedal, és én hiszek neki, mert a napfény melegen cirógatja az arcomat, és a száguldó jeges szél helyett ma inkább csak hideg szellő borzol bele a hajamba. De azért az árnyékos oldalon haladva nem árt a lábunk alá nézni, mert a járdára rakódott porréteg alatt még ott rejtőzik a már levitézlett tél utolsó bosszújaként az alattomosan megbújó, el nem olvadt jégkéreg, amelyen könnyű megcsúszni. Éjjel még kemény hideg volt, fagyott is – nagyon ide szokott ez a késői tél, nehezen távozik. Sóhajva gondolok a megnövekedett gázszámlákra, az emberek mindinkább soványodó pénztárcájára, a közelgő húsvéti ünnepekre, miközben figyelmet megosztom az elcsúszással riogató járda és a tavaszt hívogató, többszólamú madárdal között.

Hiába no, igaza van azoknak az agyukatóknak, akik azt állítják, hogy csak a nők képesek egyszerre több dologra is figyelni. Továbbá, a gondolataik olyan sebessen váltanak át egyik témáról a másikra, hogy szinte lehetetlen tetten érni tudatukban az egymáshoz kapcsolódó asszociációkat. És persze ezáltal a cselekedeteik is nehezen kiszámíthatók, sőt néha saját maguk számára is egészen meglepőek. Ennek az állításnak az igazát azonnal le is mérhetem magamon.

Az útkeresztződéshez érve megpillantom a katolikus templomot, és lábaim, önállósítva magukat, haladéktalanul arra veszik az irányt. Miért is – igyekszem tisztázni magamban a gyors döntést. Megvan! A Szűz Mária-szobor! Igen, meg kell nézmem, még nem láttam... De ezt mikor döntöttem el? Mindegy, bemegyek a kápolnába és kész! Így sem késem le a megbeszélte találkozót. Református hitet vallva én is együtt örülök a katolikusokkal, hogy az összetört Mária-szobor helyett végre elkészült az új, és azt nekem látnom kell! Már fel is szentelték, azt mondják, szép ünnepség volt. Én pedig most nézem meg, ebben a csendes, reggeli órában. Ilyenkor üres a kápolna, és zavar-talanul elmondhatok egy imát.

Nem csalódom, valóban nincsen a kápolnában rajtam kívül egy lélek sem, így a rövid fohász után nyugodtan megszemlélem a Szűzanya-szobrot. Olyan, mint a régi. Amilyennek gyermekkoromtól ismerem, ahogy az emlékeimben megőriztem. Vagyis majdnem... Mi az, ami zavar, ami mégis más? Tünődve nézem az alkotást, végül rájövök: a szeme. A régi Mária-szobornak mindent megbocsátó, kegyelmet sugárzó volt a tekintete, ennek az Máriának inkább szigorú, számonkérő. Bár lehet, hogy csak én látom ilyennek. Vajon a szobrász készakarva álmodta meg így a szobor tekintetét, hogy azt sugallja: annyira sok a bűn, az értelmetlen rossz ezen a világon, hogy már ő, Szűz Mária sem képes valamennyit megbocsátani? Igen, a belőlünk eredő

vétkek sokaságával sokszor már nekünk is nehéz szembesülni, még ha igyekszünk is szépítgetni, elkendőzni, hogy aztán végül megbocsáthassunk magunknak. Ám az Ő számonkérő tekintete ránk talál, és nem maradunk büntetlenül. Talán éppen ez olvasható ki a szobor szeméből. Lehajtom a fejem, és magam elé suttogom:

– Bocsásd meg, Isten anyja, a vétkeimet, mert ha csak gondolatban is, de kételkedni merek a Te igazságos, megbocsátó kegyelmedben...

A halkán nyíló ajtó neszezése visszahoz a valóságba. A bejárat közelében megtorpanó, puffadt arcú, szakadt külsejű fiatal férfi látványától a szívem riadt, vad kalimpálásba kezd. Közömbös arccal igyekszem leplezni a félelmemet. Megkerülöm, aztán magamra erőszakolt nyugalommal megfogom a kilincset, hogy mihamarabb az ajtón kívül legyek.

– Asszonyom, kérem... Az ember hangja udvarias, úgy is mondhatnám, meglepően kulturált.

– Igen, tessék, hallgatom...

– Kérni szeretnék – néz rám szerényen.

– Ne itt a templomban, inkább ne! Jöjjön, menjünk ki, és majd ott mondja el, mit akar! Amit, cseppet sem nehéz kitalálni – gondolom magamban bosszús szánakozással.

– Kérem, ha adna pár fillért... némi pénzt, én...

Felemelem a kezem: ne folytassa! Nem akarom, hogy hazudjon, és azt mondja, kenyeret akar venni. Maga alkoholiista, az arcán ott van az italozó élet árulkodó stigmája, de azért belenézek a pénztárcámba, talán akad nálam némi aprópénz.

– Igen, asszonyom, valóban alkoholiista vagyok, de most nem itatra, hanem cigarettára kérek.

– Nézze, ha én odaadom pénzt, akkor felőlem arra költi, amire akarja, maga tudja, hogy miért akar meghalni időnap előtt...

– Nem tudom, asszonyom, nem az lenne-e számomra a legjobb megoldás. Más kiutat úgysem látok.

Rácsodálkozom: pedig van más megoldás is. Csongoron nagyon sok alkoholistát, szenvedélybeteget meggyógyítottak már...

– Hát, engem nem sikerült. Talán gyenge

az akaratom... vagy ki tudja? Amikor onnan hazakerültem, már nem volt otthonom. Aztán egyre lejjebb csúsztam. Ez az igazság. Tudja, a magam erejéből nem tudok talpra állni. Nincs lakásom, sem rendes ruhám. Munkahelyem meg... Pedig valamikor... Ejj, mindegy! Keményen rám néz:

– Igen, iszom! De tudja, asszonyom, annyit soha nem tudnék összekéregesíteni, hogy otthont, lakást vegyek belőle. Még meleg ruhára sem futja abból a pár fillérből, amit kapok. Az embereknek sincs már úgy pénzük, ahogy régebben – teszi hozzá tárgyilagosan. – Akinek meg van, az nem ad egy ilyen senkinek, mint amilyen én vagyok... Hol itt alszom, hol ott, ahol éppen akad tető a fejem fölé. Ahová befogadnak... Sokat fázom... Az éjjel is... Egy régi szomszédom engedett be a fűtetlen nyári konyhájába, ott éjszakáztam. Fagyos volt az éjszaka, nagyon megfáztam... Most is... Restelkedve félre néz: nem imádkozni mentem be a kápolnába, hanem melegedni. Ott valamivel mégiscsak jobb, mint kinn, az utcán... Igen, amikor kapok némi pénzt – elítélhet érte, ha akar – italt veszek rajta. Még ha közben korog is a gyomrom az éhségtől. Mert az ital átmelegít egy kicsit, és eltompítja az agyamat. Nem gondolok bele, milyen ember lett belőlem.

– Tessék, vegye el ezt a pénzt – nyújtok felé egy bankjegyet. Futja belőle az ital mellett kenyérre, meg cigarettára is.

Az ember hitetlenkedve nyúl a pénz után: Isten áldja meg, asszonyom! Nemcsak a pénzért, amit adott, hanem mert szóba állt velem. Meghallgatott, emberszámba vett. Tudja, asszonyom, énvelem nem szoktak beszélgetni. Köszönöm.

Szent István szobránál járok, amikor utolér a hangja:

– Asszonyom, kérem, erősítsen meg a hitemben! Ugye, még mindig jobb, hogyha kéregetek, mintha lopnék... Tekintetünk összeakad egyetlen pillanatra, amíg némán bölintok. A férfi szétesett arcát szegénylős mosoly teszi emberivé, miközben a háta mögé intve sokkal inkább magának, mint nekem mondja:

– Most visszamegyek a kápolnába, és imádkozni fogok. Valamikor tudtam... Talán még nem felejtettem el... Hátha a Szűzanya megbocsát nekem az elrontott életemért...

Weinrauch Katalin

Irták, mondták

Hiszek abban, hogy élni érdemes. Talán nincsen célja és értelme, mert „cél és értelem” emberi fogalmak: a világnak nincs rájuk szüksége. A világ több mint minden emberi, hiszek a világban, mert eszem el nem éri.

Babits Mihály

Vigyázz, ha kijózanítasz egy embert, milyen hitet adsz neki helyette – hit nélkül nem tud élni senki.

Müller Péter

Barátaim, kérjétek jókedvet az Istentől. Legyetek vidámak, mint az égi madarak. És ne zavarjon benneteket cselekvéseitekben az emberek bűne, ne féljétek, hogy az elsodorja és nem engedi megvalósulni a ti műveteket, ne mondjátok, erős a bűn, erős a becstelenség, erős a rossz környezet, mi pedig magányosak vagyunk és tehetetlenek, elsodor bennünket a világ, és nem engedi megvalósulni a mi nemes művünket. Kerüljétek az ilyen kishitűséget, gyermekeim!

Fjodor Dosztojevszkij

Elvesztett Ungvár

Speck Sándor borozója

Akik hozzám hasonlóan szeretik nézegetni a régi képeslapokat Ungvárról, minden bizonnyal a szemük elé kerültek a Speck borozót ábrázoló képek. A múlt század 20–30-as éveiben a városban ez egy nagyon jól ismert vendéglátóhely volt, különösen jól reklámozott, többek között képeslapokkal is. Most arról lesz szó, hogy ki is volt Speck, és megmutatjuk, hogyan szórakoztak az ungváriak és a város vendégei a híres pincészetében.

Speck Sándor tősgyökeres ungvári volt. Ismert, hogy nagyapja 1846-ban nyitott egy kis mézeskalács-készítő üzemet az akkori Kövicses téren (*ma Korjatovics tér*) és egy boltot, ahol ezeket a mézeskalácsokat árulták. Később már Speck Sándor édesapja sütötte a mézeskalácsot, és 1912-ben a családi vállalkozást a legfiatalabb fivére, István vette át.

Speck Sándor egy ilyen „mézeskalácsos” családban született 1881-ben. Elvégezte Ungváron az iskolát, és az adóhivatalban kezdett dolgozni. Az első világháború éveiben a 66. gyalogezredben szolgált, az orosz fronton harcolt, ahol fogságba került. Speck Sándort a Távol-Keletre vitték a Habarovszk közelében lévő Krasznaja Recska-i (*Vörös folyó*) fogolytáborba, amely a többi táborhoz képest meglehetősen kemény körülményeiről volt ismert. Sándorral együtt a 66. gyalogezredből más ungváriak is ebbe a táborba kerültek. Többek között vele egy szobában őrizték a később ismert ügyvédet és hivatalnokot, Bartakovics Aladárt (*a második világháború végéig épp az ő tulajdona volt a mai Függetlenség parton az egyik szép ház, napjainkban itt található a házasságkötő terem*).

Feltételezhetjük, hogy a fogságból való visszatérés után Speck Sándor folytatta az adóhivatalban végzett munkát (*a csehszlovák időkben ezt az intézményt Pénzügyi Igazgatóságnak hívták*). Életének erről a periódusáról az is ismert, hogy aktívan futballozott, az Ungvári Athletikai Club (UAC) labdarúgócsapatának egyik alapítója volt, amelynek tagjaként megnyerte a kerületi kupát, és a vidék három legjobb helyezettje közé juttatta a csapatot.

Az *Ungvár és Ung vármegye* (1940) c. könyvben azt írják, hogy Speck Sándor 1925-ben nyugdíjba vonult, lehetséges, hogy a 44 éves alkalmazottat valamilyen harci sebesülés miatt nyugdíjazták ilyen korán. Sándornak azonban meg sem fordult a fejében, hogy pihenjen, mert még ugyanabban az esztendőben, 1925-ben saját borozót nyitott Ungváron, a Mély (*Hliboka*) utcában, amelyet Specknek nevezett el. Ma a Mély utcának más a neve – Kassa (Kosicka). A második világháború után a régi név mellett elvesztette azt is, ami kiemelte Ungvár többi utcái közül – a pin-

cészeteit. Nézzük csak meg, hogyan írtak egykoron a lapok erről a helyről: „*Ungvár legvidámabb utcája a Mély utca. Ha valaki kellemesen szeretne eltölteni egy éjszakát, azt tanácsolom neki, hogy szórakozzanak a folyó borok fogyasztásával (a »folyó« alatt valószínűleg a kis magánpincék nedűit értették – a ford.). Nincs korlátozott értékesítési idő, így akár reggelig lehet mulatozni. A pince, ahol a bort kellene értékesíteni, olyan kicsi, hogy tíz ember*

alig fér el. Ezért a gazda úgy segít magán, hogy még három asztalt állít fel az utcán, s így nem kell lemondania a többi vendégről. Neki ez így jó, de az utcában élőknek szörnyű. Hangoskodás, éneklés, szitkozódás hallatszik szinte mindennap éjfélig, sőt néha hajnali 3 óráig. És mit tegyen az ember, aki egy kemény munkanap után pihenni akarna? Azért fizetünk adót, hogy ősszel sárban, télen nagy hóban járjunk a saját utcánkban, nyáron pedig egész éjjel szereádokat hallgassunk az ablakaink alatt?”

A Mély utca lakosainak tényleg volt mire panaszkodniuk, mert ebben az utcában szinte minden háznak volt pincéje, amelyben az emberek tárolták és árulták saját boraikat. Mint láthatjuk, a pincészetek között voltak nagyon kicsik – tíz vendég számára – és nagyok is – például a Landi, a Jacik és a Speck Sándoré. A Speck borozó reklámjaiból látszik, hogy a pincészetben a legjobb helyi borokat szolgálták fel, amelyekhez kiváló lacipecsenyét ehettek, ezenkívül a létesítményben mindig szolgált a zene, és táncolhattak is a vendégek. Vagyis ez nem olcsó kocsma volt, hanem jó hely a középosztálybeli vendégek számára, ahová nem volt szégyen betérni még a tehetős és magas státuszú embereknek sem.

A borozó különlegessége a tágas nyári veranda és a gyümölcsösöskert volt, rendezett teraszokkal a hegyoldalon. Az ungvári Ruszin Gertrúd családi archívumában van egy nagyon érdekes fénykép, amelyen látszik a veranda és a kert, a fák alá kihelyezett fehér abrosszal terített asztalokkal. Amint látható a

képen, semmi rendkívüli vagy kifinomult nem volt azon a verandán: egyszerű deszkapadló, egyszerű székek. De a körülötte levő zöld növényzet, a nap, a hegyek, a finom borok illata, a tüzes zene és a szórakoztató társaság valószínűleg nagyon hangulatossá tette a helyet. Nem meglepő, hogy a csehszlovák újságokban gyakran emlegetik olyan helyként, ahol nagyszerűen ki lehet kapcsolódni.

Mellesleg a Speck borozót ábrázoló szinte valamennyi fotón látható egy magas, ősz hajú férfi, öltönyben és nyakkendővel. Nem állítható teljes bizonyossággal, de abból ítélve, hogy mennyire magabiztosan viselkedik ez a férfi a borozóban, joggal feltételezhetjük, hogy a fotón Speck Sándor, a tulajdonos látható. Azt is tudjuk róla, hogy hatalmas szőlőültetvények tulajdonosa volt, a borászszövetség élén állt, és testvérével, Istvánnal sok éven át pénzt adományozott az UAC labdarúgócsapatának fenntartására. A Speck testvérek családjai egy házban éltek, amely 1936-ban a Korjatovics tér 37. szám alatt állt. Sajnos napjainkban nincs ilyen számú épület a téren, így nehéz pontosan

megmondani, hol volt. Ebben a házban élt Sándor feleségével, Pavlik Ilonával és öt gyermekével. A legidősebb fia, Sándor gyógyszerész lett, Gyula fogorvos. A családban volt még három lány: Margit, Erzsébet és Mária.

Érdekes, hogy a Mély utcai borozó csak 1938-ig volt Speck Sándor birtokában. Amikor Ungvár a bécsi nemzetközi választott bíróság döntése értelmében Magyarországhoz került, licenct kapott, és a Magyar Államvasutak (MÁV) beszállítójává vált. Sándornak a testvére, István is segítette munkájában.

Sajnos azt nem sikerült kideríteni, hogy mi történt a továbbiakban Speck Sándorral, csak azt tudjuk, hogy fia, Sándor az 1980-as években gyógyszerészként dolgozott a magyarországi Balatonszabadi községben, így lehetséges, hogy a család a második világháború vége előtt Magyarországra költözött. Ami a Speck borozót illeti, a szovjet időkben ennek az épületnek az alapjaira építették fel a Kosmosz éttermet, amely később a Turiszt nevet kapta.

Az utca vidám borhagyományai feledésbe merültek, most itt már semmi sem emlékeztet arra a hangulatos utcára, ahol egykoron sok pincészet működött, és a látogatók a járdákon lévő asztalok mellett ültek. Ennek a nyoma csupán a föld alatt maradt fenn, ahol még mindig a hegyek mélyén húzódnak a régi, helyenként már betemetett pincék.

Tetyana Literáti
Fordította: Rehó Viktória

Szerkesztőségünk postájából

A Kárpátaljai Magyar Nagycsaládosok Egyesülete megtartotta idei első MunKaland programját, amely során a gyerekek a Beregszentmiklósi Szoborparkba és Alkotóházba látogattak el.

Mivel foglalkozik egy szobrászművész? Milyen eszközökkel dolgozik? Hogyan lesz kézzelfogható egy elképzelés? Ilyen és ehhez hasonló kérdésekre kaptak választ Matl Péter szobrászművésztől, majd a részletes bemutató után mindenki szabadon alkothatott. Fára festett magyar motívumok, színes képek és szobrok is készültek.

Tartalmas nap volt gyerekeknek és felnőtteknek egyaránt. Köszönjük a lehetőséget!
A résztvevők

Kirándulás a képzőművészet világába

Küldjön egy képet!

A mellékelt fényképet Cserniga Gyula nagyberegi olvasóinktól kaptuk. Az 1929-ben készült tablón Nagyberég község első önkéntes tűzoltó egyletének tagjai láthatók, a harmadik sorban a küldő anyai nagyapja, Jászik Péter. A kép a beregszászi fotográfus, Ignáczy Géza műtermében készült.

A Kárpátaljai Hírmondó szerkesztősége továbbra is várja a régi fotókat. Arra kérjük olvasóinkat, lapozgassanak fényképalbumukban, és ha találnak olyan felvételt, amely közérdeklődésre tarthat számot, osszák meg másokkal is kincseiket, hiszen ezek a képek mára már kordokumentum értékűek.

Elismerések

* 2022. december 19-én Budapesten adták át a *Magyar Nyelvőr Díjakat*. A rangos szakmai elismerést a Magyar Nyelvőr Alapítvány kuratóriuma ítéli oda. Az aranszínű talapzaton álló, gravírozott tollat ábrázoló díjat minden évben olyan

személyek kaphatják, akik sokat tettek a magyar nyelv kutatása, megőrzése, oktatása terén Magyarországon és annak határain túl. 2022-ben az Alapítvány döntése értelmében Tuzson Bencétől, a Miniszterelnökség közszolgálatért felelős államtitkáráról három személy vehette át a rangos elismerést, köztük **Beregszászi Anikó**, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola docense, a Filológia Tanszék vezetője.

* A kultúra és a művészet kiváló képviselőit díjazta a Kárpátaljai Megyei Tanács. Mások mellett *Fedor Potusnyák irodalmi díjban* részesült **Vaszil Huszti**, az Ukrán Írószövetség kárpátaljai tagozatának alelnöke Vári Fábián László verseinek lefordításáért, továbbá *Balogh Klára koreográfus díjban* részesült **Korolovics Zsolt**, a derceni Gyöngyösbokrétá néptáncegyüttes művészeti vezetője.

* A magyar kultúra napja alkalmából az Anyanyelvpolók Szövetsége okleveleket, a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet (KMMI) díszokleveleket adott át Beregszászon, az Európa–Magyar Házban január 19-én.

Az Anyanyelvpolók Szövetsége részéről oklevélben részesült:

– az Ungvári Nemzeti Egyetem 60 éves Magyar Filológiai Tanszéke;

– **dr. Zékány Krisztina** nyelvész, docens, az Ungvári Nemzeti Egyetem Ukrán–Magyar Oktatási-Tudományos Intézete Magyar Filológiai Tanszékének vezetője;

– **dr. Györke Magdolna** nyelvész, az Ungvári Nemzeti Egyetem Ukrán–Magyar Oktatási-Tudományos Intézete Magyar Filológiai Tanszékének docense;

– **dr. Zubánics László** történész, az Ungvári Nemzeti Egyetem Ukrán–Magyar Oktatási-Tudományos Intézete Magyar Történelem és Európai Integráció Tanszékének vezetője;

– **Fuchs Andrea**, a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közösségének alelnöke, kulturális menedzser;

– **Popovics Nikolett**, a beregsomi könyvtár és a Somi Irodalmárok Emlékmúzeumának vezetője;

– **Károly Erika**, a csapi városi könyvtár vezetője.

Az elismeréseket dr. Pomozi Péter nyelvtörténész, író, a Magyarságotkutató Intézet Magyar Nyelvtörténeti Kutatóközpont igazgatója, az ELTE BTK docense adta át.

A Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet díszoklevelét kapta:

– **Matl Péter** szobrászművész, a Pro Arte – Munkács civil szervezet elnöke;

– **Szemere Judit**, a KMMI programmenedzsere, a *Kárpátaljai Hírmondó* főszerkesztője;

– **Szabó Tibor**, az eszenyi könyvtár igazgatója, a Ritmus néptáncegyüttes vezetője;

– **Dalmay Árpád**, a Beregszászért Alapítvány kuratóriumi elnöke;

– **Meskó János**, a Sztálini Terror Áldozatai Kárpátaljai Emlékmúzeum vezetője;

– a nagyszőlősi Révész Imre Galéria (igazgatója: **Tóth Márta**);

– a Munkácsy Mihály Magyar Ház (igazgatója: **dr. Tarpai József**);

– a Nagydobronyi Zöld Ág Kórus (vezetője: **Hidi Erika**).

Az okleveleket dr. Zubánics László, a KMMI elnöke és dr. Dupka György, a KMMI igazgatója adta át.

* Az *Együtt* folyóirat *Nívódíját* **Gerzsenyi Gabriella** írónak ítélték oda. A díjazottat Vári Fábián László Kossuth- és József Attila-díjas költő, a Magyar Művészeti Akadémia irodalmi tagozatának vezetője, az *Együtt* szerkesztőbizottságának elnöke méltatta.

* Budapesten, a Stefánia Palotában a XXVII. Magyar Kultúra Napja Gálán a Falvak Kultúrájáért Alapítvány szervezésében **Kovály Csillát**, a tiszabökényi kultúrház igazgatóját, a Tisza Csillag kórus vezetőjét a *magyar kultúra lovagjává* avatták.

* A Csemadok Országos Elnöksége **Dupka Györgynek** ítélte oda a *Fábry*

Zoltán-díjat. A kitüntetést olyan nem szlovákiai személynek ítélik oda, aki a Kárpát-medence magyarságának összefogásáért tevékenykedik. A díjazottat plakettel és

oklevéllel tüntetik ki. Az elismerést a magyar kultúra napjának felvidéki központi rendezvényén adták át Galántán. A díjazottat **Köteles László**, a Csemadok általános alelnöke méltatta, a díjat **Bárdos Gyula**, a Csemadok elnöke adta át.

* A Rákóczi Szövetség *Esterházy-díjat* adományozott **Majnek Antal** nyugalmazott munkácsi római katolikus püspöknek a kárpátaljai magyarokért és minden Kár-

pátalján élő emberért végzett szolgálata elismeréseként. A díjat Csáky Csongor, a Rákóczi Szövetség elnöke és Martényi Árpád, az Esterházy János Emlékbizottság elnöke adta át március 12-én az Országház felsőházi termében.

* A magyar nemzeti kultúra és a művészi alkotómunka területén végzett kiemelkedő művészeti értékteremtő munkája elismeréseként *Magyarország Érdemes Művésze díjban* részesült **Kristán Attila** Jászai Mari-díjas színművész. Az elismerést Csák János kultúráért és innovációért felelős miniszter, Vitélyos Eszter, a Kulturális és Innovációs Minisztérium parlamenti államtitkára és Závogyán Magdolna kultúráért felelős államtitkár adta át március 14-én a Pesti Vigadóban.

* Kiemelkedő irodalmi tevékenysége elismeréseként *József Attila-díjban* részesült **Lőrincz P. Gabriella** költő, író, a

Magyar Írószövetség elnökségi tagja, az Előretolt Helyőrség Íróakadémia oktatója. Az elismerést Vitélyos Eszter, a Kulturális és Innovációs Minisztérium parlamenti államtitkára és Závogyán Magdolna kultúráért felelős államtitkár adta át az 1848-49-es forradalom és szabadságharc emléknappja alkalmából a Pesti Vigadóban.

2022. december

December 1. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán megalakult a Hallgatók és Fiatal Kutatók Tudományos Egyesülete. Elnöke dr. Gazdag Vilmos docens lett, alelnökei: Greba Ildikó és Tóth Tünde. Az egyesület mellett, hogy irányítja, szervezi a különböző hallgatói kutatásokat, érdekvédelmi szervezet is.

December 4. A Cantus Akadémiai Kamarakórus (karnagy: Szakács Emil) a Kárpátaljai Megyei Filharmónia nagytermében koncerttel méltatta Márton István születésnapját. A kárpátaljai magyar zeneszerző 1945-től egészen 1996-ban bekövetkezett haláláig a helyi zenei élet egyik meghatározó alakja volt. Főleg ukrán és magyar népdalfeldolgozásokat, de ismert kárpátaljai költők verseire is komponált. A majdnem másfél órás hangversenyen Márton István-kórusművek szólaltak meg.

December 5. *Koncert Ukrajnáért* címmel szervezett színvonalas zenei programot Beregszászon Magyarország Kijevi Nagykövetsége a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola és a Pro Cultura Subcarpathica civil szervezet közreműködésével. A komolyzenei esten a budapesti Kovács Zsolt László tubaművész és a lemergi Vitalij Dvorovij zongoraművész varázsolt a népes közönséget.

December 10. Középkori bemutatóterem nyílt az ungvári várban. Erre a célra egy újabb föld alatti helyiséget restauráltak a közelmúltban. Korábban a pinchehelyiség évtizedekig raktárként működött. A Lehoczy Tivadar Kárpátaljai Megyei Honismereti Múzeum megbízott igazgatója, Olga Sumovszka elmondta, hogy a látogatók többek között felpróbálhatják a középkori lovagok páncélját, kezükben tarthatják fegyvereiket. A bemutatóterem fáklyákkal lesz megvilágítva, és egyedi enteriorként szolgálhat különféle rendezvényekhez és eseményekhez.

December 11. A beregvégardói Árpád-házi Szent Kinga templomban ünnepélyes keretek között felavatták a vértanúhalált halt Haklik Sándor nagyraíró római katolikus plébános, esperes, vikárius emléktábláját. Advent harmadik vasárnapján ünnepi szentmisét Molnár János püspöki helynök, beregszászi plébános celebrált. Ezután dr. Dupka György történész beszélt a beregvégardói születésű Haklik Sándor szenvedéstörténetéről, akit hamis váddal 1949-ben 25 évre ítélték, GULÁGRabként halt meg. 1992-ben rehabilitálták. Végül Balázs Antal helyi református lelkész fejtette ki gondolatait, majd a templom falán leleplezték és megkoszorúzták Beleny Mihály szobrászművész domborműves alkotását, amely Szolyvai Emlékparkbizottság megrendelésére készült.

December 12. Magyarország ungvári külképviseletén *Adventre hangolódva* címmel nyílt kiállítás kortárs kárpátaljai képző-

művészek alkotásaiból. A tárlatot Bacskai József főkonzul nyitotta meg. Köszöntő beszédet mondott Andrij Seketa, a Kárpátaljai Megyei Tanács elnökhelyettese, Borisz Kuzma, az Ukrán Képzőművészeti Szövetség kárpátaljai szervezetének elnöke, Öry László, a Kárpátok Művészeti és Kulturális Egyesület alapító elnöke, Vaszil Pinzenin ungvári polgármester-helyettes.

December 17. A Tamási Aron-emlékévé záróeseményeként Szilágyi Péter nemzetpolitikáért felelős helyettes államtitkár ünnepélyesen felavatta az író emléktábláját a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán. Avatóbeszédet mondott Csernicskó István, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola rektora, Csordás László irodalomtörténész, a főiskola Filológiai Tanszékének oktatója. Az ünnepségen tiszteletét tette mások mellett Ijgyártó István, Magyarország rendkívüli és meghatalmazott ukrajnai nagykövete, Gyebnár István, Magyarország Beregszászi Konzulátusának misszióvezetője és Vida László ungvári magyar első beosztott konzul.

December 17. A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ) megtartotta éves közgyűlését, amelynek a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola adott otthont. Beszámolót tartott dr. Orosz Ildikó, a KMPSZ és a Rákóczi-főiskola elnöke. A szervezet eddigi tevékenységét nyílt szavazás formájában értékelték, és egyöntetűen megfelelőnek minősítették.

December 17. A Kárpátaljai Magyar Nagycsaládosok Egyesülete immár kilencedik alkalommal szervezte meg karácsonyi ünnepségét a tagcsaládjai számára a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola átriumában. Az ünnepséget megtisztelte jelenlétével dr. Szilágyi Péter, a Miniszterelnökség nemzetpolitikáért felelős helyettes államtitkára, Kardosné Gyurkó Katalin, a Nagycsaládosok Országos Egyesületének elnöke, Lucsok Péter Miklós, a Munkácsi Római Katolikus Egyházmegye püspöke, Demkó Ferenc, a Kárpátaljai Görögkatolikus Egyház püspöki helynök, valamint Tarackózi Ferenc, a Beregszászi Református Egyházközség vezető lelkipáter. A gyerekeknek a Katolikus Karitásztól által felajánlott cipősdobozok okoztak hatalmas örömet.

December 17. A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség és a Kárpátaljai Magyar Turisztikai Tanács közös szervezésében adventi vásárt rendeztek Beregszászon, a Pásztor Ferenc Közösségi és Zarándokház udvarán.

December 19. Tisztújítást tartottak a Kárpátaljai Református Egyházkerületben. A választási bizottság hivatalos tájékoztatója szerint a következő eredmények születtek: püspök – Zán Fábián Sándor, főgondnok – Danku Gábor, lelkési főjegyző – Héder János, világi főjegyző – Nagy Béla.

December 20. Tíz képzőművész alko-

tásaiból nyílt kiállítás a Munkácsy Mihály Magyar Ház tetőtéri galériájában. Kopriva Attila, a kiállítást szervező Kárpátok Kultúrájáért és Művészetéért Egyesület elnöke a kiállítást megnyitó beszédében többek között bemutatta Olekszandr Zsilcov, Ihor Lucenkó, Szerhij Biba, Borisz Kuzma, Erfán Ferenc, Villásek Tibor, Andrij Csebikin, Jurij Selevickij, Angyalossy Sándor munkáit és a saját impresszióit. Köszöntő beszédet mondott Albertné Simon Edina ungvári magyar konzul, Olekszandr Sersun, Munkács város polgármesterének tanácsosa. A rendezvényt Olekszij Marhacsov szaxofonművész dallamai tették hangulatossá.

2023. január

Január 1. Magyarország Ungvári Főkonzulátusának munkatársai, Bacskai József főkonzul és Kuti László konzul a magyar társadalmi és kulturális szervezetekkel közösen helyezték el a megemlékezés koszorúját Petőfi Sándor ungvári szobránál a költő születésének 200. évfordulójára alkalmából.

* Beregszászon az Arany Páva étterem előtt álló Petőfi-szobornál gyűltek össze tisztelői, hogy adózzanak a költő, a forradalmár, a nemzeti hős emlékének. Szűk körben a költő szobrának talapzatán elhelyezték koszorúikat, majd elénekelték a Himnuszt.

* Badalóban a helyi református templomban tartott ünnepi istentiszteletet követően gyülekezeti közösségben emlékeztek meg Petőfi Sándorról. Tették ezt annak az apropóján, hogy 1847 júliusában, útban Erdődre, menyasszonyához, Szendrey Júliához, Petőfi a református templom tövében tartott pihenőt, aminek emlékére 1938. augusztus 14-én emléktáblát állítottak. Beszédet mondott dr. Jakab Lajos helyi családorvos, a KMKSZ Badalói Alapszervezetének elnöke, Gyebnár István, Magyarország Beregszászi Konzulátusának misszióvezetője, Sin József, a KMKSZ Beregszászi Középszintű Szervezetének elnöke.

* Kijevben a Magyarok Kijevi Egyesületének képviselői (Petneházy Gyula elnök, Magyar Árpád István képzőművész és mások) virágokkal emlékeztek Petőfi Sándor születésnapjára a költőóriás szobránál.

Január 19. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán tett látogatást Szili Katalin, a határon túli autonómiaüggyekért felelős miniszterelnöki megbízott és Kalmár Ferenc, Magyarország szomszédságpolitikájáért felelős miniszteri biztosa. A vendégek megbeszélést folytattak az intézmény vezetőivel, Orosz Ildikó elnökkel, Csernicskó István rektorral, illetve Barta József KMKSZ-alelnökkel és a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség vezetőségi tagjaival. Látogatásuk során tájékoztatást kaptak többek között a kárpátaljai magyar közösség és a

■ kárpátaljai magyar oktatás helyzetéről.

Január 19. A magyar kultúra napja alkalmából szervezett ünnepség előtt a beregszászi Európa–Magyar Házban találkozóra került sor az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség (UMDSZ) és dr. Szili Katalin miniszterelnöki megbízott, valamint dr. Kalmár Ferenc miniszteri különmegbízott között, amely során a felek a közelmúltban elfogadott kisebbségi törvénnyel kapcsolatban cseréltek eszmét. Az UMDSZ elkészítette kifogásait és megjegyzéseit a törvénnyel kapcsolatban, amelyet minden érintettnek eljuttatnak.

Január 19. A magyar kultúra napja alkalmából programsorozatot tartottak a beregszászi Európa–Magyar Házban a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet (KMMI) és a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége (MÉKK) szervezésében. Matl Péter *Ötössével / Po pjaty* című II. grafikai sorozat kiállításának megnyitóját követően az eszenyi Ritmus néptáncgyűttes és a BorzsaVári zenekar fellépése következett. Majd díjak, kitüntetések átadására került sor. A *Beregszászi értelmiségi fórumon* Zubánics László, a KMMI elnöke felkonferálásában a kárpátaljai magyarság a háború árnyékában témakörben előadást tartott dr. Szili Katalin miniszterelnöki megbízott, dr. Kalmár Ferenc nagykövet, Magyarország szomszédságpolitikájának fejlesztéséért felelős miniszteri különmegbízott, dr. Pomozi Péter nyelvtörténész, az ELTE BTK docense, Zán Fábán Sándor református püspök, dr. Zékány Krisztina, az UNE UMOTI tanszékvezetője, dr. Tarpai József, a Munkácsy Mihály Magyar Ház igazgatója, dr. Zubánics László, az UMDSZ elnöke, dr. Dupka György, a KMMI igazgatója, a MÉKK elnöke.

A konferencia résztvevőinek nevében Vári Fábán László Kossuth- és József Attila-díjas költő, író és dr. Pomozi Péter felavatta a KMMI emlékfalán a nyíregyházi Beregszászi Alapítvány adományát, Széchenyi István emléktábláját. Végezetül Zubánics László és Dupka György megkoszorúzták Kölcsey Ferenc emléktábláját a beregszászi posta épületénél.

Január 21. A magyar kultúra napja alkalmából szerveztek népviseleti kiállítást a Munkácsy Mihály Magyar Házban. Az eseményen az érdeklődők a Hagyományok Háza Hálózat – Kárpátalja viseletvárró tanfolyamának vizsgamunkáit, valamint egyéb különleges öltözeteket, a Kárpát-medence magyar viseletkincsének egy-egy gyöngyszemét, illetve a vidék más nemzetiségeinek viseleteit tekinthették meg. Köszöntő beszédet mondott Tarpai József, a Munkácsy Mihály Magyar Ház igazgatója, Csizmadia Alexandra ungvári magyar konzul, külgazdasági attasé, Vörös Zsuzsanna, a Hagyományok Háza hálózati referense, Kopriva Attila, a Kárpátok Kultúrájáért és Művészetéért Egyesület elnöke, Pál Katalin, a Hagyományok Háza Hálózat – Kárpátalja vezetője. A kiállítást részletesen Tajti Erzsé-

bet népi iparművész, a Hagyományok Háza szakelőadója mutatta be. Közreműködött az ungvári Csüllő néptáncgyűttes, Cspikés együttes és Pál Lajos népzenesz.

Január 22. Prófusz Marianna népművész munkáiból szervezett kiállítást a Beregszászi Keresztény Értelmiségiek Szövetsége, amelyet a magyar kultúra napja alkalmából a beregszászi Pásztor Ferenc Közösségi és Zarándokházban mutattak be a közönségnek.

Január 23. Koncerttel méltatta a magyar kultúra napját a Pro Cultura Subcarpathica civil szervezet, valamint a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola. Az eseménynek a Rákóczi-főiskola adott otthont. A jelenlévőket Orosz Ildikó, a Rákóczi-főiskola, valamint a civil szervezet elnöke köszöntötte. Közreműködtek a Beregszászi Kodály Zoltán Művészeti Iskola tanárai és tanulói, valamint a Tulipán Tanoda Magyar Népművészeti Iskola oktatói és diákjai.

Január 26. Névadó, illetve táblaavató ünnepséget szervezett a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola. Kótyuk Istvánról, a Filológia Tanszék egykori vezetőjéről neveztek el az intézmény Filológia Campusát. Köszöntő beszédet mondott Orosz Ildikó, a Rákóczi-főiskola elnök asszonya, Csernicskó István rektor, Beregszászi Anikó, a Filológia Tanszék tanszékvezetője. Kótyuk István özvegye, Kótyuk Vera köszönetét fejezte ki az intézmény felé, hogy annak idején a férjét bízták meg a tanszékvezetői feladatok ellátásával, s a Filológia Campus immár az ő nevét viselheti.

Január 28. A Kárpátaljai Református Egyházkerület a beregszászi református templomban megtartott ünnepi közgyűlésen tett esküt az ötödik alkalommal püspökké választott Zán Fábán Sándor, valamint Danku Gábor, az új főgondnok, Héder János és Nagy Béla lelkész, illetve világi főjegyzők és az egyházkerület megújult zsinatának tagjai. Az ünnepi eseményen vendégként jelen voltak a Kárpát-medence református egyházkerületeinek püspökei. A magyar államot Gulyás Gergely Miniszterelnökséget vezető miniszter, az ukrán államot Volodimir Csubirko, a Kárpátaljai Megyei Tanács elnöke képviselte.

Január 30. Néptáncpedagógus-képzést indított a Hagyományok Háza Hálózat kárpátaljai kirendeltsége Beregszászon. A szervezők a korábbi években a Kárpátaljai tevékenykedő gyakorló oktatókat szólították meg. Ez alkalommal az alapoktól indult a képzés kifejezetten kezdők számára. Hétfőként fél éven át havonta egy foglalkozást tart a nyíregyházi Antal házaspár, akik közel két évtizede oktatnak néptáncot az anyaországban és a külföldi régiókban.

Február

Február 1. Megnyílt Kovács Anton kiállítása a Munkácsy Mihály Magyar Házban.

Február 2. Karácsony Gergely, Budapest főpolgármestere Beregszászra látogatott. Elsőként Babják Zoltán polgármesterrel és a Beregszászi Kistérség képviselő-testületének tagjaival, valamint a beregszászi önkormányzat vezetőivel találkozott a városházán. Ezután megbeszélést tartott a makkosjánosi Helikon Hotelben a KMKSZ, illetve a beregszászi Európa–Magyar Házban az UMDSZ képviselőivel. A helyi politikai vezetőkkel történt találkozóját mellett járt iskolákban, óvodákban, és beszélgetett helyi polgárokkal is.

Február 7. 19 magyar nyelv és irodalom, történelem és országtudomány, illetve matematika szakos diák vette át mester fokozatú diplomáját az Ungvári Nemzeti Egyetem Ukrán–Magyar Oktatási-Tudományos Intézetében. A diákokat dr. Zubánics László, dr. Zékány Krisztina, dr. Sáfányos Mirosláv tanszékvezetők búcsúztatták. Az okleveleket dr. Spenik Sándor igazgató és Cseh Áron vezető konzul nyújtotta át a diákoknak.

Február 10. A Kárpátaljai Magyar Nagycsaládok Egyesülete (KMNE) a mostani nehéz helyzetben még inkább arra törekszik, hogy tagcsaládjai számára tartalmas, szórakoztató programokat szervezzen, hogy ezek segítségével legalább rövid időre kikapcsolódjanak, minőségi időt töltsenek együtt, hogy aztán új erővel feltöltődve helytállhassanak a mindennapok próbáiban. Ez a tervük ezúttal találkozott a Pro Cultura Subcarpathica (PCS) szándékával is: a civil szervezet családi délutánra hívta meg a KMNE tagcsaládjait. A programnak a Beregszászi Perényi Zsigmond Kultúrközpont adott otthont.

A megjelenteket Pallagi Marianna, a PCS igazgatója üdvözölte. A résztvevők a PCS munkatársaival, Gál Adéllal, Kepics Reiter Andreával, Markó Veronikával családi naptárakat készítettek, a salánki Csirpák Viktóriával gyertyát sodortak és karkötőt fontak különböző technikával. Egy másik teremben Kurmai-Ráti Szilvia élményszámba menő interaktív mesemondásában merülhettek el kicsik-nagyok egyaránt, majd a Szilágyi László és Szilágyi Gabriella vezette táncban már igazán felszabadult hangulatban jártak a körtáncokat.

Február 11. A Kárpátaljai Hazajáró Egylet gyalogtúrát szervezett a Szinyák (magyarul Kéklő-hegység) vonulatára. Az egyesület idei második túráján mintegy harmincan vettek részt, a túravezető Vezsdel László, az egyesület titkára volt.

Február 15. A Pro Cultura Subcarpathica civil szervezet idén is farsangi foglalkozással indította a Nagybereg-i Tájház programsorozatát (programfelelős: Gál Adél). A beregszászi Horváth Anna Gimnázium tanulói farsangi maszkokat készítettek, majd a Kokas Banda tartott néptáncbemutatót.

Február 20. Munkácsy Mihály születésének 179. évfordulója alkalmából interaktív előadást szervezett a festőművész nevét viselő Magyar Ház és a Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház, ahová a Munkácsy 3. Számú II. Rákóczi Ferenc Középiskola diákjai kaptak meghívást. Rajkó Balázs szervező közreműködésével a fiatalok megismerkedhettek a festőművész életével és munkásságával, valamint megtekinthették azokat a festménymásolatokat, amelyek Pákh Imre műgyűjtő jóvoltából a Magyar Házban lettek kiállítva. A program házigazdája Pfeifer Anita, a Munkácsy Mihály Magyar Ház kulturális menedzser volt.

Február 24–26. Síhétvége a Kárpát-

aljai Magyar Nagycsaládosok Egyesülete (KMNE) szervezésében. A rendezvénynek, amelyen 13 család (közel 65 fő) vett részt, az egyesület panziója, a Vadvolgy adott otthont.

Február 26. Kortárs művészek absztrakt festményeiből nyílt kiállítás Ungváron, amely az egy éve dúló háború által kiváltott érzéseket mutatja be. A rendezvénynek a Kárpátaljai Megyei Néprajzi Múzeum adott otthont. A *Fekete február* projektben nyolc művész vett részt. A kiállítás hivatalos megnyitóján Kovách Anton festőművész osztotta meg a jelenlévőkkel a művészi projekt ötletének eredetét. Az alkotók különböző technikával készült munkáik által mutatták be a háború tragikus eseményeit.

Február 26. Kárpátaljai gyermekotthonokat keresett fel az orosz–ukrán háború kitörésének évfordulóján Herczegh Anita, Ader János volt köztársasági elnök felesége. Az Egy Vértől Vagyunk Alapítvány, amelynek Herczegh Anita a fővédnöke, 2015-ös megalakulása óta támogatja a jelenleg nyolcvannál is több árván maradt leányt nevelő nagydobronyi Irgalmas Samaritanus Református Gyermekotthont, valamint a ráti családi típusú Szent Mihály Gyermekotthont. Az alapítvány alapítója, Gui Angéla is elkíserte Herczegh Anitát a látogatásra. A nagydobronyi gyermekotthon lakói nevében Katkó Andrea igazgató mondott köszönetet.

Összeállította:

Dupka György és Szemere Judit

Könyvbemutató az Európa–Magyar Házban

Sajátos korrajz Bakancsos László szemével

Rendhagyó könyvbemutatóra került sor a közelmúltban a beregszászi Európa–Magyar Házban. Rendhagyó, egyrészt mert a szerző nem tollforgató ember, eddig nem publikált, másrészt a könyv műfaja, témája sem szokványos. Míg a távoli történelmi múlttal nagyon sokan foglalkoznak, különböző – talán érthető – okokból kifolyólag a tegnap és ma történéseiről kevesen mernek írni, hiszen azok formálói még közöttünk élnek. Az Élet-Út-Hagyaték. *Részletek a kárpátaljai magyarság és Tiszacsoma XX–XXI. századi történéseiből* című memoárkötetben Bakancsos László saját élettörténetén keresztül igyekszik bemutatni a közelmúlt és a jelen eseményeit, amelyek a kárpátaljai magyarság mindennapjait érintik, számos korabeli dokumentummal, újságcikkkel, fényképpel alátámasztva állításait. Emlékiratában fontos szerepet szánt a kárpátaljai magyarság közösségi életének, önszerveződéseinek, civil szervezeteinek. A szerző „az általa átélt társadalmi eseményekről, emberi kapcsolatairól, más ismert személyek tetteiről... az ezekhez kapcsolódó saját álláspontjáról számol be, vállalva saját szubjektív szemléletét is” – írja a könyv előszavában Zubánics László történész, hozzátéve, hogy ezáltal sajátos korrajzot tár elénk az elmúlt három évtizedről. Az emlékirat könyvészeti szempontból egyedülálló.

A könyvbemutatón a kötet szerzőjével Zubánics László, a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet (KMMI) elnöke beszélgetett. Megtudhattuk, hogy Bakancsos László a COVID-19 járvány idején – amikor az egész világ bezárkózott – kezdett hozzá a személyes irattárában lévő több bőrdnyai dokumentum rendezgetéséhez, és fogalmazódott meg benne a gondolat, hogy leírja a kárpátaljai (ezen belül a tiszacsomai) magyarság

XX–XXI. századi sorsfordulóival kapcsolatos gondolatait, személyes tapasztalatait. Mint a kötetben is olvasható, azért szánta rá magát az írásra, hogy valami fennmaradjon a családjá, szeretett szülőfalujá, az utókor számára abból, ami számára fontos volt, mert vallja, hogy ami nincs megörökítve, előbb-utóbb a feledés homályába vész, mintha meg sem történt volna.

célja, hogy kortársaink és a következő nemzedékek tudomást szerezzenek a közelmúlt történéseiről, a kárpátaljai magyarság megpróbáltatásairól, küzdelmeiről. Nem célja, hogy mások felett ítélkezzen. „Nem törekszem, nem törekedhettem az események teljes körű összefoglalására. Reménykedni tudok abban, hogy lesznek történészek, szak-

Hallhattunk a szerző családjáról, gyerekkoráról, a szovjet hadseregben töltött sorkatonai szolgálatról, arról, hogyan került bele szülőfalujá, Tiszacsoma, majd a vidék társadalmi életébe, hogyan járta végig a hivatali ranglétrát mindkét mérvadó kárpátaljai magyar érdekvédelmi szervezetben, milyen elért eredményekre büszke. Ezek – a teljesség igénye nélkül – a Tiszacsomai Honfoglalási Emlékpark létrejötte, az 1992. évi XXXII. kárpótlási törvény kiterjesztése a kárpátaljai magyarságra, a Beregvidék SC megyei szintű labdarúgócsapat létrehozásának indítványozása, a kárpátaljai magyar oktatási intézményekben dolgozók magyarországi bérkiegészítésének kezdeményezése.

Könyvében a szerző azt vallja, írásának

emberek, akik remélhetőleg pontosabban fogják bemutatni a kárpátaljai magyarság XX–XXI. századi nehéz sorsát, de példamutató ragaszkodását, hűségét szülőföldjéhez, a magyar nemzetéhez” – írja a szerző a kötet zárszavában. Kívánjuk, hogy így legyen!

A bemutató kötetlen beszélgetéssel zárult, amely során a jelenlévő érdeklődők feltehetik kérdéseiket a szerzőnek, megoszthatják a témával kapcsolatos tapasztalataikat, véleményüket.

A kötet kiadását a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet és az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség támogatta, elektronikus formában elérhető a KMMI honlapján (kmmi.org.ua).

Sz. J.

Jubileumi kiállítás a Révész Imre Galériában

Szeretet, fény, melegség

Aki Ugocsa jeles tájfestőjének, a salánki Harangozó Miklósnak a képeivel ismerkedik, bennük gyönyörködik, az egyszersmind időutazáson vesz részt: megismeri annak a lassan letűnő paraszti világnak az értékeit, amely a szorgos, kemény, értékteremtő munkára épül, és arra a fontos felismerésre, hogy az élet apró dolgaiban is meg kell látnunk a szépet, amely harmóniát teremt a lelkünkben, és erőt, energiát ad további küzdelmeikhez. Szeretet, fény és melegség árad ezekből az alkotásokból, valamennyire mostanság

– Édesapám makacs és bátor ember volt, aki soha nem adta fel, pedig sokszor gátolták előrehaladásában. Ebben hol nemzetisége, hol egyéni művészeti világa, látásmódja jelentett akadályt. Am a tehetség, ha kellő elhivatottsággal párosul, mindig megtalálja a saját útját. Édesapám számára tehetsége kibontakozása azért volt lehetséges, mert mindvégig élményszerű kapcsolatban állt a természettel, illetve a paraszti világ egyszerűnek, hétköznapiak mondott hőseivel. Akik a mindennapok során

nagy-nagy szükségünk van. Ezekkel a szavakkal köszöntötte a szép számban egybegyűlteket Tóth Márta, a Nagyszőlős központjában található Révész Imre Galéria vezetője Harangozó Miklós jubileumi kiállításán, melyet a kiváló művész születésének 85. évfordulója alkalmából rendeztek. A 2014 áprilisában elhunyt alkotó közel harminc táj- és zsánerképe, portréja és csendélete tekinthető meg ezen a tárlaton.

ezerszer bizonyították, hogy munkájukkal milyen nagyszerű értékeket tudnak teremteni. Édesapám a falusi hétköznapiak – ma inkább így mondanánk, a vidéki élet – apró mozzanataiban is meglátta a szépet, az értékeset, az egyedit, amelyet mindvégig az Úristen által teremtett kárpátaljai sokszínű világgal tudott azonosítani – mondta ifj. Harangozó Miklós tiszaujhelyi görögkatolikus parochus, a néhai művész fia.

Kovács László kiállításszervező, műgyűjtő arra emlékeztetett, hogy Harangozó Miklós olyan egyedi, szintetizáló képességgel rendelkezett, amely legfőképpen a nagy művészekre jellemző. A kárpátaljai festőiskola élvonalához tartozó művészek által létrehozott képi világot gyúrta, győztesre át a saját lelkén, ezzel olyan egyedi művészetet teremtve, amelyet nem lehet mással összetéveszteni.

– Legyünk büszkék arra, hogy az ugocsai táj eddig is sok tehetséget adott a magyar kultúrának, a magyar művészetnek – hívta fel a figyelmet Dupka György történész, művelődésszervező. Fontos, hogy a helyi alkotók életművét, köztük Harangozó Miklósét is mind többen megismerjék, s abból ihletet, ötleteket, s nem utolsósorban erőt merítsenek. Dupka György felidézte a Harangozó Miklóshoz fűződő régi, több évtizedre visszanyúló barátságát, és szót arról, hogy a szovjet érában az alkotó értelmiségieknek milyen kompromisszumokat kellett kötni a hatalommal ahhoz, hogy valami módon létesüljenek.

Szürös Máttyás, Magyarország Beregszászi Konzulátusának konzulja nagyra értékelte a kárpátaljai magyarok helytállását, az itt működő civil szervezeteknek a magyar identitás, a kultúra, a hagyományok megőrzése és továbbadása terén kifejtett sokrétű munkáját. A diplomata arról biztosította az itt élőket, hogy az anyaország továbbra is támogatja a kárpátaljai magyarokat abban a törekvésükben, hogy a szülőföldjükön boldoguljanak.

Szilvási Ferenc helyi festő a közös kiállításokra, a Harangozó Miklóssal folytatott, a festészet különböző aspektusait érintő gondolatébresztő beszélgetésekre emlékezett.

Bátori Lívია, a Tulipán Tanoda tiszaujhelyi részlegének oktatója népdalcsokorral lepte meg a tárlat megnyitójának résztvevőit.

Kovács Elemér

A képen: Kovács László, ifj. Harangozó Miklós, Dupka György, Tóth Márta (fotó: Fuchs Andrea).

Tisztelet a kárpátaljai festőknek

Magyarország Beregszászi Konzulátusa képzőművészeti kiállítással és a Rezeda Folkműhely növendékeinek előadásával méltatta az 1848–49-es magyar forradalom és szabadságharc kitörésének 175. évfordulóját.

A külképviselet Munkácsy Mihály Kiállítótermében Molnár-Friedrich Szilvia konzul asszony köszöntötte az egybegyűlteket, majd Gyebnár István misszióvezető osztotta meg ünnepi gondolatait. Mint mondta, 1848 tavasza nagy reményekkel köszöntött azokra, akik hitték, hogy a hosszú elnyomás időszaka után jönnie kell

egy igazabb és szabadabb világnak. 175 év választ el bennünket 1848 hőseitől, de a szabadságvágy, a függetlenség, bátorság, hazaszeretet eszméje melletti határozott kiállítás semmit sem változott. A magyar kormány fontos célja, hogy segítse a magyar nemzeti azonosság-tudat megerősítését, a magyarság kulturális, nyelvi értékeinek megőrzését, és támogassa a magyarság szülőföldjén való boldogulását. A diplomata hangsúlyozta: célkitűzésük, hogy hosszú távon tudjanak dolgozni a kárpátaljai

A Kárpátaljai Hírmondó galériája

Jurij Selevickij: Csendes víz

Borisz Kuzma: Rezidencia

Erfán Ferenc: Husztí vár

Kopriva Attila: Csilla szatmári viseletben

Tisztelet a kárpátaljai festőknek

Magyarország megmaradásáért, és ebben jelentős szerepet játszanak a Kárpátalján alkotó művészek, akiknek teljesítménye az anyaországban is elismert.

Gyebnár István röviden szólt a kárpátaljai képzőművészet történetéről, megemlítve, hogy vidékünk több híres művésszel ajándékozta meg a világot. Ilyen volt Munkácsy Mihály, Mendlik Oszkár, Révész Imre, Endrédi György, Boksay József, Erdélyi Béla. Mint mondta, a helyi festőművészek alkotásai a kárpátaljai hagyományokból építkeznek. A sokszínű és gazdag táj, az ott élő emberek kimeríthetetlen ihletforrást jelentenek számukra. A diplomata – aki maga is alkotó művész – meggyőződése, hogy a kárpátaljai képzőművészek tudásuk, tehetségük átadásával hozzájárulnak a kárpátaljai magyar kultúra fenntartásához, a művészgenerációk kineveléséhez.

A tárlaton kárpátaljai magyar és ukrán festőművészek – Magyar László, Erfán Ferenc, Soltész István, Kopriva Attila, Villasek Tibor, Szerhij Biba, Borisz Kuzma, Habda László, Klisza János, Jurij Selevickij, Ihor Lucenko – különböző technikával készült, változatos tematikájú alkotásait tekinthették meg az érdeklődők.

Ezt követően a beregszászi Rezeda Folkműhely néptáncegyüttese *Szilágysági regrutabál* című ünnepi műsorát láthatták, amelyben a március 15-éhez fűződő toborzó szokások, énekek és regruta hagyományok is megélevenedtek. Az együttes művészeti vezetői Várady Enikő és Orosz Péter.

Rovatunkban a *Tisztelet a kárpátaljai festőknek* című kiállítás képeiből ajánlunk néhányat olvasóink figyelmébe.

Sz. J.

Habda László: Mezei virágok

Magyar László: Tavaszi zsongás

Soltész István: Ungvári vár

Villasek Tibor: A tavasz lélegzete